నా-తండ్రి : త్రాగడమే ?

సీతయ్య : లేదు, పిల్చడమండి—

నా-తండ్రి : ఏమిటీ, నస్యం కూడానా ?

నారా : [పాడతాడు] "ఈ వియోగ జలధి గడచి బ్రతికినగదా, నేను ముదము గనుట; ఆహా, సఖీ, భరింపగగలనటె ?.... ఈ వియోగజలధి...."

సీతయ్య : అయ్యా- ఇంక ముదిరిపోతోంది....

నా-తండ్రి : అబ్బ ! అలాంటి అవాచ్యం మాట లనకోయ్, నేను వినలేను.

సీతయ్య : ఒరేయ్, నారాయణా, ఈ చల్లగాలిలో నువ్వా మంచంమీద నించి లేచి, ముందు లోపలికి పద. [కుదిపి లేపుతాడు]

నారా : మీరు నన్ను చంపినా ఇప్పుడిక్కడనించి కదలలేనోయ్, బాబూ.

నా-తండ్రి : నారాయణా, నా మాట విని, లేవవు, నాయనా ?

సీతయ్య : పాపం, మీ నాన్నగా రలా ఇదవుతోంటే లేవలేమిరా, నారాయణా ?

నారాయణ కళ్ళు మూసి, పళ్ళు బిగించి మంచం మీద రూళ్ళ కర్ర లాగ పడుకుంటాడు.

నా-తండ్రి : లే, నాయనా....అయ్యో, అయ్యో, ఇంకేముంది ? సీతయ్యా, వీడు పళ్ళు గిట్ట కరిచేశాడు !

సీతయ్య : అలా అంత దగ్గరగా వెళ్ళకండి వాడికి ; మిమ్మల్ని కూడా కరుస్తాడు !

నా-తండ్రి : నురుగులు కూడా వస్తున్నాయి నోట్లోంచి ! ఇంక నేనేం చెయ్యను ?

సీతయ్య : ఫరవాలేదండి, అదంతా పిత్తప్రకోపం.

నా-తండ్రి : ఇప్పుడు నేనేం చేశాను వీణ్ణి పిచ్చికోపానికి ? అబ్బే, లేదోయ్ ; వీడు మూర్ఛ పోయాడు కాబోలునోయ్, తండ్రీ !

సీతయ్య : మన పురాణ పురుషులంతా మూర్ఛలు పోయినవాళ్ళే కాదండీ ? ఫరవాలేదు ! మరేం గాభరా పడికండి. ముందు వీణ్ణి మనం వెంటనే లోపలికి తీసుకు వెళ్ళి పడుకోపెట్టాలి.

నా-తండ్రి : ఎలాగోయ్, సీతయ్యా, నాకు కాళ్ళు వొణుకుతున్నాయి — వెనక వీళ్ళ అమ్మ—

సీతయ్య : అలాంటి వన్నీ జ్ఞాపకం చేసుకోకం డిప్పుడు. భయంలేదు. మీరా తలాపు దిక్కున పట్టుకోండి. నేను కాళ్ళకాడ దిక్కున పడతాను. మంచం సాయం పట్టి పడుకో పెడదాం—పట్టండి మరి. అలా విచారిస్తూ కూర్చుంటే లాభంలేదు. [నారాయణ తండ్రి మంచం సాయం పడతాడు] అదీ.... అలాగ....

నా-తండ్రి : అయ్యో, నారాయణా, నారాయణా !

మంచం సాయం పట్టి గదితలుపు తోసి లోపల పెడతారు. తిరిగి యిద్దరూ డాబా మీదికి వస్తారు. మంచంమీద నారాయణ డాబామీదకి కనబడుతూ వుంటాడు.

నా-తండ్రి : ఉన్న ఒక్క నలుసునీ ఎంతో ఇదిగా పెంచుకొస్తున్నాను- ఇదేమిటోయ్, సీతయ్యా, ఆఖరి కిలా అయింది ?

సీతయ్య : అబ్బే, అలా దుఃఖించకండి మరి ; తగ్గిపోతుంది.

నా-తండ్రి : మీ రా మందపల్లి నించి వచ్చిన పదిరోజుల నించీ....

సీతయ్య : మంటపిల్లి అండి—

నా-తండ్రి : అదే వల్లకాడు పిల్లి !— అప్పటినించీ, చూస్తోండగానే వీడు ఎలా చిక్కిపోవడం మొదలెట్టా డనుకున్నావు ! రాత్రిళ్లు నిద్రపోడు, ఏ పనీ చెయ్యడు, సరీగ్గా తిండికూడా తినటంలేదు: ఏమిటో మట్టితిన్న పాములాగ ఒకటే ఆలోచన, దిక్కుమాలిన ఆలోచన ; ఆ ప్రమీల—

సీతయ్య : సుశీల—

నా-తండ్రి : ఆఁ, సుశీలే కాబోలు, వీడి కేదో మచ్చుమందు పెట్టివుంటుందోయ్, బాబు !

నారాయణ అమాంతంగా లేచి, మంచం ప్రక్కన వున్న బల్లమీద గాజు గ్లాసులో వున్నషర్బత్తు గడగడ త్రాగేసి మళ్ళీ పడుకుంటాడు.

సీతయ్య : ఆఁ. ఆఁ !

నా-తండ్రి : అదేమిటి ?

సీతయ్య : అదేమిట్రా, నారాయణా. ఆ గ్లాసులోది ఏమిటి, అలా గడగడ త్రాగేసి పడుకున్నావు ?

నా-తండ్రి : అయ్యో, అయ్యో, [కంగారుగా] వీడి ఓహాత్యం ఇదయిపోను ! సీతయ్యా, వీడేదో కలుపుకు తాగేసి విరుచుకు పడిపోయాడోయ్ ; ఇప్పు డేమిటి సాధనం ? కొయ్యైపోయాడు—

సీతయ్య : [గ్లాసు తీసి పరీక్షించి] ఈ గ్లాసులోది ఏదో చిక్కగా, జిడ్డు జిడ్డుగా వుందండి—

నా-తండ్రి : ఆఁ ?

సీతయ్య : [నారాయణని కుదిపి] ఒరేయ్, నారాయణా, నీకు పుణ్యం వుంటుంది. ఏమిట్రా, బాబూ, నువ్విప్పుడు త్రాగినది? చెప్పు, ఇంకా మించిపోలేదు.

నా-తండ్రి : చెప్పవు, నాయనా, మీ నాన్నగారితో చెప్పవు. తండ్రీ? నీకేం లోటు చేశానురా నన్నిలా ఏడిపిస్తున్నావు? నీకు ఏది కావలిస్తే అది తెప్పించి యిచ్చుకుంటాను, చెప్పవూ?

సీతయ్య : అదుగో, కళ్ళు తెరిచాడు. చెప్పరా, మీ జనకులు అలా దుఃఖిస్తూంటే జాలి లేదుట్రా నీకు, నారాయణా?

నారా : సాహసే లక్ష్మీ! ఈ వికృత వసంతమూ, యీ వెకిలి పువ్వులూ, తుమ్మెదలూ, యీ కాల్చేసే చందమామా, మంద పవనమూ, నన్నింకేమీ చెయ్యలేవు: ఆఖరికి నేనే గెల్చాను; మృత్యువుని ఆహ్వానించి జయించాను. ఆహా! మృత్యుం జయుణ్ణి!

నా-తండ్రి : ఆః. అయ్యో. ఏమిటీ అంటాడు, సీతయ్యా?

సితయ్య : ఏమిట్రా నీ మాటలకి అర్థం?

నారా : ఒరేయ్, సీతయ్యా!

నా-తండ్రి : పలకవేమోయ్, సీతయ్యా. వా డలా పిలుస్తోంటేను?

నారా : నాన్నగారూ!

నా-తండ్రి : నాయన?

నారా : నాకిప్పు డొక కుక్కనై మొరగాలని వుందండీ! [వికటంగా "బొంయి బొంయి" మని నవ్వుతాడు.]

సీతయ్య : ఏం కుక్కరా అది, నారాయణా?

నారా : కుక్కలలో పెక్కు రకములు గలవు! [లేచి కూర్చుని చదువుతాడు] "పులియడు, బూచిగా, దసురపోతులరా జను మంతిగాడు, చెంగలువ, సివంగి, భైరవుడు, సంపగి, సాళ్వడు, వాయువేగి........ వాయువేగి........వాయువేగి—" తరవాత ఏమిట్రా, సీతయ్యా?

నా-తండ్రి : సీతయ్యా, వీడు తిన్నది నాభి కాదోయ్, గన్నేరుపప్పేమోనోయ్!

సీతయ్య : రెండూ కాదండి. తినలేదు; ఏదో తాగాడు— ఒరేయ్, నారాయణా, అమ్మవు కాదూ, ఏమిటి నువ్వు తాగింది, చెప్పవుట్రా?

నారా : ఆమ్లమురా, సీతయ్యా, ఒకానొక ఆమ్ల విశేషము!

నా-తండ్రి : ఏమిటదీ?

నారా : ఆమ్లము, జంబీరామ్లము!

నా-తండ్రి : ఏమిటోయ్, అది? ఏదైనా టానిక్కా? ఆమ్లా ఆయిలో ఏదో అంటారు, అదేమిటి?

సీతయ్య : ఆమ్లమంటే యాసిడ్ అండీ బాబూ!—ఏమి యాసిడ్‌రా అది, నారాయణా? జంబీరామ్ల మేమిటి? అదేదో ఇంగ్లీషులో అఘోరించరాదూ?

నారా : అబ్బా, మంటలు, మంటలు వొళ్ళంతా కాలి అట్టుడికిపోతోంది!

నా-తండ్రి : అలాటి దేదైనా తాగితే ప్రేగుల్లో మండుతుంది గాని, ఒళ్ళంతా ఉడుకుతుందిటోయ్ కుమ్ములో పెట్టిన దుంపలాగ, సీతయ్యా?

సీతయ్య : కొన్ని ఆష్ట విశేషా లంతేనండీ, బాబూ— ఉండండి—

నారా : ప్రాణాలు పోతున్నాయండోయ్, నాన్నగారూ! [మళ్ళీ పడు కుంటాడు]

నా-తండ్రి : అయ్యో, అయ్యో, మళ్ళీ పడిపోయాడోయ్ కుర్రవాడు! ఏం దిక్కింక నాకు? అయ్యో భగవంతుడా! [నారాయణ మీద పడి దుఃఖిస్తాడు]

సీతయ్య : ఉండండి, అలా వాడి మీద పడకండి; ఉన్న కాస్త వూపిరి సలపదు.

నా-తండ్రి : [కంగారుగా] నీళ్ళు! నీళ్ళు!

సీతయ్య : [నారాయణ దగ్గరికి వెళ్ళి] సోడా, సోడా!

నా-తండ్రి : గసగసాలు, కటకరోహిణి!

సీతయ్య : దుంపరాష్ట్రం, ఆంధ్రరాష్ట్రం!

సన్యాసి : [చీపురు కట్టతో ప్రవేశించి] అయ్యా, వారికి కొంచెం గాలి వోదులుతారా?

సీతయ్య : అవును అన్నట్టు, విసనకర్ర, చీపురుకట్ట!

సన్యాసి : ఇదుగోనండి, చీపురుకట్ట! [అందించబోతాడు]

సీతయ్య : ఏమిటది? చీపురుకట్ట ఎందుకురా, చెవిటి పీనుగా?

సన్యాసి : మీ రిప్పు డడిగారు కారండి? మంతిరిస్తా రనుకున్నాను!

నా-తండ్రి : [గద్గదంగా] సన్యాసీ, ఒరేయ్ సన్యాసి!

సన్యాసి : పిలిచారాండి, అయ్యగారూ?

సీతయ్య : అవున్నీ పిలిచారు—ను వ్విప్పుడు అర్జంటుగా పరుగెత్తి కెళ్ళి ఒక డాక్టర్ని తీసుకురావాలి.

సన్యాసి : ఏ డాక్టరుగారి నండి, బాబు ?

సీతయ్య : ఓరి నీ యక్ష ప్రశ్నలు మండ, ఏ డాక్టరేమిట్రా ? ఏ డాక్టరైనా సరే........

సన్యాసి : మనింటికి మామూలుగా దయచేసే డాక్టరుగారు ఊళ్ళో లేరండి ; అందుకు చెప్పాను.

సీతయ్య : చూడు, ఇంక అట్టే వెధవ కబుర్లు చెప్పక వెళ్ళి ఎవరో ఒక డాక్టర్ని ఉన్నపళంగా తీసుకు చక్కారా ఇక్కడున్నట్టు, తెలిసిందా ?

సన్యాసి : ఇంగ్లీషు డాక్టరేనాండి ?

నా-తండ్రి : ఒరేయ్ సన్యాసి- [వారిస్తాడు]

సన్యాసి : లేకపోతే మరి, ఉమాపతీ అనీ, నాటు వైద్దెమనీ ఇంకా వున్నాయి కాదండీ ?

సీతయ్య : ఉమాపతీ వొద్దు, ఉద్ధరిపతీ వొద్దు- వెళ్ళి ఇంగ్లీషు డాక్టర్నే తీసుకురా ; ఇలాంటి కేసులకి వాళ్ళే వుండాలి.

సన్యాసి : చిత్తం, అందుకోసమే నండి మరి ; ఇప్పు డెళ్ళి రమ్మంటారా అండి ?

సీతయ్య : [గద్దిస్తూ] మరి రేపు వెడదామనుకుంటున్నావుట్రా ? ఇంకా ఇక్కడే వున్నావేం ? అయ్యగారికి ప్రాణం మీదికి వచ్చిందని తెలియదూ ?

సన్యాసి : [నారాయణ తండ్రి కేసి వొక సారి చూసి] ఏ అయ్యగారి కండీ, బాబూ ?

నా-తండ్రి : [దీర్ఘంగా] త్వరగా వెళ్ళి రారా, సన్యాసిగా—

సన్యాసి : అందుకోసమే నండి మరి- ఇక్కడున్నట్టు రానండీ ? [నిష్క్రమిస్తాడు]

సీతయ్య : [నుదురు మీద చమట తుడుచుకుంటూ నిట్టూర్చి] అమ్మయ్య !

నా-తండ్రి : మరేం ఇది లేదంటావా, సీతయ్యా ?

సీతయ్య : ఏమో చెప్పలేమండి, డాక్టరుగా రొచ్చి చూసిందాకా ఏదీనీ— ఊపిరి బాగానే తీసుకుంటున్నాడు ; వీడు పుచ్చుకున్న వస్తువును బట్టి ఉంటుందండి అంతాను. అయ్య— అయినా ఇప్పుడు మనం చెయ్యగలిగిం దేమీ లేదు. వాణ్ణి కదపకండి.

నా-తండ్రి : నువ్వు వీణ్ణి కాస్త చూస్తూ వుంటావా ? లేచేటప్పటికి బలంగా వుంటుంది, కొంచెం కాఫీ తయారు చేయిస్తాను.

సీతయ్య : అయ్యో, మరేం భయం లేదు. అలాగే చేయించండి, రెండు మూడు కప్పులు చేయింపించండి—

నారారాయణ తండ్రి లోపలి కెళ్ళి కొంచెం సేపుండి మళ్ళీ వస్తాడు- సీతయ్య ఆవులిస్తూ పచారు చేస్తుంటాడు.

నా-తండ్రి : సీతయ్యా !

సీతయ్య : అయ్య.

నా-తండ్రి : ఈ సన్యాసిగాడు వెళ్ళి చాలా సేపయింది. పోనీ, నేనుకూడా వోసారి వెళ్ళి రానేమిటి ?

సీతయ్య : అబ్బే ! ఎందుకండి, దీనికి మళ్ళీమీరు వెళ్లాలా ? నేనుండి

ఏం చేస్తాను? నేను వెళ్ళి రాలేనూ? అక్కర్లేదండి. యీ పాటికి వస్తుంటారు.

నా-తండ్రి : నారాయణ లేచాడా?

సీతయ్య : ఇంకా లేదండీ, అలాగే పడుకుని వున్నాడు. ఇలా ఒత్తిగిల్లనైనా లేదు.

నా-తండ్రి : [జాలిగా] ఎలాగోయ్?

సీతయ్య : అలాగేనండి మరి. కాఫీ అయిందాండి?

నా-తండ్రి : అయిపోయినట్టే, దగ్గరకూర్చుని స్ట్రాంగ్‌గా తయారు చేయిస్తున్నాను. వస్తాను మరి. జాగ్రత్తగా చూస్తోంటావు కాదు, బాబూ?

సీతయ్య : అయ్యో, నా కిన్నిసార్లు చెప్పాలా అండి?

నా-తండ్రి : తండ్రి పేగు చూడు మరి? నా ఆదుర్దా అలాగుంటుంది.

సీతయ్య : కాదండీ—

నా-తండ్రి : నేను రానా మరి? [నిష్క్రమిస్తాడు]

సీతయ్య : అయ్య— [తనలో] వీ డింకా అలాగే పడుకుని వున్నాడు, రూళ్ళ కర్రలాగ! [గోడకి జార్లావేసివున్న పడక కుర్చీకేసి చూసి] ఇక్కడ పడక కుర్చీ వుందేమిటి? నేనింకా చూడనే లేదు. [ఆవులించి] అబ్బ, కళ్లు కూరుకొస్తున్నాయి. ఈ వరండాలో కాస్త విశ్రమిస్తాను. మెళుకువ వచ్చినప్పుడోసారి ఆ గదిలోకి తొంగిచూస్తూవుంటే చాలు.... [పడక కుర్చీ వేసుకుని దానిలో పడుకుని నిద్రపోతాడు]

డాక్టర్ నిర్మల : [వయస్సు 28 ఏళ్ళు. బొద్దుగా, కొంచెం పొడవుగా. వుంటుంది. చాలా చురుకైనది. తెల్లని, జరీ అంచు చీర, డాక్టర్లు వేసుకునే తెల్లని ఓవర్‌కోటు ధరించి వుంటుంది. కొంచెం ఎత్తుమడమల జోళ్ళు వేసుకుంటుంది. నీటుగా 'బన్ను' లాగ వేసుకున్న జుట్టుముడిలో పువ్వుల కదంబం వుంటుంది. మెడలో స్టెతస్కోప్, కోటు జేబులో పెన్, థర్మామీటర్ వుంటాయి. విసురుగా వచ్చి మెడిసిన్ ఛెస్ట్ బల్లమీద పెట్టి] అయ్యో, ఇతని దగ్గర ఎవ్వరూ లేరే! ఇలా వొక్కణ్ణీ వొదిలేశారేం? [సీతయ్య జబ్బ పట్టుకు గుంజుతుంది]

సీతయ్య : ఆc. ఆc. [కళ్ళు నులుముకుంటూ కంగారుగా లేవబోతూ] ఉండండి, అలా నా జబ్బ పట్టుకుని గుంజకండి.

నిర్మల : ఒళ్ళు మత్తెక్కిపోయి మైకం కమ్ముకు పోతోంటే ఎలాగో ప్రయత్నించి ఇటూ, అటూ పచారు చెయ్యాలిగాని, అలా పడకకుర్చీలో జోగుతోంటే ఇంకా ఎక్కువై ముంచుకు రాదూ?

సీతయ్య : [ఆమెకేసి తేరిపారచూస్తూ] ఆహా! మీ రెవరో స్వర్గలోకం లోంచి దిగివచ్చిన దేవకన్యకలాగ వున్నారు!

నిర్మల : నే నెలా వుంటేనేం? ముందు మీకు తెలివి వచ్చింది, సంతోషం. ఈసారి మీ రోగం కుదురుస్తాను! ఇలా నన్నాను కొని పది అడుగులు వెయ్యండి, ముందు.

సీతయ్య : [ఆశ్చర్యంతో] పదా. ఏడా?— అబ్బ, మీ చెయ్యి ఎంత మృదువుగా వుంది, లేత తమలపాకులాగ!

నిర్మల : నా కాళ్ళుకూడా మృదువుగానే వుంటాయి, ఇంకా చూడండి-

సీతయ్య : అబ్బే, అక్కర్లేదండి, మృదువుగానే వుండివుంటాయి. సందేహ మేమిటి? మీ మాటలో నాకు నమ్మకమే.

నిర్మల : ముందు లేవండి ఆ కుర్చీలోంచి——

సీతయ్య : ఎందుకు? ఎక్కడికి?

నిర్మల : ఇప్పుడు చెప్పేను కాదూ?

సీతయ్య : ఏమిటి, ఎవరు మీరు?

నిర్మల : నే నెవర్నో తెలియకుండానే నన్ను పిలిపించారనుకుంటాను అయితే, ఏం?

సీతయ్య : నేను మిమ్మల్ని పిలిపించలేదే—— మా నారాయణ ఏమిటి చెప్మా? అయినా మీ రిప్పు డిక్కడికి వచ్చినందుకు నాకు చాలా ఆనందంగా వుంది. అయితేనూ—— నన్నెందుకు అమాంతంగా గిల్లి కుదిపారు?

నిర్మల : తెలివి రావడానికి——

సీతయ్య : వచ్చిందిగా—— ఇంక కూర్చోరూ అలాగ?

నిర్మల : నే నిక్కడ కూర్చోడానికి రాలేదు.

సీతయ్య : నేను ఎన్నాళ్ళనించో వెతుకు తున్నాను——అంటే, నా స్వప్న సీమలో——

నిర్మల : నేను వెళ్ళిపోతున్నాను.

సీతయ్య : అమ్మమ్మ!——ఇలా ఒక అవ్యాజకటాక్షం నావైపు పారేసి మీ రలా నిష్క్రమించడం——

నిర్మల : మీ కింకా సరిగ్గా మెళకువ రాలేదనుకుంటాను. ఏమిటి మీ కిప్పుడు బాధ?

సీతయ్య : అది మీరు తీర్చగలరా ?

నిర్మల : ప్రయత్నిస్తాను. అది నా వృత్తి.

సీతయ్య : నిజమే.

నిర్మల : అందుకోసమేగా మరి నే నిక్కడికి వస్త ?

సీతయ్య : ఏమిటి ? నే ననుకుంటూనే వున్నాను—

నిర్మల : ఏమిటది ?

సీతయ్య : నా బాధ తీర్చగల నారీశిరోమణి మీరే అని.

నిర్మల : అయితే నాకు చేతకాదంటారా ?

సీతయ్య : ఎంతమాట ! నా కిప్పుడు తలలో వసంతంలో లాగ ఏవో చెట్లు గబగబా చిగురు పోస్తున్నట్టు వుంది !

నిర్మల : నా తలలో వేనా ? అవేచెట్లవో నాకూ తెలియదు ; కదంబం అంటారు.

సీతయ్య : నా బుర్ర ఏమిటో పాము పడగ లాగ వికసించిపోతోంది !

నిర్మల : అదా— అవన్నీ అవే తగ్గి పోతాయి.

సీతయ్య : చూడండి, మీ పేరెవరు అన్నారు ?

నిర్మల : నే నిప్పు డేమీ అనలేదు ; కాని, నిర్మల నా పేరు.

సీతయ్య : నిర్మల ! ఆహా, మీకు మల్లేనే మీపేరు కూడా ఎంత మనోహరంగా ఉంది !

నిర్మల : మీ ధోరణి మార్చడానికి వీలౌతుందా ?

సీతయ్య : ఎలాగ మార్చడం ? భోజరాజు మొహంకేసి చూస్తే కవిత్వం పుట్టుకొచ్చినట్టు మీ సుందరవదనారవిందం చూస్తోంటే నాకు వూరికే లలిత నిర్మల భావాలు పుట్టుకొస్తున్నాయి !

నిర్మల : ఓహోహ, ముదిరిపోతోంది—

సీతయ్య : మీకు ఇంకా వివాహం కాలేదని నా విశ్వాసం—

నిర్మల : ఆ అప్రస్తుత ప్రశంస ఎందుకిప్పుడు ?

సీతయ్య : అబ్బే, ఊరికే అడిగాను.

నిర్మల : నా వైవాహిక విషయం మీ కంత కుతూహలంగావుంటే— ఇంకా కాలేదు.

సీతయ్య : ఆఁ !

నిర్మల : ఆఁ అన్నారేం ?

సీతయ్య : నేను చెప్పాను కాదూ ? నా విశ్వాసం చాలా దృఢమైనది లెండి.

నిర్మల : అలాగా ? నాముందు ఎవరైనా నుంచుని "ఆఁ" అని నోరు చాపితే, వారి నాలుక పరీక్ష చెయ్యమని అర్థం.

సీతయ్య : అయితే నన్ను మీ ముందు నుంచుని "ఆఁ—" అనమంటారా ? నాకు ఒక్కటే నాలుక !

నిర్మల : ఇక్కడింక నే నుండవలసిన అవసరం వున్నట్టు తోచదు, నేను వెడుతున్నాను. [బల్లమీదవున్న మెడిసిన్ ఛెస్ట్ తీసుకుంటుంది]

సీతయ్య : అదేమిటి, ఆ పెట్టి పట్టుకుపోతున్నారు ?

నిర్మల : ఏం, ఇది నాది—

సీతయ్య : మీదా ! ఆ పెట్టి ?

నిర్మల : అవును నాదే, నామందుల పెట్టి—

సీతయ్య : మందులపెట్టా! మీదా? అయితే—

నిర్మల : అవును—

సీతయ్య : అయితే మీరు డాక్టరా?

నిర్మల : నేను డాక్టర్నెందుకు కాకూడదు?

సీతయ్య : అవును, ఎందుకు కాకూడదు? అన్నట్టు ఆడ డాక్టర్లు కూడా వుంటోంటారు కాదూ?

నిర్మల : మీ కుఱ్ఱాడు వచ్చి నన్ను పిలిచిన గాభరా చూస్తే ఇక్కడెవరికో పురుడో, ఏదో రాక బాధపడిపోతున్నారు కాబోలు ననుకుని పరుగెత్తుకొచ్చాను.

సీతయ్య : నాకు పురుడొస్తుం దనుకొనేనా అయితే అలా గిల్లి గుంజా రిందాకాను?

నిర్మల : లేదు, ఇక్కడెవరో ఏదో త్రాగి మూర్ఛ పడిపోయారు, త్వరగా వచ్చి రక్షించా లన్నాడు మీ వాడు. అదంతా వట్టి నాటకం అన్నమాట? ఈ అర్ధరాత్రివేళ—

సీతయ్య : ఓహో, ఉండండి, అలా తొందరపడకండి; స్పృహతప్పి పడిపోయిన ఆసామీ వున్నాడు, లోపల.

నిర్మల : ఏమిట? అయితే మీకుకాదూ జబ్బు చేస్త?

ఇంతలో, నారాయణ తండ్రి కప్పు సాసర్లలో కాఫీ తెస్తూ గడప తగిలి బోర్లా పడతాడు: కప్పూ, సాసరూ బ్రద్దలౌతాయి.

సీతయ్య : అయ్యయ్యో, అలా పడిపోయా రేమిటి? [పరుగెడతాడు]

నిర్మల : మీ రుండండి—ఈయ న్నిలా సాయం లేకుండా ఒక్కడినీ ఎందుకు తిరగనిస్తున్నారు, అయితే? [వెళ్ళి ఆయన జబ్బ పట్టుకుని లేవదీస్తుంది]

నా-తండ్రి : [కోపంగా] ఏం, నే నెందుకు ఒక్కణ్ణీ తిరగకూడదు ? నాకు సాయం ఎందుకు ? మధ్యని నువ్వెవరవు ?

సీతయ్య : అయ్యో ఉండండి. ఈమె డాక్టరుగారు, డాక్టరు—

నిర్మల : నిర్మల—

సీతయ్య : ఆఁ— డాక్టరు నిర్మలగారు,

నా-తంద్రి : ఏమిటి, ఈవిడ డాక్టరా ?

నిర్మల : అవును, నేను డాక్టర్నే—యింట్లో అందరికీ ఏమిటీ పిచ్చి సందేహం ?

సీతయ్య : [నారాయణ తంద్రితో] అయితేనూ, మీ కేమీ దెబ్బ తగల లేదుగద ?

నా-తంద్రి : అబ్బే— వెధవ గడప ; కాలికి పంచ తగులుకునీ—

నిర్మల : ఈయన బాగానే వున్నారే— ఏదీ, నాలు గడుగులు వెయ్యండి.

నా-తంద్రి : ఇక్కణ్ణించి నేను ఒక్క అడుగైనా ఇంక ముందుకు వెయ్య లేను. [మళ్ళీ చతికిలబడతాడు. నిర్మల లేవదీస్తుంది]

సీతయ్య : ఏం ?

నిర్మల : ఫరవాలేదు, నన్ను పట్టుకుని నాలు గడుగులు వెయ్యండి.

నా-తంద్రి : అబ్బే, లాభంలేదు. నిలబడమంటే నిలబడతాను, అంతే,

నిర్మల : ఏం ఇంకా మైకంగా ఉందా ?

నా-తంద్రి : మైకమా ? మీ ఉద్దేశం నేనేం త్రాగుబోతు ననుకున్నారా ? అలాంటిది మా యింటా వంటాలేదు. [నిర్మల భుజంమీద

ఒక చెయ్యి, సీతయ్య భుజంమీద ఒక చెయ్యి వేసి నుంచుని కళ్ళు ఎర్ర జేస్తాడు]

సీతయ్య : అయితే, ఆవిడ ఎందుకు చెప్పారో, పోనీ రెం డడుగులైనా వెయ్యండి బావుండదు——

నా-తండ్రి : ఓయి పిచ్చిసీతయ్యా, నా కాలు బెణికింది కాదుటోయ్ మరి!

నిర్మల : [ఆయన్ని ఒక కుర్చీలో కూర్చోబెట్టి] అసలు మీరెందుకు లేచారు ?

నా-తండ్రి : ఎంతసేపని ఆ వంటింట్లో కూర్చోను మరి ?

నిర్మల : నేను వచ్చేలోగా ఎందుకా తొందర ?

నా-తండ్రి : అదొకటి కూడానా ?

నిర్మల : ఆ కాలు ఝూడించండి,——ఓసారి.

నా-తండ్రి : అమ్మయ్యో నావల్ల కాదు.

నిర్మల : పోనీ, ఆలా కదలకుండా కూర్చోండి—మీ కడుపులో ఇప్పుడు మరేమీ——

సీతయ్య : ఓహోహ! చూడండి, డాక్టరు నిర్మలగారూ, ఈయనకు కాదు సుస్తీగావుంట.

నా-తండ్రి : నాకే జబ్బుగా వుందనుకుంటోందేమిటోయ్ ఈవిడ అయితేను? ఓహోయిత్యం!

నిర్మల : ఈ ఇంట్లో మనుషులంతా ఏమిటి చిత్రంగా కనుపిస్తున్నారు! అయితే ఎవరికి ఇక్కడ జబ్బుగా వుంట? ఈ పిచ్చి ఆసుపత్రిలో నాకు కూడా మతిపోయీలాగుంది.

సీతయ్య : అసలు పిచ్చివాడు ఆగదిలో వున్నాడండి.

నిర్మల : ఆయనకి నిజంగా ఉన్మాదమేనా ?

సీతయ్య : ఓవిధంగా అలాంటిదే—

నా-తండ్రి : అదేమిటోయ్ సీతయ్యా ?— చూడండి డాక్టరమ్మగారూ, మావాడు అదేదో ఆమ్లంట త్రాగి నురుగులు కక్కుకుంటూ మూర్ఛపోయాడు. మీరు వాణ్ణెలాగైనా రక్షించాలి; మీ రుణం తీర్చుకోలేము.

నిర్మల : ఆమ్లమా ? ఆమ్లమంటే ?

సీతయ్య : జంబీరామ్లమన్నాడండి, మా నారాయణ. ఇంగ్లీషులో యాసిడ్ అంటారండి.

నిర్మల : యాసిడ్డే, అయ్యో ఇంతసేపు వూరుకున్నారేం ? పదండి ముందు ; రోగి ఎక్కడ ?

నా-తండ్రి : ఆలస్యం అయిపోయిందంటారా అండి ?

సీతయ్య : ఇలారండి ఈ గదిలోను. [తలుపు జార్లా తీస్తాడు నిర్మల లోపల ప్రవేశిస్తుంది]

సన్యాసి : [ప్రవేశించి] డాక్టరమ్మగా రొచ్చారాండి, అయ్యగారూ ?— [గదిలో వున్న ఆమెను చూసి] ఇదిగో—

సీతయ్య : ఈవిణ్ణి పంపించి ఇంతసేపూ నువ్వెక్కడ పుణికింతా లాడుతున్నావురా, సన్యాసీ ?

సన్యాసి : ఈరికి మన అడ్రేసు చెప్పి ముందెళ్ళమనండీ—

సీతయ్య : ఊఁ. ముందెళ్ళమనీ, నువ్వేం ఠాచకార్యం వెలగబెడుతున్నావు ?

సన్యాసి : ఏంటోనండి - దారిలో మా మేనకోడలు కనపడితేనండి—

సీతయ్య : సూరా ?

సన్యాసి : చిత్తం.

నా-తండ్రి : ఏంరా, సన్యాసిగా, ఈలాంటప్పుడుట్రా మీ మేనగోడలుతో నీ సరాగాలు ?

సన్యాసి : అయ్యబాబు, అది నాక్కనపడ్డమే బ్రహ్మాండమండి. అందు కనండి మరి—

సీతయ్య : ఇందరా సన్యాసీ— [ఒక రూపాయ నోటు జేబులోంచి తీసి యిస్తాడు]

సన్యాసి : ఏంటండది ?

సీతయ్య : ఇది పుచ్చుకుని దాచుకో ; మంచి డాక్టరుగారిని తీసుకొచ్చావు !

నిర్మల : [గది లోపలనించి] ఇదుగో -

సీతయ్య : అదేమిటే, అలా వింతగా పలకరిస్తున్నారు ?

నా-తండ్రి : ఏమండమ్మా, ఎలా వుంది మావాడికి ?

నిర్మల : ఇంకా ఊపిరి బాగానే తీసుకుంటున్నాడు మీ కుర్రవాడు—అంత భయపడవలసిన అవసరం లేదనుకుంటాను—

నా-తండ్రి : పోనీ చెప్పకండి ; మీ కడుపు చల్లగా—

సీతయ్య : ఇంకా మావాడికి స్పృహ రాలే దెందుచేతండి ?

నిర్మల : వస్తుంది, మరి—ఏదో యాసిడ్ త్రాగేడంటున్నారా—చూడండి—

సీతయ్య : సీతయ్య అండి.

నిర్మల : సీతయ్యగారూ—

సీతయ్య : ఏమండి ?

నిర్మల : మీ ఇంట్లో నవాసాగరం వుందా, కొంచెం ?

సీతయ్య : అదేమిటండి—సప్తసాగరాలంటారు గాని నవాసాగరం ఏమిటండి ? అది ఇళ్ళల్లో వుండడానికి వీలైనదే అంటారా ?

నా-తండ్రి : నవాసాగరం అంటే మందోయ్ వెర్రివాడా ? [డాక్టరు నిర్మలతో] లేదండి, అమ్మా.

నిర్మల : అయ్యో నామతి మండ ; నా ఛెస్టులోనే వుంది- చూడండి నా ఛెస్టు—

సీతయ్య : ఏమన్నారు ?

నిర్మల : నా ఛెస్టు, మందులపెట్టి, ఎదురుగుండా కనబడటంలేదూ ?

సీతయ్య : కనపడకేమండి ? తెస్తున్నానండి.

నిర్మల : ఇతని కనురెప్పలు కదుల్తున్నాయి—మీరెవరైనా కొంచెం పలకరించండి.

సీతయ్య : మీరు పిలవండి, ఫరవాలేదు— ఇదుగోనండి మీ ఛెస్టు. [తెచ్చి మంచం ప్రక్క వున్న బల్లమీద పెడతాడు]

డాక్టర్ నిర్మల పెట్టి మూత తీసి, స్మెల్లింగ్ సాల్ట్ నారాయణ ముక్కు దగ్గర పెడుతుంది. నారాయణ ఫెడీలుమని రెండు, మూడు తుమ్ములు తుమ్ముతాడు.

నా-తండ్రి : అద్గదీ, అమ్మయ్యా ! ఒరేయ్ నారాయణా, ఇలా చూడు నాయనా, ఒకసారి—

నిర్మల : ఈయన పేరు నారాయణా ?

సీతయ్య : మరేనండి— ఒరే నారాయణా, కళ్ళు బాగా విప్పి ఓసారి ఇలా చూడు ; ఈ వచ్చిన వారెవరు ?

నారా : [ఆవులిస్తూ పక్క మీద సగం లేచి కూర్చుని] ఏమిటీ, నేనిప్పు డెక్క డున్నాను ?

నా-తండ్రి : మన ఇంట్లోనేరా, నాయనా—

సీతయ్య : వీరిని గుర్తుపట్టేవా ?

నారా : ఏమిటో, నా కళ్ళని నేను నమ్మలేకుండా వున్నాను. ఈమె ఎప్పుడు వచ్చింది ? ఆహా, నా భాగ్యదేవతా !

నా-తండ్రి : మన అందరికీనురా, నాయనా—

నిర్మల : ఓహో ఇదా, ఈయన పలవరిస్తున్నాడా ?

నా-తండ్రి : రోజూ తెగ వాగుతాడండి నిద్దరలో—

నిర్మల : [నారాయణ చెయ్యి పట్టుకుని నాడి పరీక్షించి] అబ్బ, నాడి తీవ్రంగా కొట్టు కుంటోంది. "ఆ" అనండి. [నారాయణ ఆశ్చర్యంతో "ఆ" అంటాడు ; నిర్మల చప్పున ధర్మామీటరు తీసి అతని నోట్లో పెడుతుంది. అతను కంగారుగా అది కొరక బోతాడు] అది అలా కొరి కెయ్యకండి. [ధర్మామీటరు నోట్లోంచి తీసి చూసి, ఆశ్చర్యంగా] మళ్ళీ టెంపరేచరు లేదు ! ఇతను త్రాగిన గ్లా సేదీ ? [సీతయ్య అందిస్తాడు ; పుచ్చుకుని, పరిశీలించి] ఆఁ-

సీతయ్య : అదేనండి అసలు మావాడి జబ్బు -

నిర్మల : ఎన్నాళ్ళనుంచి ఇలా వుంటోంది ?

నా-తండ్రి : సుమారు పది రోజులనించండి.

నిర్మల : ఇంకేం ?- సైకోన్యూరోసిస్ !

నా-తండ్రి : అదేం జబ్బోయ్, సీతయ్యా ?

సీతయ్య : దీన్నే ప్రేమ అనీ, ప్రణయమనీ అంటారులెండి.

నిర్మల : ఈయన్ని లేవదీసి కూర్చోబెట్టండి ముందు-

సీతయ్య : పట్టండి—పట్టవేంరా సన్యాసిగా, అలా గుడ్లప్పచెప్పి చూస్తూ నుంచుంటావేం ? ఐసా-అదీ— [ఇద్దరూ కలిసి నారాయణని లేవదీసి కూర్చోబెడతారు]

నారా : ఏమిటీ ఈ గందరగోళమంతాను? [జార్లాపడి కూర్చుని] ఈవిడెవరు ?

నిర్మల : మీ కిప్పు డేమిటి బాధ ?

నారా : మీ రలా నా కెదురుగా నుంచుని యీ హంగామా అంతా చెయ్యడమే....

నిర్మల : మీరు త్రాగిన దేమిటి ?

నారా : ఆ విషయం మీ కెందుకు ? అది నా అంతరంగిక విషయం.

నా-తండ్రి : తప్పురా నాయనా, ఆమె ఎవరనుకుంటున్నావు ? డాక్టరుగారు.

నారా : [ఆశ్చర్యంగా] ఏమిటీ ! - ఏమిరా సీతయ్యా ?

సీతయ్య : నిజమేరా, నారాయణా.

నారా : అయితే నాకేం ప్రాణంమీద కొచ్చిందనుకున్నా రేమిటండీ, నాన్నగారు, డాక్టర్ని పిలిపించారు ?

సీతయ్య : మరి నువ్వ దేదో త్రాగి మూర్ఛిల్లావు కాదుట్రా ?

నిర్మల : ఈయన కింకా తెలివి బాగా రాలేదు—ఏదీ ఒకసారి లేచి నిలబడండి.

నారా : [మొండిగా] ఏమిటిది, నేను నిలబడను.

నా-తండ్రి : నారాయణా! [వారిస్తాడు]

నారా : ఏమిటండి మరి, అసలే నా హృదయం—

నిర్మల : అదే పరీక్షిస్తాను—బట్టలు విప్పండి—

నారా : [విస్మయంతో] ఏమిటీ! ఏమి టన్నారు?

నిర్మల : సీతయ్యగారూ—

సీతయ్య : వస్తున్నానండి. [నారాయణ కోటు లాగేస్తాడు]

నిర్మల : ఆ చొక్కా కూడాను -

నారా : [సీతయ్య తన చొక్కాకూడా విప్పడానికి ముందుకి రావడం చూసి] ఉండు, వుండు. ఏమిట్రా సీతయ్యా జంతువులాగా?

నిర్మల : త్వరగా.

నా-తండ్రి : చొక్కా విప్పెయ్యరా, నాయనా, డాక్టరుగారు చెపుతోన్నప్పుడు—

నారా : నే ననేదీ, ఎలాగ?

సీతయ్య : ఎలాగేమిట్రా?

నారా : అది అంత అవసరమంటారా?

నిర్మల : ముఖ్యంగా—

నారా : కాని—

నిర్మల : ఏం, సిగ్గుపడతారేం?

నారా : ఏం చెయ్యమన్నారు? లేకపోతే సంతోషించమన్నారా? మీ ఎదురుగుండా మర్యాదగా ఉండదేమో అని—

నిర్మల : జబ్బు నయ మవడం ముందు, మర్యాదలు తరవాత—

నారా : నా కిప్పుడేం జబ్బులేదు. నేను సంపూర్ణారోగ్యంతో తుల తూగుతున్నాను; సరా ?

నిర్మల : ఆ సంగతి నేను నిర్ణయించాలి.

నారా : అయితే—

నిర్మల : ఊఁ.

నారా : లోపల బనియను లేదు మరి, చెప్పేస్తున్నాను.

నిర్మల : ఫరవాలేదు.

నారా : [చొక్కా తీసి] సరే కానియ్యండి. [ముడుచుకుని కూర్చుంటాడు]

నిర్మల : [స్టెతస్కోప్‌తో గుండెలు పరీక్షిస్తూ] ఊపిరి గట్టిగా తీసి వదలండి—చలివేస్తోందా ?

నారా : గుడ్డలన్నీ విప్పించేశారు, ఈ నడి శీతాకాలంలో అర్ధరాత్రి వేళ చలెయ్యదూ ? అదొక జబ్బా ?

నిర్మల : ఎక్కువగా మాట్లాడకండి.... ఊఁ. మీ రిదివర కెంతమందిని ప్రేమించారు ?

నారా : ఏమన్నారు ?

నిర్మల : మీ రిదివరకు ఎంతమంది అమ్మాయిలకి మీ నీరసమైన హృదయం అర్పించారు అని—

నా-తండ్రి : ఏమండమ్మా, అంత నీరసంగా వుందా మావాడి గుండె ?

సీతయ్య : ఇది ముక్కస్య ముక్క హృదయం కాదండి,— ప్రేమ స్థావరం, వలపు పట్టూ అదీని—

నిర్మల : మాట్లాడరేం ?

నారా : అలాంటి విషయాలు మీ దగ్గర ఎలాగ చెప్పడం ?

నిర్మల : [ఊపిరితిత్తులు పరీక్షిస్తూ] ఫరవాలేదు. డాక్టర్ల దగ్గర ఏమీ దాచకూడదు- ఇంతకీ నేను మిమ్మల్ని ప్రేమించడం లేదుగా ?

సీతయ్య : బాగా సెలవిచ్చారు.

నారా : నన్నుగురించి ఆ కన్యకామణుల అభిప్రాయ మేమిటో హామీ ఇవ్వలేను గాని, నేను ప్రేమించిన అమ్మాయిలు——

నిర్మల : "నైన్టీనైన్" అనండి——

నారా : అమ్మయ్యో ! అబ్బే. అందులో సగమైనా వుండరు, తొంభై తొమ్మండుగురే ! అమ్మనాయనో——

నిర్మల : "నైన్టీనైన్" అని అనండి దయచేసి——

నారా : ఓహో, నేనూ .... అంటే ఇంకా నాకూ .... అయితే, "నైన్టీనైన్"

నిర్మల : [స్టెతస్కోపు మడిచి భుజంమీద వేసుకుని] థాంక్స్యూ ! మీ ఊపిరి తిత్తులు బాగానే వున్నాయి.... [సీతయ్యతో] మీ ఇంట్లో కొత్తసున్నం వుందా ?

సన్యాసి : తమలపాకుల్లో వేసుకునేదేనాండి, అమ్మగారూ ?

నిర్మల : అవును.

నా-తండ్రి : ఓ, బోలెడుందండి. నా కాలికి పట్టు వేస్తారా ?

సీతయ్య : బెల్లం కావాలాండి ?

నిర్మల : అక్కర్లేదు సున్నం తెప్పించండి వెంటనే.

సన్యాసి : ఒక కుండెడు తెప్పించమని సెలవాండి, అమ్మా ?

నిర్మల : తొందరగా—

సీతయ్య : సున్నం ఎందుకు ?

నిర్మల : ఈయన యాసిడ్ త్రాగేడు అంటున్నారు కదూ ? దానికి విరుగుడు సున్నం ! మీ నారాయణగారిచేత అది తినిపించాలి ముందు !

నారా : [విస్మయంతో] ఏమిటి ?

సీతయ్య : అవునురా, అన్నట్టు నారాయణా ; కెమిస్ట్రీలో చదువుకున్నాం కాదూ ?

నారా : ఒరే, సీతయ్యా--

సీతయ్య : భయం లేదురా, నారాయణ.

నారా : నువ్వు వట్టి బుద్ధిహీనుడవురా !

సీతయ్య : ఎందుచేత ? ఏం ?

నారా : ఇంతేనా నీ తెలివి తేటలు ? మళ్ళీ ఏదో పెద్ద చదివేనంటావు ? [చొక్కాతో ఒడుక్కుంటూ] ఆమ్లం అంటే పుల్లగా వుండేదేనా ?

సీతయ్య : కాదని ఎవరన్నారు ?

నారా : అయితే నిమ్మకాయకి ఇంకో పేరేమిటి ?

సీతయ్య : జంబీరం—జంబీరమా ? హార నీ....

నారా : అంతే.... !

నా-తండ్రి : కాస్సేపు ఆ సున్నం వచ్చేదాకా ఆ ధోరణి తగ్గించి నిమ్మళంగా వుండరా, నాయనా.

నారా : నేను జంబీరామ్లం పుచ్చుకున్నానూ అంటే పంచదార వేసిన నిమ్మపళ్ళరసం సేవించాను అన్నమాట! అది త్రాగేసరికి నాకు చల్లగా నిద్దరట్టిపోయి వూరుకుంది. దీనికోసం పెద్ద యాసిడ్ అని పేరెట్టి నాచేత కొత్తసున్నం బొక్కించడానికా యీ డాక్టర్ని తీసుకొచ్చి ఇంత హడావిడి చేస్తున్నారు ?

నా-తండ్రి : ఏమిటి !—నువ్వు ఆరోగ్యంగానే వున్నావురా, అబ్బీ, ఇంత సేపూను ? నీ కోసం ఎంత హడలిపోయి బెంగెట్టుకు పోయా మురా, నిజంగాను ?

సీతయ్య : సున్నం తినవలసివస్తుందని వీ డిప్పు డిదంతా చెప్పేడు గాని లేకపోతేనాండి—

నిర్మల : చూడండి, ఇంక నేను వచ్చిన పని అయిపోయింది. మీ నారా యణకి ఒక ప్రిస్క్రిప్షన్ ఇస్తాను.

నా-తండ్రి : అయ్యో, ఇంతకంటేనాండి : ఇవ్వండమ్మా, మళ్ళీ ఇలాటి దెప్పుడూ రాకుండాను.

నిర్మల : ఇతని కొక చక్కని సుశీల నెక్కడైనా చూసి పెందరాళే పెళ్ళి చేయించండి.

నా-తండ్రి : ఒక చక్కని ఎవరనీ అన్నారు ?

నిర్మల : సుశీలని—

నారా : చూశారా, నాన్నగారూ ?

నా-తండ్రి : ఏమోయ్, సీతయ్యా ?

సీతయ్య : అబ్బే లాభంలేదండి. ఆవిడమూలానే కాదండీ మన కిప్పుడిం తేసి పనులు పుట్టాయి ?

నిర్మల : అదేమిటి ?

సీతయ్య : మావాడు సుశీలని ప్రేమించాడు లెండి.

నారా : గాఢంగా అని చెప్పరా, సీతయ్యా; దాచకూడదు.

సీతయ్య : గాఢంగానండి- మా నారాయణ ప్రేమజలధిలో గజఈత గాడు లెండి ! కాని, ఆమె వీణ్ణి త్రోసిరాజంది.

నిర్మల : అదా ? సుశీల అంటే ఆ సుశీలేకాదు. ఎవరైనా చక్కనిపిల్ల అని నా వుద్దేశం.

నా-తండ్రి : చూశావుట్రా, నారాయణా, ఆమె ఎమంటున్నారోను ? నే నప్పుడు విశ్వనాథంబావగారి పిల్లని కుదిర్చి చేసుకోరా అని ముద్దుగా చెపితే, అర్త ఆ తాసీల్దారుగారి అమ్మాయిని ప్రేమి స్తున్నాను అని భీష్మించావు. ఆ తరవాత ఇంకో ప్రమీల అనీ, యీ సుశీల అనీ ఇలా ఇదవుతున్నావు.

నారా : ఏమిటో నాకీ గొడవేమీ అర్థం కావడం లేదండి, నాన్నగారూ. మీ రలా అంటే నా మనస్సుకు కష్టంగా వుంటుంది.

నిర్మల : నేనింక వెడతాను మరి, చాలా కాలాతీతం అయిపోయింది.

సీతయ్య : ఆ చేత్తో నాకు కూడా ఒక మంచి ప్రిస్కిప్షన్ ఇచ్చి వెళ్ళరూ!

నిర్మల : మీ కింకా అవసరం లేదు.

సీతయ్య : అబ్బే ! ఉందండి బాబూ, మీ రింకా గ్రహించలేదు. మీ ఆసు పత్రికి రమ్మన్నారా ?

నిర్మల : అవసరం లేదు. తరవాత నేను చెబుతానుగా——

సీతయ్య : ఏమిటీ, నిజమే ?

నిర్మల : అన్నట్టు మీ అడ్రసు ఏమిటీ ?

సీతయ్య : [సంతోషంతో] నే నెంత ధన్యుణ్ణి: [జేబులోంచి తీసి] ఇదిగో నా లెటర్ హెడ్డు. నా కప్పుడప్పుడు ఉత్తరాలు వ్రాస్తోంటారు అనుకుంటాను ?

నిర్మల : నా కదే పని. నా బిల్లు ఎక్కడికి పంపించాలో తెలియక అడిగాను- థాంక్స్. నే వస్తానండి.

సీతయ్య : అంతే అంటారా?

నిర్మల : అంతే. [సన్యాసితో] ఏయ్ అబ్బాయ్, నాతో బండిదాకా రా.

సన్యాసి : [మెడిసిన్ ఛెస్టు తీస్తూ] చిత్త మండి.

సీతయ్య : ఒరేయ్, సన్యాసీ అదలా వుంచు.—పోనీ మీ ఛెస్టు అయినా బండిదాకా నన్ను పట్టుకు రానియ్యండి.

నిర్మల : మీ కెందుకులెండి శ్రమ; వీడు తీసుకొస్తాడు.

డాక్టరు_నిర్మల, సన్యాసి నిష్క్రమిస్తారు. _నారాయణ, అతని తండ్రి లేచినుంచుంటారు.

సీతయ్య : అసలు ఈవిడికి హృదయం లేదనుకుంటాను.

నా-తండ్రి : నారాయణా, సీతయ్యా, [ఇద్దరి భుజాలమీద చేతులు వేసి దగ్గరగా తీసుకుని] నాయనలారా, మనం ఇవాళ చాలా అదృష్టవంతుల మనుకోండి నిజంగాను:

సీతయ్య : ఇదేమిటివేళ ? నాకుగూడా నిగ్రహం తప్పిపోయి ఆమెతో ఏదో పిచ్చిపిచ్చిగా మాట్లాడేను! నాకే సిగ్గేస్తోం దిప్పుడు తల్చుకుంటేను- ఇదంతా మన నారాయణ ప్రభావమో, పుష్పబాణ విలాసమో మరి.

నారా : [పకపకనవ్వుతాడు] (తెర పడుతుంది)

రాధా మాధవం

పాత్రలు :

కాంతయ్య	:	వకీలు
మాధవరావు	:	కాంతయ్య బావమరది
శేషగిరి	:	మాధవరావు స్నేహితుడు
సుందరమ్మ	:	కాంతయ్య భార్య ; మాధవరావుకి అక్క
రాధ	:	కాంతయ్య కూతురు.
(పోస్టు జవాను)		

రాధా మాధవం

:o:

ఒకటవ రంగం

కాంతయ్యగారి గృహం - సాయంకాలం - కచేరీ సావడిలో - ఒక టేబుల్, దానిచుట్టూ నాలుగు కుర్చీలు, గోడకి ఒకవైపున ఒక సోఫా, మరొక వైపున "లా" పుస్తకాలతో నిండిన రెండు బీరువాలు వుంటాయి. కాంతయ్యగారి భావమరది మాధవరావు కూర్చుని పాడుకుంటూ వుంటాడు. అతని వయస్సు 21 ఏళ్ళు. కొంచెం పొడవుగా, బలంగా వుంటాడు. తెలివైన వాడు. తెల్లని పైజామా, సిల్కు షర్టు వేసుకుని వుంటాడు.

మాధవరావు : [పాట]

కొండ కోనలో కోయిల కూస్తే
గుండె జారి పోయిందే ! (కో ! కో ! !)—గుండె ....
చందమామ మోము చాన, చూస్తే,
సరసలేకపోయావేమే ?.... కొండ కోనలో........

మొండి గోడ మీద ముళ్ళ కంచెలు
మొగ్గలు వేశాయే !
పండుతమలపాకు చాయదానా !
పరిమళములు విరిసేశాయే॥.... కొండ కోనలో ....

రాధ : [వయస్సు 18 ఏళ్ళు. కొంచెం పొట్టిగావున్నా, నిండుగా వుంటుంది. పండుతమలపాకు శరీర చ్ఛాయ. ఆకర్షనీయమైన దుస్తులు వేసుకుని వుంటుంది. చాలా చురుకైనది. [ప్రవేశించి] మామా, టీ ఇదుగో- [టీ కప్పు, సాసరు బల్లమీద పెడుతుంది.]

మాధ : థాంక్యూ, డియర్ !

రాధ : ఏమిటి మామా, ఇవాళ చాలా హుషారుగా వున్నావు ? ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టుండే వాడివి, సైగల్ లాగ పాడేస్తున్నావే !

మాధ : మీ నాన్న మెడ్రాసు వెళ్లాడు కాదూ ? ఏమిటో, బావ వూళ్ళో వుంటే నా కేదో ముళ్ళమీద వున్నట్టు వుంటుంది, ఈ యింట్లో, రాధా, నేను డబ్బు లేని వాణ్ణని నన్ను పురుగుని చూసినట్టు చూస్తాడు అతను. మీ తాతయ్య నా కేమీ లేకుండా చేసి చచ్చి పోతే, ఆ తప్పు నాదా చెప్పు ?

రాధ : అలాగ అనుకోకు, మామా. నాన్నని లెక్క చెయ్య కూడదు నువ్వు. నేనూ, అమ్మా వున్నాంగా, నీ కేం లోటు ?

మాధ : బి. ఏ. పేసయానా ; నా కేదైనా ఉద్యోగం కూడా అయిపోతే, నా బాధ బావ కింక లేకపోను.

రాధ : ఉద్యోగమైనా నువ్విక్కడే వుండిపోవాలి, మామా. నాన్న కేం తెలుసు : వట్టి చాదస్తుడు. అమ్మ అనేకసార్లు ఏడుస్తూ వుంటుంది, నువ్వంటే నాన్నకి ఇష్టం లేదని.

మాధ : ఇంట్లో మొగాడికి ఇష్టం లేకపోయాక, ఆడవాళ్ళు ఏడ్చి మాత్రం ఏం ప్రయోజనం, రాధా ?

రాధ : ఎలాగ, మామా, మరి ?

మాధ : ఏమి టెలాగ ?

రాధ : నిన్న వూరికి వెళ్ళే ముందర నన్నెన్ని మాటలు అన్నాడనుకు న్నావు నాన్న ? నాకు పద్దెనిమిది ఏళ్ళు నెత్తికి వచ్చాయట. నన్ను ఇంటర్‌దాకా చదివించడమే అసలు తప్పు చేశాడట. ఆడ

దానికి చదువు అనవసరమట. నాకు చిన్నప్పుడే పెళ్ళి చేసెయ్య వలసిందట. నేను తనకి గుండెల మీద కుంపటినిట—

మాధ : బావకి గుండెలు లేవు, రాధా.

రాధ : ఇంకా వుందు : నీతో నేను చనువుగా మాట్లాడ కూడదుట. నేనూ, అమ్మా కలిసి ఏదో గూడుపుఠాణీ చేస్తున్నాముట. ఇంకా ఏమిటేమిటో అని చెండుకున్నాడు.

మాధ : అవును, రాధా, బాధగానే వుంటుంది, నే నేం చెయ్యగలను ?

రాధ : చదువు నేనే మానేస్తాను, మామా.

మాధ : నయమే, మంచి పనే చేస్తావు !

రాధ : అది కాదు, మామా, మొన్న నేను సెలవలకి ఇంటికి వచ్చేటప్పుడు, వా డెవడో శేషగిరిట— సెప్టెంబరు పరీక్షలకి వచ్చాడు- నాకో ఉత్తరం వ్రాసి యిచ్చాడు : వాణ్ణి చంపేద్దామన్నంత కోపం వచ్చింది నా కప్పుడు.

మాధ : ఎవరు ? శేషగిరా అన్నావు ? సెప్టెంబరు ఛాన్సుకి వచ్చాడా ?

రాధ : అవును - ఈడ్యట్ !

మాధ : నేనే ?

రాధ : [నవ్వి] అబ్బ, నువ్వెప్పుడూ ఇంతే—వాడూ- నా కోపం అంతా పోతోంది మరి-

మాధ : రాధా, ఆ శేషగిరి నాతో బి. ఏ. చదివాడు ; మనవాడే ; చాలా తెలివైనవాడు.

రాధ : వాడి తెలివి తేటలు తెలుస్తూనే వున్నాయిగా ?

మాధ : నువ్వు ఫలానా అని తెలిసి వుండదు వాడికి. పైగా, మొగ కుర్రాళ్ళు ఉత్తరం వ్రాస్తే గర్వపడాలిగాని, కోపగిస్తారా ? అసలు, నాలుగు వందలమంది మొగాళ్ళతో కలిసి నలుగురే ఆడవాళ్ళు చదువుతూ వుండడం మూలాని ఇలాంటి చిక్కులు వస్తూ వుంటాయి. అందుచేత చదువుకునే ఆడవాళ్ళ సంఖ్య పెరగాలి, ఏమంటావు ?

రాధ : మరి నా హృదయంలో నిండి వున్న నీ—

మాధ : పాపం, ఆ శేషగిరికి కూడా ఒక హృదయం వుంటుంది, రాధా. మీ నాన్నకి తప్ప అందరికీ హృదయాలు వుంటాయి.— అక్కయ్య ఏం చేస్తోంది ?

రాధ : అమ్మేనా ? వంటయింట్లో టీ చేస్తోంది.

మాధ : అన్నట్టు, నేను టీ త్రాగడం మరిచేపోయాను. [సాసరులో కప్పు తీసి త్రాగుతాడు]

రాధ : [కొంచెం వూరుకుని] మామా !

మాధ : [టీ కప్పు బల్లమీద పెట్టి] ఆఁ—

రాధ : నువ్వింతకు ముందు ఎవర్నైనా ప్రేమించావా ?

మాధ : వెర్రి పిల్లా !

రాధ : అబ్బ, చెపుదూ. [దగ్గరగా వచ్చి కూర్చుంటుంది]

మాధ : చెపుతానుగాని, వుండు ; అంత దగ్గరగా కూర్చోకు మరి : బావ ఇంకా ఎక్కడైనా దాక్కుని మనకేసి చూస్తున్నాడేమో అని భయం వేస్తుంది నాకు !

రాధ : [కొంచెం జరిగి] సరేలేగాని— ఈసారి చెప్పు మరి—

మాధ : ఏమిటి ?

రాధ : నువ్వు ఎవర్నైనా ప్రేమించావా ?

మాధ : నా చేత అబద్ధ మాడించడం ఏం సరదా నీకు ?

రాధ : అమ్మో, అంటే ఎవర్నో ప్రేమిస్తున్నా వన్నమాట !

మాధ : అమ్మో అంటేకాదు-

రాధ : నిజం చెప్పవూ ? ప్రేమిస్తున్నావా ?

మాధ : ఆ !

రాధ : గాఢంగా ?

మాధ : ఆ !

రాధ : చిన్నప్పటినించీ ప్రేమిస్తున్నావా ?

మాధ : ఆహా——

రాధ : ఆమెని నేను ఎరుగుదునా ?

మాధ : ఆ !

రాధ : బాగా చదువుకుందా ?

మాధ : ఆ !

రాధ : చూశావా ? నిజమే ? నాకంటే అందంగా వుంటుందా ?

మాధ : ఆ ! [కంగారుగా] అన్నట్టు, వుండదు.

రాధ : ఎవర్ని చెప్పవు, మామా ?

మాధ : నీ కెందు కామె సంగతి ?

రాధ : నేను కూడా ఆమెలాగ వుండడానికి ప్రయత్నిస్తాను-

మాధ : ప్రయత్నించ నవసరంలేదులే-

రాధ : నన్నింక ఏడిపించకు, మామా ; చెప్పవూ ఆమెపేరు ?

మాధ : చెపితే నమ్మవు.

రాధ : ఫరవాలేదు, చెప్పు.

మాధ : రాధ !

రాధ : [సిగ్గు, సంతోషంతో] అమ్మదొంగా ! చంపేశావు !

మాధ : అయితేమాత్రం ఏంలాభం, రాధా ? బావకి డబ్బుమీద ఆశ.

రాధ : అబ్బ, ఇలాంటి సమయంలో నాన్న సంగ తెత్తకు, మామా. ఇప్పుడంటే తను ప్లీడరీచేసి డబ్బు సంపాదించాడు గాని, అమ్మని పెళ్ళి చేసుకునే నాటికి అతని కేమీ లేదుటగా ?

మాధ : ఆ రోజు లిప్పుడు జ్ఞాపకం వుంటాయా ?

రాధ : మామా, గోడమీద ప్రాకిన ఆ రాధామనోహరం తీగచూడు, ఎలా చితక పూసిందో !

మాధ : అవును, నీకు మల్లేనే నిండుగావుంది !

రాధ : [పాటగా]

"రాధామనోహరం పువ్వులు !
మాధవుడుమామ చిరునవ్వులు !!" [నవ్వి] ఎలావుంది ?

మాధ : [పాటగా]

"రాధామనోహరం మొగ్గలు !
రాధ సొట్టలుపడే బుగ్గలు !!" [వెక్కిరింపుగా నవ్వి] ఇదెలాగ వుంది ?

రాధ : "రాధా మనోహరం పువ్వులు !"

మాధ : "రాధామనోహరం మొగ్గలు !: " [ఇద్దరూ పకపక నవ్వుతారు]

తలుపుతీసి రాధతల్లి సుందరమ్మ- వయస్సు 45 ఏళ్ళు, పచ్చగా, బొద్దుగా వుంటుంది- ప్రవేశిస్తుంది.

మాధ : బావ !

సుంద : పాడుకోండి, నాయనా. పాడుకోండి !

రాధ : అమ్మా, చూడవే, నేను రాధామనోహరం తీగలాగ వున్నానంటు న్నాడు మామ !

మాధ : లేదే, సుందరం అక్కయ్య ; లేకపోతే, మా-శే-

రాధ : [కోపం అభినయిస్తూ] ఇదుగో మరి-

సుంద : ఏమిట్రా, తమ్ముడూ, మళ్ళీ దాన్ని ఉడికిస్తున్నావా ?

రాధ :
మాధ : } [ఒక్క సారిగా] లేదే !

సుంద : ఒరే, తమ్ముడూ, చిల్లో బొల్లో మంటూ మీ రిద్దరూ చిలుకాగోరిం కల్లాగ ఇలా నట్టింట్లో సుఖంగా వుండడం నే నెప్పటికైనా చూస్తానంటావా ?

రాధ : ఇప్పుడు వున్నాం కాదూ ?

మాధ : ఇప్పుడు తీగ అన్నందు కింత అయిందా ? ఇంక నువ్వు చిలకా గోరింకా అన్నావంటే-

సుంద : అబ్బే, మీ కింకా చిన్నతనం వదలలేదర్రా. ఇలా ఎన్నాళ్ళని వుంటారు ? లోకులో ?

రాధ : నాన్నో ?

సుంద : అన్నట్టు, తమ్ముడూ, మీ బావ మెడ్రాస్ ఎందుకు వెళ్ళారో నీకు తెలుసా ?

మాధ : దీనికి ప్రశ్న ఎందుకు ? కోర్టుపనిమీద—

సుంద : అబ్బే, కాదు, చెన్నపట్టణంలో ఏదో సంబంధం వుంది, చూసి వస్తానని వెళ్ళారు.

మాధ : రాధకే ! ?

రాధ : [కోపంగా] నాకు అక్కర్లేదు, పాడు సంబంధాలు !

సుంద : అసలు రెండు రోజులనించి ఎవరో పిల్లని చూసుకోడానికి వస్తారని కూడా అంటున్నారు.

మాధ : రాధ తలవొంచుకుని కూర్చుని హార్మోనియమూ అవీ వాయిస్తుంది కాబోలు !

రాధ : ఆ వచ్చినవాడి నెత్తిమీద వాయిస్తాను !

సుంద : ఉండవమ్మా, నేను మాత్రం ఒప్పుకుంటానా, అలాంటి దేదైనా వస్తే ఏ నూతిలోనైనా దిగుతానుగాని ?

రాధ : నిజంగా దిగకేవ్ ; ఊరికే బెదిరించు నాన్నని, అంతే.

మాధ : అబ్బో, ఇలాంటి వాటికి బెదిరే ఘటం కాదు మీ నాన్నది !

సుంద : చిన్నప్పటినించీ నిన్ను దగ్గరకి తీసి చదువు చెప్పించానా ? ఆయన మాత్రం ఏదో తల్లిదండ్రులు లేనివాడుగదా అని జాలిపడి ఈ ఖర్చుకి ఒప్పుకున్నారు. కాని, రాధకీ, నీకూ పెళ్ళి చేద్దాం అని నేను ఎప్పుడైనా అన్నానో, నామీద మండిపడి, 'చూసిచూసి ఒక్క దమ్మిడీ అయినా లేని సన్యాసికిచ్చి పిల్ల గొంతుకెలా కొయ్యను ?' అని తప్పించుకుంటూ వుంటారు.

రాధ : ఏమిటి, మామని పెళ్లి చేసుకుంటే నా గొంతుక తెగుతుందంటాడా? నాన్న కళ్ళకి మామ కత్తిపీటలాగ కనపడతాడనుకుంటాను !

మాధ : అదేమిటి, రాధా, బావ మండిపడతాడంటే, అతను కొరకంచు అన్న మాటా?

సుంద : అదికాదు ; బాగా నగలు పెట్టే మొగుడు వచ్చి పీకికి బంగారపు ఉరి వేస్తే మంచిదని ఆయన ఉద్దేశం !- ఆఁ, ఇంకిప్పుడు వారం పది రోజుల్లో తొందరగా ఏదో సంబంధం వెతికివేసి రాధకి పెళ్ళి చేసెయ్యాలని మొండిపట్టు పట్టుకుని కూర్చున్నారు.

రాధ : మామా, మనం చెప్పకుండా ఏవూరైనా వెళ్ళిపోదామా?

సుంద : ఉండు, తల్లీ !— అందుచేత, తమ్ముడూ, నువ్విప్పుడు రాధని వెంటనే పెళ్ళి చేసేసుకోవాలి.

మాధ : పెళ్ళంటే చేసుకోవడం నా చేతుల్లో వుందిగాని, ఇప్పుడు అర్ధాంతరంగా పది వేలు పట్టుకొచ్చి బావ కెక్కడ చూపించగలనే బాబూ?

సుంద : మీ బావ కింక నేను బ్రతికి వుండగా మంచీ చెడ్డా తెలిసి రావురా-

మాధ : అతను బ్రతికి వుండగాను—

రాధ : ఏం, మామా, ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోయి హాయిగా వుందాం !

మాధ : ప్రయాణపు ఖర్చులో, వెర్రిదానా?

సుంద : అందుకు నా కొక ఉపాయం తోచింది—

మాధ : ఏమిటది?

సుంద : పెద్దక్కయ్య రాధని ఒక సారి చూడాలని వుందని వూరికే ఇదవుతూ పదే పదే వ్రాస్తోంది. నువ్వు రాధని అక్కడికి తీసుకు

వెళ్ళు. నేనూ దానికి వ్రాస్తాను : మీ పెళ్ళి ఏర్పాట్లన్నీ అదే చేస్తుంది.

మాధ : బావో మరి ? మమ్మల్ని వేటాడెయ్యడూ ?

సుంద : బావకి నే నేదో విధంగా సద్ది చెబుతాను. మీరు స్వేచ్ఛగా పెళ్ళి చేసుకోవచ్చు. అంతేగాని, నా కంఠంలో వూపిరి వుండగా రాధని పైవాడి కెవ్వడికీ యివ్వనివ్వను. అదీకాక, పెద్దక్కయ్య అంటే మీ బావకి కొంచెం భయం వుందిలే—

రాధ : అమ్మా, పెద్దక్కయ్య ఎంత మంచిదే !

మాధ : అవునుగాని, అక్కయ్యా, పెద్దక్కయ్య పిల్లలు లేరని, నన్ను పెంచుకోవాలని అంటోందిట, నిజమేనా ?

సుంద : పెంచుకుంటే ఏ చిక్కూ లేకపోను మనికి : బోలెడు ఆస్తి దిగబెట్టి పోయాడు దాని మొగుడు.

రాధ : ఇంతకీ నాన్న తిరిగి ఎప్పుడు వస్తాడు ?

సుంద : రేపో, ఎల్లుండో వచ్చేస్తారు. కనుక, మీ రిద్దరూ రేపు ప్రొద్దున్నే మెయిలులో ప్రయాణం ; బట్టలూ, అవీ సద్దుకోండి మరి.

మాధ : అక్కయ్యా, నువ్వెంతో మంచిదానవే !

రాధ : మామా, కోకిల కూస్తే బాగుంటుందా, మెయిలు కూస్తే బాగుంటుందా ?

ఒక జట్కా బండి ఇంటి ముందు ఆగుతుంది

సుంద : బండి ఏదో వచ్చింది ; మీ బావ కోసం ఎవరో వచ్చినట్టున్నారు.

మాధ : రాధకి పెళ్ళివారేమో !

రాధ : ఛీ! చూశావుటే, అమ్మా—

వీధిలోనుంచి "కాంతయ్యగారి యిల్లు ఇదేనాండి" అని ఎవరో కేక వేసి అడుగుతారు

మాధ : ఆ; ఇదే.

సుంద : రావే, అమ్మాయీ లోపలికి పోదాం- [వీధి గేటుకేసి చూసి] ఎవరో చిన్నవాడే!

రాధ : పెళ్ళికొడుకైతే చంపుతా!

సుంద : తప్పు; లోపలికిరా. [ఇద్దరూ నిష్క్రమిస్తారు]

వ్యక్తి : [వయస్సు 23 ఏళ్ళు.ఎర్రగా, పొడవుగా వుంటాడు. హుషారైన వాడు. గుమ్మం దగ్గరికి వచ్చి] పంతులుగారు వున్నారాండి?

మాధ : [ఆశ్చర్యంతో] హల్లో, ఏమిరోయ్, శేషూ! ఇలాగ వచ్చావేమిటి? ఎన్నాళ్ళకి!

శేషు : సరి. ఇదుగో, మాధవా, నువ్విక్కడ వున్నావేం? ఈ కాంతయ్య గారిని బాగా ఎరుగుదువేమిటి?

మాధ : ఆ, కొంచెం ఎరుగుదును. [శేషగిరిని లోపలికి తీసుకువచ్చి] ముందు ఆ సూట్ కేస్ అలాపెట్టి కొంచెం స్థిమితపడు. మంచినీళ్ళు కావాలా?

శేషు : [అలసిపోయినట్టు] ఉష్!.... అక్కర్లేదు. [సూట్ కేస్ గోడవార పెట్టి, ఒక కుర్చీలో కూర్చుని] అమ్మయ్య. వెధవ రైలు—

మాధ : ఊఁ- ఏమిటి, మెడ్రాస్ నుంచేనా? పరీక్ష బాగా వ్రాశావా?

శేషు : ఆ, ఏదో వ్రాశానులే. అయితే, ఈయన—

మాధ : ఎవరు, కాంతయ్యగారేనా? నిన్ననే మెడ్రాస్ వెళ్ళారు.

శేషు : ఆఁ! పాపం, నాకోసమే వెళ్ళివుంటారు.

మాధ : ఆయనకీ, నీకూ అంత రాచకార్యం ఏమి వచ్చింది ?

శేషు : అబ్బే, ఈయన నన్ను గురించి చాలా విన్నారుట—

మాధ : అయితే, అంత కీర్తిశేషుడ వయ్యా వన్నమాట ఈ మధ్యని ?

శేషు : ఆఁ అఁ, నిరుడు టెన్నీస్ ఛాంపియన్‌షిఫ్ కొట్టాను కాదూ ? ఈయన మా నాన్నని కూడా పూర్వం కొంచెం ఎరుగునుట ; అంచేత—

మాధ : సంప్రదాయం నచ్చిందన్నమాట ; డబ్బు సంగతి కూడా వాకబు చేసేవుంటాడు ?

శేషు : అయితే, అంతా నీకు తెలుసునన్న మాట. నాకు నెల్లాళ్ళనించి వుత్తరం మీద వుత్తరం వ్రాస్తున్నారు, ఒకసారి వచ్చి పిల్లని చూసుకుని వెళ్ళమని—

మాధ : [" చెల్ చెల్ రే నవ్‌జవాన్ " అనే పాట ఈలలో పాడతాడు]

శేషు : అదేమిటి ?

మాధ : [ఈల ఆపి] ఏమీలేదు—నువ్వు మీ వూరు వెడుతూ, పోనీ దారిగదా, ఏదో తమాషా చూడవచ్చునని ఇక్కడ ఒకసారి దిగావు : అవునా ?

శేషు : సరీగ్గాను. కాని-

మాధ : ఫరవాలేదు ; పిల్లని చూద్దుగాని-

పోస్టు జవాను మాధవుడికి ఒక ఉత్తరం యిచ్చి వెడతాడు. దాన్ని అతను చదవకుండానే జేబులో పెట్టుకుంటాడు-

శేషు : అయితే, నువ్వు వీళ్ళని బాగా ఎరుగుదువన్న మాట ?

మాధ : [నవ్వుతూ] కాంతయ్యగారు మా బావరా; అంటే మా చిన్న అక్కయ్య మొగుడు. వీళ్ళ యింట్లో వుండేగా నేను చిన్నప్పటి నించీ చదువుకున్నాను ?

శేషు : [ఆశ్చర్యంతో] ఏమిటి !

మాధ : [పిలుస్తాడు] రాధా !....రాధా !

శేషు : [మరింత ఆశ్చర్యంతో] ఏమిటి, ఈ అమ్మాయి పేరు రాధా ? !

మాధ : ఏం, అందులో తప్పేముందీ ?

శేషు : ఏమీలేదు, ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చి-

మాధ : ఇప్పుడే అంతా నిన్ను గురించి చెప్పుకుంటున్నాం. [బిగ్గరగా] రాధా ! ఒకసారి అర్జెంటుగా ఇలా రావాలి. అమ్మని కొంచెం టీ పెట్టమను—

తలుపు తీసి రాధ ప్రవేశిస్తుంది

శేషు :
రాధ : } [ఒక్కసారిగా ఆశ్చర్యంతో] ఏమిటి, మీరా !

మాధ : ఉండండి; అలాగ కంగారు పడకండి, పరిచయం చేస్తాను : ఒరే శేషూ, నేను మాధవుణ్ణి గదా ! ఈమె మా మేనత్త రాధ !

రాధ : ఇతనే మా మేనమామండీ !

శేషు : క్షమించాలి, నన్ను గురించికూడా-

రాధ : అక్కర్లేదు, మిమ్మల్ని నే నెరుగుదును : మీరు ప్రేమ లేఖలు వ్రాసే మెషీను !

మాధ : రాధా, ఇంటికొచ్చిన వాళ్ళ నలా అమర్యాద చెయ్యొచ్చా ? ఇతను నాకు స్నేహితుడు; కనుక నీకూ కావలసినవాడే. ప్రస్తుతం నిన్ను చూద్దామని వచ్చాడు.

రాధ : నన్నుకాదు ; నాన్నని చూద్దామని అనుకుంటాను.

శేషు : ఆ మాటకొస్తే, ఇద్దర్నీని. మీరు నన్ను క్షమించాలి: నే నా వుత్తరం మనస్సులో ప్రేమలేకుండా, కల్మషం పెట్టుకుని వూరికే సరదాకి వ్రాశానని అనుకుంటున్నారంటే నాకు చాలా అన్యాయం చేసిన వారౌతారు.

రాధ : మనిషి తరహా తెలుసుకోకుండా వుత్తరం వ్రాయడానికి చేసిన మీ సాహసం తల్చుకుంటే నాకు జాలివేస్తోంది.

మాధ : అదీ, అంటే కోపం లేదన్నమాట. మనుష్ల్ని అర్థం చేసుకునే పద్ధతి అదీ.

శేషు : చూడండి, మీరు నా హృదయాన్ని ఆకర్షించారు ; మీకు వుత్తరం వ్రాసి కనుక్కోకపోతే మీ మనస్సు నాకెలా తెలుస్తుంది, చెప్పండి ?

రాధ : ఇలా ఇదివరకెంతమంది మనస్సులు కనుకున్నారు ? నేను నిజంగా మీ హృదయాన్ని ఆకర్షిస్తే, మరిప్పుడీ పెళ్ళికూతురు చూపుల కెందుకొచ్చారు ? పెళ్ళికూతురు రాధే అని మీకు తెలుసా ?

శేషు : నాకు తెలుసు ననలేదే. కాని, నే నీ పెళ్ళికూతుర్ని పెళ్ళి చేసుకుందామనే వుద్దేశంతో రాలేదు. ఇప్పుడే మనవాడితో చెబుతున్నాను : ఏదో తమాషా చూద్దామని వచ్చానని—

మాధ : ఆగండి, నన్నుకూడా కొంచెం మాట్లాడ నివ్వండి- రాధా, శేషు చాలా మంచివాడు. ఒరే, శేషూ, అసలు సంగ తేమిటంటే, నేనూ, రాధా పెళ్ళాడాలి !

శేషు : రెండు పెళ్ళిళ్ళూ వొక్కసారే అవుతా యన్నమాట ?

రాధ : నేను మామని పెళ్ళి చేసుకుంటున్నా నన్న మాట ; ఒకటే పెళ్ళి : ఇందులో మీకేమీ అవకాశం లేదు పాపం !

మాధ : [మందలిస్తూ] రాధా !

శేషు : అలాగైతే నేను హృదయపూర్వకంగా విరమిస్తున్నాను ; Congrats !

రాధ : మీ అభ్యంతరం ఏమీ లేదన్నమాట ; మీ ఔదార్యానికి చాలా కృతజ్ఞురాలిని !

మాధ : ఒరేయ్, నాన్నా, నువ్వైనా కొంచెం శాంతించాలి. చూడు, నేనూ, రాధా చిన్నప్పటినుంచీ పెళ్ళి చేసుకుందా మనుకుంటున్నాం. కాని, మా కాంతయ్య బావ కిష్టంలేదు, నేను బీదవాణ్ణని. ఏదో, వూరికే పై సంబంధాలు వెతికేస్తున్నాడు. మా అక్కయ్య——

సుందరమ్మ తలుపుతీసి, రెండు టీ కప్పులు వున్న పళ్ళెం పట్టుకుని ప్రవేశిస్తుంది.

మాధ : అదుగో. రావే, అక్కయ్యా !

సుంద : ఇదుగో, తమ్ముడూ, ఈ టీ అలా పట్టికెళ్ళి వారి కియ్యి.

మాధ : ఫరవాలేదు. ఇతను, శేషగిరి అని నాకు ముఖ్యమైన స్నేహితుడు ; చెపుతోవుండే వాణ్ణి కాదూ ?

శేషు : నమస్కారమండి !

సుంద : అలాగా, ఎప్పుడూ చూడలేదు. కొంచెం టీ తీసుకో, బాబూ. [పళ్ళెం బల్లమీద పెడుతుంది.]

శేషు : చిత్తం.

మాధ : బావ చేసిన తెలివితక్కువకి ఫలితంగా నేను మా స్నేహితుణ్ని చాలా కాలానికి మళ్ళీ చూశానన్నమాట.

సుంద : అదేమిటి ?

రాధ : ఈయన పెళ్ళికూతురు చూపుల కొచ్చారు ! [నవ్వుతుంది]

శేషు : అబ్బే ! [వెకిలిగా నవ్వుతాడు.]

సుంద : నే ననుకుంటూనే వున్నాను. ఆయనేదో, మతిలేక మూర్ఖంగా పిలిపించారు ; మనస్సులో వుంచుకోకు, బాబూ.

శేషు : ఫరవాలేదండి.

మాధ : అక్కయ్యా, నాకో వుపాయం తోస్తోందే—

సుంద : ఏమిటి ?

మాధ : మేం పొద్దున్న మెయిల్లో తిన్నగా పెద్దక్కయ్యగా రింటికి వెళ్ళటం లేదు. ముందు మా శేషు వూరు వెడతాం. అక్కడ వాక పెద్ద తోటలో వీళ్ళ కొక మంచి బంగాళా వుంది- ఏంరా, శేషూ ?

శేషు : తప్పకుండా రావాలని కోరుతున్నాను ; ఇంతకన్నా వుందా—

రాధ : వెళ్లొచ్చంటావా, మామా ?

శేషు : న న్నింక మీరు మనస్ఫూర్తిగా క్షమించాలి. అక్కడ మీకు ఏమీ లోటు లేకుండా చూసే పూచీనాది.

సుంద : క్షమించడ మెందుకు, బాబూ ? ఆయన దీన్ని తమ్ముడికి ఎక్కడ యిచ్చి పెళ్ళి చెయ్యవలసి వస్తుందోనని, మొండి పట్టుదలతో దీనికి తెలియకుండా నిన్ను పిలిపించారు : కడుపులో పెట్టుకోకు, నాయనా

శేషు : ఏం ఫరవాలేదండి.

మాధ : చూడు, మేము ముందరే పెద్దక్కయ్య దగ్గరకి వెడితే, బావ మా వెనకాలే త్రాచుపాములాగ తరుముకు వస్తాడు అక్కడికి. అందుచేత ముం దొక నాలుగు రోజులు మన శేషుగారి బంగాళాలో—

సుంద : బావుంది ; అలాగే కానివ్వండి,— బాబూ, నువ్వూ తమ్ముడూ నాకు ఒకటే. మీ ఉపకారం ఎన్నటికీ మరచిపోలేము. ఒక్కగాక ఒక్క పిల్ల ; దీన్ని ఏ పరాయివాడికి కట్టబెట్టి దీని బ్రతుకంతా అధోగతిపాలు చేస్తారో అని నేను నిజంగా అహోరాత్రాలూ కుమిలిపోతున్నాను. [కళ్ళ నీళ్ళు పెట్టుకుంటుంది]

శేష : అబ్బే, ఫరవాలేదండి, అక్కగారూ : మీ రలాగ కంట తడి పెట్టుకోకూడదు.

మాధ : శేషూ, భేష ! అలా వుండాలి కలిసికట్టుతనం ! ఏదీ చెయ్యి ! [అతని చెయ్యి పట్టుకుని వూపుతాడు]

రాధ : శేషగిరిగారూ, ఇప్పుడు మీ రంటే నా కెంతో గౌరవం ఏర్పడింది : నన్ను క్షమించండి.

శేష : ఇందులో ఏముందండీ పెద్ద ?

మాధ : అక్కయ్యా, బావ రెండు మూడు రోజులదాకా రాడుకాదూ ?

సుంద : ఏమో, మరి—

శేష : అబ్బే, నేను చెప్పాను కాదూ, ఆయన నా కోసమే వెళ్ళివుంటారని? నేను ఇక్కడికే వచ్చేశాను గనక, ఇంక అక్కడ ఆట్టే రోజులు వుండరు ఆయన. మనం రేపు ఉదయం మెయిలులోనే బయలు దేరాలి.

రాధ : అయితే, అజ్ఞాతవాసానికి అన్నీ సర్దుకుందాం, పదండి.

సుంద : [శేషుతో] కొంచెం టీ పుచ్చుకోవు, నాయనా, చల్లారిపోతోంది ?

శేష : అలాగేనండి. [టీ కప్పు తీసుకుని కొంచెం త్రాగి] ఈవూళ్ళో మెయిలు ప్రొద్దున్నే ఎన్ని గంటలకి వస్తుందిరా, మాధవా ?

మాధ : కాకులు కూసేటి వేళ గబగబ వచ్చున్ !— లోపలికి పదం డింక—

తెర పడును

రెండవ రంగం

తెల్లవారుతుంది. రైల్వే స్టేషనులో మెయిలు వచ్చి ఆగుతుంది. ప్రయాణీకుల కలకలం, తినుబండారాలు మున్నగునవి అమ్మేవాళ్ళ కేకలు- రంగస్థలం మీద ఒక ఇంటర్ క్లాసు రైలు పెట్టె సెట్టు కట్టబడి వుంటుంది. బ్యాక్ గ్రౌండ్‌లో రైలుపెట్టె కిటికీలలోనుంచి టెలిగ్రాఫ్ స్తంభాలు, సిగ్నల్స్ స్తంభాలు, దూరంగా చెట్లు కనబడుతూ వుంటాయి. గ్రామఫోన్ రికార్డు, లౌడ్ స్పీకర్ ఏర్పాటులతో ట్రెయిన్ ఆగడం, కదలడం మున్నగు ధ్వనులను కల్పించవచ్చు—మాధవుడు, రాధ, శేషు ప్లాట్‌ఫారం మీద సామానుతో ప్రవేశిస్తారు.

మాధ : టిక్కెట్లు కొన్నావురా, శేషూ ?

శేషు : ఆ.—ను వ్వీ పెట్టె పుచ్చుకో. [మాధవుడికి చిన్న సూట్ కేసు ఒకటి అందించి] ఇంటర్ క్లాసు దగ్గరకి పదండి.

మాధ : రాధా, ఇంటర్ ! ఇదుగో, రా మరి.

రాధ : నీ వెనకాలే వస్తున్నాను, మామా.

రైలుపెట్టె తలుపుతీసి పెట్టెలు లోపల పెట్టి, ముగ్గురూ లోపలికి ఎక్కుతారు. శేషు తలుపు వేస్తాడు. గార్డు విజిల్ వేస్తాడు. రైలు కూసి కదులుతుంది. బ్యాక్ గ్రౌండ్‌లో టెలిగ్రాఫ్ స్తంభాలు, చెట్లూ కదలి పరుగెడుతోన్నట్టు కనిపిస్తాయి. ప్లాట్‌ఫారంమీద వాళ్ళంతా నిష్క్రమిస్తారు.

మాధ : [రైలు పెట్టెలో సామానులు సర్దుతూ] బావుంది ! మనం ఇంకొక క్షణం ఆలస్యం చేస్తే రైలు దాటిపోను.— రాధా, నువ్వలాగ

ఆ మూల కిటికీ దగ్గర కూర్చో. [ఆ బెంచిమీదే రెండవ కొసను ఒక వ్యక్తి ముసుగు పెట్టుకుని గుర్రు పెట్టి నిద్రపోతూ వుంటాడు]

శేషు : ఈయన ఎవరో స్వయంగా ముసుగుతన్ని గుర్రు పెడుతున్నాడురా ! [ఆ వ్యక్తి ప్రక్కన కూర్చుంటాడు]

రాధ : నాన్నే మో ! [నవ్వుతుంది]

మాధ : [రాధ ప్రక్కన కూర్చుంటూ] రాధా, వేళాకోళానికి వేళ వుండాలి. ఇవాళ అసలే నా నరాలు దుర్బలంగా వున్నాయి ; నన్ను అలాగ హడలగొట్టకు.

శేషు : ఒరే, దాంపత్యానికి ఇదిట్రా మొదలు ?

రాధ : అబ్బ, చలేస్తోంది, మామా— [పమిటకొంగు ఒంటినిండా కప్పుకుంటుంది]

శేషు : ఇంక కొంచెం సేపు ఓపిక పట్టండి ; వచ్చే స్టేషనే మా వూరు. అక్కడ దిగామంటే ఎక్కడ చలి అక్కడికి ఎగిరిపోతుంది.

రాధ : ఆయన ఎవరో లేవగొడదామా ?

మాధ : [వారిస్తూ] ఉష్ ! లెట్ స్లీపింగ్ డాగ్స్ లై— నిద్రపోయే కుక్కల్ని పడుకోనివ్వాలి—— అన్నట్టు, నిన్నను నా కొక ఉత్తరం వచ్చింది; ఈ హడావడిలో అది చదువుకోడమే మరిచిపోయాను. [జేబులోనించి ఉత్తరం తీసి, చింపి, చదివి సంతోషంతో బిగ్గరగా] భేష్ ! బ్రతికాం ! !

రాధ : [ఆతురతతో] ఎక్కడనించి, మామా ?

ఇంతలో నిద్రపోతున్న వ్యక్తి మాధవుడి కేకకి మేలుకుని, కొంచెం మొహంమీది ముసుగు తీసి ఆవలిస్తూ కళ్లు నులుముకుంటాడు.

మాధ : [నెమ్మదిగా] చచ్చాం!— ఉష్....! ఆ నిద్రపోయే అతను బావ!

రాధ : [ఆ వ్యక్తివైపు పరకాయించి చూసి, రహస్యంగా] అవును, నాన్నే!

శేషు : [నెమ్మదిగా] ఉండండి- ఒరే, నువ్వు ఇలాగ వచ్చి ఈ బల్లమీద కొంచెం దూరంగా కూర్చుని, ఆ కిటికీలోనించి బయటి ప్రకృతి సౌందర్యం విలోకిస్తూ వుండు; తెలిసిందికాదూ? ఊఁ, త్వరగా [మాధవుడు చప్పున లేచి, ప్రక్కనవున్న బల్లమీద కూర్చుంటాడు.] రాధగారూ, కంగారు పడకండి. మీరు పమిటచెంగు మరింత నిండా ముసుగు వేసుకొని— మొహం కనపడకుండా— నాకు దగ్గరగా జరిగి కూర్చోండి. అటువైపు చూడకండి; తరవాత సంగతి నేను చూస్తాను. గప్‌చిప్, కామోష్!

వ్యక్తి : [వయస్సు 50 ఏళ్ళు; నల్లగా, లావుగా పొట్టిగా వుంటాడు- కళ్ళు నులుముకుంటూ బద్ధకంగా లేచి, ఆవలిస్తూ] ఇదే స్టేషను బాబూ? [శేషుని అడుగుతాడు.]

శేషు : ఇప్పుడే ఏలూరు దాటామండి.

వ్యక్తి : [కంగారు పడుతూ] అయ్యో, అయ్యో, నా నిద్దర వల్లకాడుగాను! చచ్చాను! ఇప్పుడు నేనేం చెయ్యను? గొలుసు లాగేదా?

శేషు : ఇప్పుడింక గొలుసు తెంపినా లాభం లేదండి. వచ్చే స్టేషనులో దిగుదురుగాని— మనది ఏలూరే నేమిటండి?

వ్యక్తి : అవునండీ— నేను వెళ్ళిన పని ఎలా తగులడిందో—

శేషు : ఫరవాలేదు, కంగారు పడకండి— తమ నామధేయం?

వ్యక్తి : కాంతయ్య— నేను ప్లీడర్ని— అయితే ఏం లాభం లేదంటారా?

శేషు : అబ్బే లేదండి; పైగా జుర్మానా వేస్తారు:

కాంత : పని అంతా పాడై పోయిందండీ, పాడు నిద్ర. పాపం, నా కోసం మా ఘంటి దగ్గర ఒక పెద్దమనిషి కనిపెట్టుకుని వుంటాడు కూడాను.

శేషు : పాపం.

కాంత : మీరు ఎవరు, బాబూ ?

శేషు : మేము తురకల మండి.

కాంత : ఆ అమ్మాయిని అలాగ చలిగాలిలో కూర్చోపెట్టారేం, పాపం ? ఇలా కూర్చోమనండి, నేను పెద్ద వాణ్ణి—

శేషు : ఫరవా లేదండి.

కాంత : కంట్లో ఏమైనా పడతాయి కూడాను; అయ్యో, వొణుకు తోందండి చలితో, పాపం—

శేషు : అబ్బే, అదీ రైలు కుదుపులెండి.

కాంత : బాబూ, తెనుగు స్వచ్ఛంగా మాట్లాడుతున్నావు- ఈ పిల్ల మీ మేనకోడలా ?

శేషు : మీ కెలా తెలిసింది ?

కాంత : నాకు మెలుకువ వచ్చేటప్పటికి 'మామా' అని పిలుస్తోంది మిమ్మల్ని. నాకు మా అమ్మాయి జ్ఞాపకం వచ్చింది. అయితేను, మీరు తురకం మాట్లాడు కోరూ ?

శేషు : అదీ మాట్లాడతామండి.

కాంత : [రాధ మొహంమీద వేసుకున్న ముసుగు గాలికి కొంచెం జారి నప్పుడు చూసి] బాబూ, తురకల ఆడంగులకి చెవులనిండా కుటూ

పోగులూ వుంటాయంటారు, అందరికీ వుండవా ఏమిటి? ఈ చలిలో మంచి బురఖా వేయించలేకపోయావా, నాయనా? ఆ చీర చెంగు కప్పుకోడానికి చాలడంలేదు, పాపం—

శేషు : ఏమిటోనండి- [రాధతో] ఫరదా బరాబర్ రఖో, బేటీ!

కాంత : ఆయన ఎవరు?

శేషు : ఏమో, నాకు తెలియదండి.

కాంత : [మాధవరావుని పలకరిస్తూ] చూడు, బాబూ; ఏమయ్యోయ్! నీ దగ్గర గడియారం వుందా? [మాధవుడు మాట్లాడడు; లేచి అతన్ని సమీపించి] నిన్నే, బాబూ. [పరకాయించి చూసి విస్మయంతో] ఏమిటీ, మాధవా!

మాధ : ఏమిటీ, బావా? నువ్వెక్కడికి వెడుతున్నావ్?

కాంత : నువ్వెక్కడికిరా వెడుతున్నావు?

మాధ : ఇదుగో, మా స్నేహితుడితో వాళ్ళవూరు వెడుతున్నాను.

కాంత : నువ్వెవరో తనకి తెలియదన్నా డాయన?—ఇందులో ఏదో వుంది; ఆ అమ్మాయి ఎవరు?

మాధ : వాళ్ళ అమ్మాయే!

రాధ : [కోపంతో] ఛా, ఇంక నేనీ నటన భరించలేను; నా కళ్ళలో ఏదో పడింది, మామా! [కళ్ళు నలుపు కుంటుంది]

మాధ : ఆఁ-

కాంత : [కోపంతో] ఏమిటి! ఓరి మీ దుంపలు తెగ! రాధ నెక్కడికిరా తీసుకుపోతున్నారు? ఓరి- మీ దుర్నం మండిపోను! నే నింకా బ్రతికి వుండగానే—

రాధ : మామా, నా కంట్లో వూదు—

కాంత : ఆఁ, వాడు వొద్దు; ఉండు నేను వూదుతా—

రాధ : నీకు చేతకాదు, నాన్నా ; తుంపర్లు పడతాయి!

కాంత : ఇంత నిర్లక్ష్య మేమిటే? వాడు వూదితేనేగాని పనికిరాదూ? పైగా, నా కింకా యాభై అయినా నిండలేదు, తుంపర్లు పడతా యంటావా? ఉండు, వాడు మాత్రం వొద్దు. ఈ అవిధేయత నా దగ్గర పనికిరాదు. పోనీ, ఈ సాయీబునైనా వూదమం టానుగాని—

మాధ : అతను సాయీబు కాడు!

కాంత : [ఆశ్చర్యంతో] సాయీబు కాడూ?— అవును; అన్నట్టూ—

రాధ : అబ్బ, మామా, మామా! మండిపోతోంది! [కన్ను మరింత నలుపుకుంటుంది]

మాధ : [ఆమె కంటిలో గట్టిగా వూది] ఆఁ, పోయిందా?

కాంత : కాస్త హిందూస్తానీ కూడా వెలిగించాడు, మహా వచ్చిన వాడిలాగ—

శేషు : ఇంకెందుకు దాచడం? నేను, తమకోసం మీ యింటి దగ్గర కనిపెట్టుకుని వుండవలసిన పెద్దమనిషిని; మీరు మోజుపడి పిలిపించిన వరుణ్ణి!

కాంత : [ఆశ్చర్యంతో] ఏమిటీ, నీ పేరేనా శేషగిరి?

శేషు : అక్షరాలా.

కాంత : మరి ఏలూరులో వుండక వీళ్ళతో పారిపోతున్నావేం?

రాధ : మేము పారిపోవడంలేదు, నాన్నా ; పెళ్ళికి వెడుతున్నాం.

కాంత : ఎవరి పెళ్ళి, అమ్మాయీ ?

రాధ : నాపెళ్ళి ; మామతో—

కాంత : ఏమిటీ, ఈడ్చి తన్నితే దమ్మిడీ లేదు, ఈ సన్యాసివాడితోటా నీకు పెళ్ళి ?

శేషు : మీకు డబ్బు వున్న వరుడే కావాలంటే, నాకూ ఏమీ ఆస్తిలేదు!

కాంత : అయితే, నువ్వూ వీడిలాంటి తలమాసిన పకీరువే నన్నమాట! నాకు తెలియనే తెలియదు—

రాధ : నీకు హృదయం లేదు, నాన్నా.

కాంత : హృదయం లేకపోతే మనుష్యులు బ్రతికి వుండలేరు, అమ్మాయి! ఇంతేనా, మళ్ళీ సైన్సు చదివేనంటావు, బోలెడు డబ్బు తగలేసి ? హృదయం అంటే ఏమిటి ? మామిడికాయ ఆకారంగా ప్రతి మానవుడి ఛాతీలోను కొంచెం ఎడమ ప్రక్క వుండి శరీరాని కంతటికీ రక్తం పంపుచేసే ఒక కండర విశేషం—తెలిసిందా ?

మాధ : పంపూకాదు, అర్ధశేరు నవటాకూ కాదు ; రాధ చెప్పింది అట్లాంటి హృదయం కాదు, బావా.

శేషు : మాధవుడు నాకు చిన్నపట్నినించీ స్నేహితుడు.

కాంత : దొడ్డ స్నేహితుణ్ణే సంపాదించావు : జోగీ జోగీ రాసుకుంటే బూడిద రాలిందట !

శేషు : వాడూ, ఆమే పెళ్ళి చేసుకుందామని చిన్నతనం నుంచీ స్థిర పరచుకుంటే, మధ్యని నన్ను పిల్లని చూసుకు వెళ్ళమని నాకు వ్రాయడం మీకు ధర్మంగా వుందా ?

కాంత : పెళ్ళి చేసుకుందామని స్థిరపరుచుకున్నారూ ? స్థిరపరచుకోడానికి వాళ్ళెవరు మధ్యని ?

శేషు : వాళ్ళు ఒకళ్ళ నొకళ్ళు ప్రేమించుకుంటున్నారు—

కాంత : ప్రేమా ? ప్రేమ బువ్వ పెడుతుందా, పిచ్చాడా ?

రాధ : బువ్వ నువ్వే పెట్టాలి, నాన్నా.

కాంత : ఇంతవరకూ వచ్చాక, ఇంకా బువ్వపెట్టనూ మరి ? మీరు నా మాట ఖాతరు చేశారు కాదు గనక మీ రింక అడుక్కు తింటూ పోయినా నేనేం విచారించేవాణ్ణి కాదు, తెలుసా ?

రాధ : నేను మాధని ప్రేమిస్తున్నాను !

మాధ : నేను రాధనే ప్రేమిస్తున్నాను గదా ?

రాధ : నీకు ప్రేమ అంటే అర్థం తెలియదు, నాన్నా-

కాంత : ఇంత చదువూ చదివిస్తే ఇదన్నమాట ఫలితం ? పుస్తకాలలోదంతా బుర్ర కెక్కిందీ !— చూడూ, నేను ప్రేమించే మీ అమ్మని పెళ్ళి చేసుకున్నానని నువ్వు అనుకుంటోన్నట్టయితే అది శుద్ధ పొరపాటు ; మా కాలంలో ఇలాంటి వెర్రి ప్రేమలూ, విరహతాపాలూ లేవు.

మాధ : తెలుస్తూనే వుందిగా : అక్కయ్య మాటంటే నీకు లక్ష్యం లేదు-

కాంత : అసలు నా మాటంటే దానికి లక్ష్యం వుందాంట ? ఇదంతా దాని పన్నాగమే నని నాకు తెలియదూ ?

శేషు : అబ్బే, రామ, రామ ; ఆవి డేమీ ఎరగరండి, పాపం-

కాంత : అలాగా ? ఆవిడ సంగతి ఇంకా నీకు సరిగ్గా బోధపడలేదన్న మాట—

శేషు : ఇంతెందుకు ? పంతులుగారూ, మీ మంచి కోసమే చెబుతున్నాను ; చూడండి—

కాంత : ఇదొకటి, మనిషికి చిర్రెత్తించే విషయం : నా మంచే ఆలోచిస్తున్నాడుట ! హుఁ-

శేషు : అవును, మీరు ఆలోచించుకో లేకపోయినప్పుడు, నేను ఆలోచించి పెడితే తప్పా ?

కాంత : ఓహోహా, వ్యవహారం ముదురుతోందే ? నాతో ఎగతాళి అనుకుంటున్నారు కాబోలు— ఇప్పుడు మిమ్మల్ని ఇద్దర్నీ [మండి పడుతూ] రాధని బలవంతంగా ఎక్కడికో తీసుకుపోతున్నారని కేసు పెట్టి ప్రాసిక్యూట్ చేయించకపోతే నా పేరు కాంతయ్య కాదు ! చూసుకోండి, నా తడాఖా !

రాధ తలుపుతీసి బయటికి ఉరకబోతుంది_

శేషు : [ఆమె చేయి పట్టుకుని కంగారుగా] ఉండండి, వుండండి రాధగారూ, ఎక్కడికి ? ఆఁ, ఆఁ ! ఏమి టిది ?

రాధ : [అతని చేయి వదిలించుకుంటూ] నన్ను వదలండి- నేను చస్తేనే గాని మా నాన్నకి ప్రాణం హాయిగా వుండదు-

తలుపు తియ్యగానే రైలు హోరు పెద్దగా వినబడుతుంది. వెనుక వైపు వున్న బ్యాక్‌గ్రౌండ్‌లో టెలిగ్రాఫ్ స్తంభాలూ, చెట్లూ అతి వేగంగా పరిగెడుతున్నట్టు కనబడతాయి.

మాధ : [బిగ్గరగా] రాధా, రాధా ! ఉండు— [ఆమెను పట్టుకుంటాడు]

రాధ : వొదులు, మామా, వొదులు-

కాంత : [విస్మితుడై కొంచెం తగ్గి] అయ్యో, రాధా ! అమ్మవు కాదూ ! అలాగ ప్రాణత్యాగం చేసి వోఘాయిత్యం చెయ్యకు—చూస్తా

వేం రా, మాధవా, దాన్ని ఇంకా గట్టిగా పట్టుకోవేం ? మనిషి ప్రాణం కంటే—

మాధ : ఒక ప్రాణం కాదు, నీ మూర్ఖం వల్ల రెండు నిండు ప్రాణాలు పోవడానికి సిద్ధంగా వున్నా యిప్పుడు.

కాంత : అదేమిటి ? నువ్వు కూడా పడదా మనుకుంటున్నా వేమిటి ? పడితే పడు : నువ్వు పడితే జానేదేవ్ ; నాకేం దిగులు లేదు !

రైలు వేగం, హోరూ మరింత ఎక్కువౌతాయి

మాధ : [మళ్ళీ ఉరకబోతున్న రాధని ఇంకా గట్టిగా పట్టుకుంటూ] ఆఁ, ఆఁ- రాధా !

శేషు : అది కాదండి ; ఇప్పు డామె వొంట్లో స్వస్థతగాలేదు ; ఆమె ఒక్కరూ పడితేనే రెండు ప్రాణాలకి నష్టం వస్తుం దంటున్నా డండి మాధవుడు ; బోధపడింది కాదండీ ?

కాంత : ఆఁ ! అది కూడానా ! హరిమీ— ఇంకేముంది ! [తన తలను చేతులతో అదుముకుంటూ] నా పని అయిపోయింది : నువ్వే గెల్చావురా, మాధవా.— [రాధతో] అమ్మా, చెప్పావు కావు ? మామనే పెళ్ళి చేసుకుందువుగానిలే, ఎంచక్క ; నా అభ్యంతరం ఏమీ లే దింక— రా మరి, బంగారపు తల్లి !

రాధ : [ఆనందాశ్చర్యాలతో] ఏమిటి, నిజమే ! మామా, నన్ను గట్టిగా పట్టుకో, జారిపోతున్నాను !

మాధ : ఫరవాలేదు, రాధా ; నా చేతులలో వుండగానే— [రాధ చటుక్కున నిలువునా నుంచుంటుంది. ఆమె తల మాధవుడి గడ్డానికి ఢీ కుంటుంది] అబ్బ ; అంత అకస్మాత్తుగా లేస్తారా ? నా గడ్డం చితికింది ! [ఒక చేతితో గడ్డం తడుముకుంటాడు]

రాధ : [ఆనందం పట్టలేక ఒక్క పెట్టున విరగబడి నవ్వుతుంది]

శేష : ఆ తలుపు వేసెయ్యరా, ఇంక - ఈ అద్భుతరసం పనిచేసి ఈ సారి బావగారికి క్రిందికి ఉరకాలని బుద్ధి పుట్టవచ్చు! [తను వెళ్ళి తలుపు మూస్తాడు]

కాంత : నే నెందుకు ఉరుకుతానోయ్? [జాలిగా] ఉరికినకంటే ఎక్కువే అయింది. [నిట్టూరుస్తూ సీటుమీద కూలబడి] ఎటొచ్చీ, డబ్బు లేనివాడనే సందేహం ఒకటి తప్ప—

మాధ : అన్నట్టు, ఆ సందేహం ని న్నింక పట్టుకు పీకనక్కర్లేదు: చెప్పడం మరిచిపోయాను- [జేబులోనుంచి వుత్తరం తీస్తూ] నిన్న మా పెద్దక్కయ్య ఉత్తరం వ్రాసింది; నన్ను పెంచుకుని రాధ నిచ్చి నాకు పెళ్ళి చేస్తానని!

రాధ : అదే నేమిటి, మామా, ఇందాకటి వుత్తరం?

మాధ : మరే.

కాంత: [సంతోషంతో] ఇంకేం: ఇప్పుడు నా కింక ఏమీ అభ్యంతరం లేదు—తల్లీ, నువ్వు మామనే పెళ్ళి చేసుకుని సుఖంగా వుండు; మిమ్మ ల్నిద్దర్నీ నేను మనస్ఫూర్తిగా దీవిస్తున్నాను!

రాధ : [ఆనందాతిరేకంతో] మామా! [అతనిచెయ్యిపట్టుకుంటుంది]

మాధ : అదృష్టమంటే మనదే, రాధా! [ఆమెను దగ్గరకు తీసుకుని] నా మనస్సులో ఈ ఆనందంతో ఏమిటో ఊపిరి సలపడం లేదు! [రైలు ధ్వనికి తాళం పడేలాగ పాటగా]

"ఇంద్రధనుస్సులు నిచ్చెన వేసీ,
చంద్రవంక వుయ్యాలా చేసీ,
ఆకాశంలో విహరిద్దామా?"

రాధ : "భూమి నెత్తిమీద శరగోపం
బోర్లించిన ట్టుండే చోటికి
పోతే బావుండదూ, మామా ?"

శేషు : "తోచినట్టు చేసెయ్యడమేనా ?
తోడపెళ్ళికొడుకుతో చెప్పరూ ?"

కాంత : "ఏమర్రా, పాటాపేస్తారా ?
ఏయ్, మిమ్మల్నే, మతోతోంది !"

రాధ : "నందనవన సుమసౌరభాలనీ,—
మాధ : "స్వర్గలోక సవుందర్యాలనీ,—

రాధ :
మాధ : } [ఇద్దరూ కలిసి] "జీవయాత్రగా వెలిగించేద్దాం ! !"

కాంత : "నా
బుర్ర గిరగిరా తిరిగిపోతోంది,
భూమిలాగ తిరిగిపోతోంది !
మీ పాటాపేస్తారా, లేదా ?—"

పాట ఆగుతుంది_ రాధ, మాధవుడు విరగబడి నవ్వుకుంటారు

శేషు : చూడండి, బావగారూ !

కాంత : [ఆయాసంతో] ఉస్స్ !—అఁ, ఏమిటి ?

శేషు : వచ్చే స్టేషనే మావూరు : అందుచేత మీరు కూడా అక్కడ మాతోపాటు దిగి, మా యిల్లు నాలుగు రోజులు పావనం చేసి—

కాంత : ఒక్కగాక ఒక్క పిల్లకి పెళ్ళి !— మా వదినగారు చేస్తే

నే వూరుకుంటానా ? మీ వూళ్ళో కూర్చుంటే ఎలాగ, వెర్రాడా ? వెళ్ళి అయిదురోజులపెళ్ళికి ప్రయత్నాలు చేయించ వద్దూ ?

రాధ : అయితే-నాన్నా, నువ్వు తిరిగి వెళ్ళిపోదువుగాని; నేనూ, మామా వీరి యింట్లో రెండు రోజులు వుండి, ఒకసారి వెళ్ళి పెద్దక్కయ్యని కూడా చూసి వస్తాం, ఏం ?

కాంత : మళ్ళీ తొందరగా వచ్చివెయ్యండేం ? పెళ్ళి కాకుండా అలా షికార్లు చెయ్యకూడదు !

రాధ :
మాధ : } [ఒక్కసారిగా] అలాగే—

స్టేషన్‌లో రైలు ఆగుతుంది. ప్రయాణీకుల కలకలం, వగైరా.

శేషు : [తలుపుతీసి దిగుతూ] బావగారూ, దిగండి.

కాంత : ఇదేనా మీ వూరు ? — అన్నట్టు నేను టికెట్టుకి ఎక్సెస్ చేయించాలి కూడాను. [దిగుతాడు]

రాధ : [దిగుతూ] మామా, జాగ్రత్తగా దిగు, పడిపోతావు !

మాధ : [దిగి, నెమ్మదిగా] రాధా ! బావ రెండు ప్రాణాల సంగతి నమ్మేశాడునుమా ! [ఇద్దరూ నవ్వుకుంటారు.]

(తెర పడుతుంది.)

వీర విజయరాఘవం

పాత్రలు :

తంజావూరు రాజు విజయరాఘవ నాయకుడు

యువరాజు మన్నారుస్వామి

రాజగురువు శ్రీనివాస తాతాచార్యులు

మధుర రాజు చొక్కనాథ నాయకుడు

తంజావూరు మహారాణి రాజగోపాల కాంచికాదేవి

రాకుమార్తె ఇందిరాదేవి

దాసి లక్ష్మి

దండనాథులు

రాయబారులు

భటులు

వీర విజయరాఘవం

——:o:——

ఒకటవ రంగం

తంజావూరు- విజయరాఘవ నాయకుని సభాభవనంలో. మంత్రులు, సామంతులు, దండనాయకులు, కవులు, కవయిత్రులు, నాట్యకత్తెలు కడు వైభవోపేతముగ కొలువు సేయ, విజయరాఘవ నాయకుడు నవరత్నఖచిత హేమసింహాసనమున ఆశీనుడై వుంటాడు. నాట్యకత్తె కస్తూరి నృత్యగానములను పూర్తి చేసి రాజుకు నమస్కరించి నిలబడి వుంటుంది.

విజయరాఘవుడు : కస్తూరీ, నీ అద్భుత నృత్యగాన విన్యాసాలకు మాకు చాలా ఆనందమైంది: నీకు వేయిన్ని నూటపదహారు వరహాలు మా పారితోషికం !

కస్తూరి : [నమస్కరించి] ధన్యురాలను, మహాప్రభూ! [తన యథాస్థానమునకు పోయి కూర్చుంటుంది]

విజయ : ఆ(.... ఏదీ. రంగాజీ! నీవు రచించిన "ఉషాపరిణయ" కావ్యం కొంచెం చదివి మాకు వినిపించు-

రంగాజీ : మహాప్రసాదం-

విజయ : తరవాత మేము రచించిన "రఘునాథాభ్యుదయ నాటకం" లోని కొన్ని ఘట్టాలను చదివి వినిపింతువుగాని——

రంగాజీ : చిత్తం.

భటుడు : [ప్రవేశించి] మహాప్రభూ!

విజయ : ఏమిరా ?

భటుడు : శ్రీమాన్ చతుర్వేది, శతక్రతు శ్రీ శ్రీనివాస తాతాచార్యుల వారు విజయం చేస్తున్నారు.

విజయ : సత్వరం లోపల ప్రవేశపెట్టు— అభ్యంతర మందిరంలోని కైతే మాత్రం అయ్యవార్లంగారి ఆగమనానికి అభ్యంతరం ఏమి వుంటుంది ?

భటుడు : ఆజ్ఞ, మహాప్రభూ ! [నిష్క్రమిస్తాడు]

శ్రీనివాస తాతాచార్యులు : [ప్రవేశించి] శుభమస్తు, శ్రీ విజయరాఘవ నాయక మహారాజులుంగారికి !

విజయ : [సింహాసనము నుంచి లేచి దిగి వచ్చి] అయ్యవార్లంగారికి ప్రియశిష్యుడు నమస్కరిస్తున్నాడు. [నమస్కరిస్తాడు.]

శ్రీనివాస : దిగ్విజయ ప్రాప్తిరస్తు !

విజయ : స్వామీ, నా వామపార్శ్వాన వున్న ఈ హేమపీఠంమీద సుఖాసీనులు కండు. [ఆయనను ఆ యాసనం పై కూర్చుండజేసి తాను మరల సింహపీఠిపై కూర్చుంటాడు]

శ్రీనివాస : మంచిది.— [ఆనందాశ్చర్యాలతో] ఆహా, మహారాజా !

విజయ : స్వాములు ఏమిటో సెలవియ్యబోయారు ?

శ్రీనివాస : ఏమీలేదూ ; శోభనాంగులైన ఈ నాజమ్మ, చంపకవల్లెమ్మ లిద్దరూ తమ సింహాసనానికి మీద ఉభయ పార్శ్వాలా వుండి కొలుస్తూవుండగా, రంగాజీ, కృష్ణాజీల వంటి కవయిత్రీ మణుల కైవారాలతో, సీతా, కస్తూరీ, అంబుజవల్లీ, శశిరేఖాది

సుహాసినులు పరివేష్టించి సేవిస్తూండగా, తమరు శ్రీ వైకుం ఠంలో లక్ష్మీభూదేవీయుతులై కొలువుండే సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి వలె భాసిస్తున్నారు!

విజయ : ఇదంతా తమ వాత్సల్యం.

శ్రీనివాస : సత్యం వక్కాణిస్తున్నాం : తమతో సమకాలికులమై ఈ ప్రత్యక్షమైన కన్నులవైకుంఠం దర్శించే భాగ్యం మాకు భోగ్య మవడ మంతా కేవలం మా పూర్వజన్మ సుకృతం!

విజయ : స్వామీ, మన రంగాజీ రచించిన "ఉషాపరిణయం" బహు రసవంతంగా వుంది సుమండీ ; కవిత్వం ప్రసాదగుణ ప్రధా నంగా వుందని మాకు తోస్తోంది—

శ్రీనివాస : శిరసున శారదాధ్వజము, కాల గండపెండేరము ధరించిన సుకవినాయకమౌళి మన్ననను పొందిన రంగాజీ ప్రతిభా విశేషం కొనియాడ దగినది. ఈమె తొలుత రచించిన "మన్నారుదాసవిలాసము" కంటె ఈ గ్రంథం మిన్నగా వున్నదని మాకూ తోచింది.

విజయ : మన్నారుదాసవిలాస మంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది : మన్నారు గుడిలోని మా కులదైవం రాజగోపాలస్వామివారి ఆలయ ప్రాకారపునర్నిర్మాణం- మరొక నూతన గోపురం పూర్తి అయితే చేయించాం గాని, ప్రతి సంవత్సరం మన్నారుగుడి పోయి రావాలంటే కొంచెం శ్రమ అని తోస్తోందండి—

శ్రీనివాస : రాజ్యకార్యభారం సయితం క్రమంగా అధికమౌతున్నది కూడాను.

విజయ : అందుచేత, తమ అనుమతి తీసుకుని మా రాజగోపాల స్వామి వారిని మన తంజనగరంలోనే సుప్రతిష్ఠుల చేసి అర్చించాలని సంకల్పం.

శ్రీనివాస : అవశ్యం అట్లాగే చేయించండి. ఆ స్వామివారు అసలు మన నగరంలో వేంచేసి నివాసం చెయ్యడమే ఎక్కువ సముచితం.

విజయ : ప్రతి నిత్యమూ అంచెసవారీమీద శ్రీరంగం పోయి ఆ స్వామి అమ్మవార్ల సన్నిధిని సేవ ముగించుకొని పదహారు గడియల ప్రొద్దులోపల నగరం తిరిగివచ్చి భోజనం చేసే సదాచారం సన్నగిలి, గోపుర మెక్కి శిఖరద్శరనంతోనే తృప్తిపడే పరిస్థితి ఇప్పు డేర్పడింది.

శ్రీనివాస : అదేమిటి అలా సెలవిస్తున్నారు? బాగా ఆలోచిస్తే భక్తవత్స లుడైన ఆ స్వామి సర్వకాల సర్వావస్థలలోను మన శ్రేయస్సే కోరుతూ, మనం ప్రార్థిస్తే మన నగరమే విజయం చేసి రక్ష చేస్తాడు కాదూ ?

విజయ : అయితే, స్వామివారి ప్రతిష్ఠకి తగిన ఏర్పాట్లన్నీ చేయిస్తారు కాదూ ?

శ్రీనివాస : తక్షణం చేయిస్తున్నాం. ఇంతకంటే కోరదగిన దేముంటుంది? తంజావూరు పౌరులు తరిస్తారు, మేమూ ఇట్టి విషయమే ఒకటి ప్రస్తావించా లనుకుంటున్నాం.

విజయ : సెలవియ్యండి-

శ్రీనివాస : మాయూరమధ్యార్జునాల కావేరీ స్నానఘట్టాలతో పదివేల ప్రజ పట్టేటట్టుగా విశాలమైన పుష్యమంటపాలు కట్టించ డానికి ఉత్తరువులు దయచేయించాలి.

విజయ : ఇంతకంటే వుందా ? సుభం; ఈ దైవకార్యం శీఘ్రంగా ప్రారంభింపజేయించండి.

శ్రీనివాస : దైవ కార్యాలపట్ల మహారాజులుంగారి శ్రద్ధాసక్తులు మే మెరుగనివి కావు.

విజయ : ఏమయినా, స్వామీ, మాకు వయస్సు మళ్ళుతోందేమో అని సందేహం జనిస్తోందండి—

శ్రీనివాస : అది తమరు సెలవియ్యవలసిన మాటకాదు.

విజయ : లేదు, మొన్న మన ఆస్థాన జ్యోతిష్కుడు భూగోళం వేంకటేశుని చేత మా జాతకం పరీక్షింప జేశాం.

శ్రీనివాస : చిత్తం.

విజయ : మా కిప్పుడు డభ్భై సంవత్సరాలు పైబడి ఎనభయ్యో పడిలో వున్నామట.

శ్రీనివాస : కాని, ఆ వయస్సు తమ దివ్యసుందరాకృతిలో గోచరించదు. మొన్నటి రోజున రాజసభ వినోద గోష్ఠిలో కృష్ణాజీ ఛలోక్తిగా వేసిన ప్రశ్నకు రంగాజీ యిచ్చిన చమత్కారయుక్తమైన ప్రత్యుత్తరాన్ని ఈ సందర్భంలో తమకు జ్ఞప్తికి తేగోరుతున్నాం.

విజయ : ఏమిటది ?

శ్రీనివాస : "దంతపుపని మంచముపై
కాంతా, కూర్చున్నవాడు కంతుడు కాడా ?—
కంతు డనంగుడు, నీ తెలి-
వింతేనా ? విజయరాఘవేంద్రుడె, చెలియా !" అని

విజయ : [నవ్వి] అవును- ఈ కృష్ణాజీ రంగాజీలు మన ఆస్థానానికి అలంకారమణులు. అయినా, ఇప్పు డేదైనా యుద్ధం వచ్చిందంటే మాత్రం సిద్ధమేలెండి.

శ్రీనివాస : వీరవిజయరాఘవ నాయకులు సెలవిస్తున్నారు. కాని, మనం ఏమరి వున్నప్పుడు మధుర చొక్కనాథనాయకుడు దొంగ పోటున మన రాజ్యానికి ఆయువుపట్టులైన వళ్ళంకోట మొదలైన స్థావరాలను ఆక్రమించుకున్నాడు. మళ్ళీ ప్రబల పరాక్రమంతో భయంకరయుద్ధం చేసి అతన్ని ఓడించి శ్రీవారు ఆ ప్రదేశాలను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకోవడం ఎన్నటికైన మరచిపోగలమా ? ఈ రెండు సంవత్సరాలనించీ శాంతి చేకూరి దేశం సుభిక్షంగా వుంది.

భటుడు : [ప్రవేశించి] మహాప్రభూ !

విజయ : ఏమిరా ?

భటుడు : నాగపట్టణం నుంచి డచ్చి రాయబారులు వచ్చి ఆజ్ఞకై వేచి వున్నారు మహాప్రభూ.

విజయ : ప్రవేశపెట్టు.

భటుడు : చిత్తం, మహాప్రభూ ! [నిష్క్రమిస్తాడు.]

ఇద్దరు డచ్చి రాయబారులు : [ప్రవేశించి] జయము జయము జయము శ్రీ విజయరాఘవ నాయక మహారాజులుంగారికి—

విజయ : ఏమయ్యా, నాగపట్టణంలో మీ వర్తక వ్యాపారానికి రక్షణ సరిగా జరుగుతోందా ?

డచ్చి : ఆ విషయం మనవి చేసుకోడానికే వచ్చాం, దేవరా !

విజయ : ఏమిటి మీ కిప్పుడు తటస్థించిన యిబ్బంది ?

డచ్చి : యాభై సంవత్సరాల క్రిందట తమరు మా కంపెనీకి మా వ్యాపార సౌకర్యం కోసం మాకు నాగపట్టణాన్ని దానం చేయించి వెండి శాసనం దయచేయించారు—

విజయ : అవును.

డచ్చి : ఆ రేవుమీద మాకు దఖలు పడిన సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యానికి మధుర నాయకులు అంతరాయం కలిగించి మమ్మల్ని అనేక విధాల ఒత్తిడి చేస్తున్నారు, మహారాజా. దానికి తగిన రక్షణ దయచేయించమని ప్రార్థించడానికే ఇప్పుడు తమ సన్నిధికి వచ్చి వున్నాం.

విజయ : మేము మీకు దాన మిచ్చిన నాగపట్టణంలో మధుర నాయకుల ఒత్తిడా ?

డచ్చి : చిత్తం.

విజయ : ఏమి ఇంకా వీరి ఆగడం ! సరే, మేము విచారించి తగిన కట్టుదిట్టం చేయిస్తాం. భయంలేదు, మీరు వెళ్ళండి.

డచ్చి : మహాప్రసాదం. సెలవు— సీమ నించి కొత్తగా వచ్చిన విలువైన కానుకలు సమర్పించుకున్నాము, దేవరా !

విజయ : మంచిది. మీరిక వెళ్ళండి. [డచ్చి రాయబారులు నిష్క్రమిస్తారు. శ్రీనివాస తాతాచార్యులుగారితో] గురుదేవా, చూశారా, ఈ మధురవారి దుండగీడుతనం ? ఇంకా వీరికి బుద్ధి రాలేదు.

శ్రీనివాస : మహారాజా, ఈ మధురవారు మహాకుత్సితులు.

విజయ : స్వామీ, ఉపేక్ష కూడదు గాని, ప్రస్తుత మేమీ ప్రమాదం లేదని భావిస్తున్నాం.

శ్రీనివాస : చిత్తం. ఒకసారి పరాజితులైనవారు ఏమి చెయ్యగలరు? ఇక మన కేమి భయం?

భటుడు : [ప్రవేశించి] మహాప్రభూ!

విజయ : ఏం?

భటుడు : మధుర నుంచి రాయబారులు వచ్చి ఏలినవారి దర్శనం కోసం వేచి వున్నారు, దేవరా!

విజయ : మధుర నుంచి రాయబారులా! ఆశ్చర్యమే— వెంటనే ప్రవేశపెట్టు.

భటుడు : చిత్తం, మహాప్రభూ! [నిష్క్రమిస్తాడు]

మధుర రాయబారులు : [ప్రవేశించి] జయము జయము శ్రీ తంజనగర రాజ్యాధీశ్వరులు శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా విజయరాఘవనాయనిం గారికి— మధుర రాజ్యాధినేతలు శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా చొక్కనాధ నాయనింగారి భృత్యులము మా శ్రీవారి దూతలుగా వచ్చి నమస్కార పురస్సరంగా మనవి చేసుకుంటున్నాం.

విజయ : మంచిది. అలా కూర్చోండి.

రాయబారులు తమకు చూపబడిన స్థానాలలో కూర్చుంటారు

రాయబారులు : మహాప్రసాదం, ఏలికా!

విజయ : ఈసారి చెప్పండి - ఏమిటి మీ శ్రీవారి అభీష్టాలు?

రాయబారి : దేవర సముఖాన సగౌరవంగా ఈ కానుకలను సమర్పించుకొని, మా శ్రీవారి వచనాలుగా విన్నవించు మనవి—

విజయ : ఏమిటది ?

రాయబారి : మా ఏలినస్వామి కల్యాణం గావించుకోవాలని సంకల్పించు కొన్నారు—

విజయ : ఓహో, దానికి మా సన్నిధికి రావలసిన అగత్య మేమున్నది ?

రాయబారి : శ్రీ తంజాపుర రాజకుమార్తెగారి రూపలావణ్య గుణ గణాదులను గురించి ఆకర్షించి అనురక్తులై మా మహారాజా వారు ఆమెను వరించారు ; అందుకు ఏలినవారి అనుజ్ఞను అర్థిస్తున్నారు.

విజయ : ఏమన్నావు ?

రాయబారి : ఈ శుభకార్య నిర్వహణంవల్ల తంజాపుర మధురరాజ్యాల మైత్రీ, అనుబంధమూ ఇనుమడించి, నాయకరాజప్రతిష్ఠా ప్రతాపాలు బాగా శోభించగలవని ఆశిస్తున్నామని సెలవిచ్చారు.

విజయ : ఏమి, తంజాపుర మధురాజ్యాల మైత్రి ఇనుమడిస్తుందా ? ఈ సదుద్దేశంతోటేనా, మేము ఏమరుపాటున వున్నప్పుడు మీ శ్రీవారు దొంగపోటుగా దండెత్తి మా వళ్ళంకోట ప్రముఖ స్థావరాలను వశం చేసుకున్నది ? మేము వెంటనే మేలుకొని అవక్రపరాక్రమంతో ఘోరయుద్ధం చేసి మీ రాజావారిని సంపూర్ణంగా ఓడించి వాటిని తిరిగి స్వాధీనం చేసుకొనకపోతే మీ రింకా మిడిసిపడిపోదురనుకుంటాము. ఇప్పుడు మా ప్రతాపానికి జడిసి ఈ నక్కవినయపు రాయబారాలా ?

రాయబారి : గతమంతా మరిచిపోయి ఇప్పుడైనా చేయీ చేయీ కలుపు కుంటే, నిరంతరం ప్రక్కలో బల్లెంలాగ బాధింపజూసే మహమ్మదీయులు మన పైపింక కన్నెత్తి చూడడానికి కూడా

భయపడతారని, ఏక ముఖమైన హిందూ సామ్రాజ్యం దక్షిణా పథంలో ధవళకీర్తులతో విలసిల్లుతుందనీ మనవిచేయమన్నారు.

విజయ : ఇప్పుడు మీది క్రింది చేయి కావడంవల్ల మేము గతమంతా మరిచిపోవాలా ? ఏమి, మీ చొక్కనాథనాయనింగారి సాయం లేకపోతే దక్షిణసామ్రాజ్యాన్ని జాగ్రత్త పెట్టడం ఏమంత మాకు చేతకాదనుకున్నారా ?

రాయబారి : మనవి చేసుకుంటున్నాం— రాజా పెద్ద వీరప్ప నాయనివారు మొదలుకొని, రాజా తిరుమల శౌరి వరకున్ను నడచివచ్చిన సంబంధము కాని నూతన చుట్టరికము కాదు గదా ? దేవర వారు తీవరించక, శుభవార్త ఉత్తరువు దయచేయించవలయు నని ప్రార్థిస్తున్నాం.

విజయ : [కోపముతో మండిపడుతూ] ఏమిటి మీ రాజావారి అగ డమూ, మీ అగడమూను ? ఆయన తాత తిరుమలశౌరికి మా సోదరి అచ్యుతరఘునాథమ్మగారిని పట్టమహిషిగా వివాహం చేస్తే, ఆమె హాస్యాని కేదో అన్నందుకు ఆయన ఆమెను బాకుతో పొడిచిన దురంతం మరిచిపోయామను కున్నారా ? ఆ తిరుమలశౌరి మనుమడే కాదా ఈయన ?

రాయబారి : క్షమించండి, దేవరా - మేము వా విధిని నిర్వర్తించాం.

శ్రీనివాస : అందుకే, "వివాదశ్చ వివాహశ్చ సమయో రేవ శోభతే" అన్నారు విజ్ఞులు, మహారాజా-

విజయ : సరిగా సెలవిచ్చారు. అప్పుడు నాయనగారేదో రాజనీతి అనుకొని ఆ సంబంధం చేశారు.

శ్రీనివాస : పైగా తమ తంజనగరం నాయకులు సాక్షాత్తు విజయనగర రాజవంశ బంధువులు; ఈ మధురాపురంవారు భృత్య వంశజులు—

విజయ : సత్యం వక్కాణించారు. [రాయబారులతో] అయినా, మీకూ మాకూ వియ్యమేమిటి? వెనక అట్లాంటి దురంతం జరిగి వుండగా తిరిగీ సంబంధం కావలెనని ఏ బుద్ధితో మా వద్దకు మిమ్ము పంపించినాడు మీ నాయకుడు?

రాయబారి : దేవరా—

విజయ : ఇంతైనా భయం లేకుండా సాహసంగా కన్యను యిమ్మని అడుగ వచ్చినందుకు వీరికి తగిన శాస్తి చేయించాలి—

రాయబారి : మేము అపరాధులం కామని మనవి చేసుకుంటున్నాం, ఏలికా.

విజయ : మరేమైనా వేరు పనులు కలిగితే మా వద్దకు రావచ్చును. ఇటువంటి పనులు కోరి ఇకమీద వస్తే మాత్రం తగిన ఆజ్ఞ చేయిస్తాం.— ఎవరూ అక్కడ?

భటుడు : మహాప్రభూ?

విజయ : వీరిని వెంటనే తీసుకువెళ్ళి నగరు సింహద్వారానికి వెలుపల విడిచి రండి.

భటుడు : చిత్తం, మహాప్రభూ.

విజయ : వీరికి బత్తెం, భరణం మనం విచారించనక్కరలేదు.

భటుడు : ఆజ్ఞ—

విజయ : వీరు భేటీకి కొంచుక వచ్చిన వస్తువాహనాది కానుకలన్నీ స్వీకరించక వెంటనే త్రిప్పి పంపించివెయ్యండి—వీరి నింకా మా సముఖాన్నించి తీసుకవెళ్ళరేం? [గద్దిస్తాడు]

భటుడు : ఆజ్ఞ, మహాప్రభూ.— [రాయబారులతో] సద్దు చెయ్యక మా వెనుకనే రండు బయటికి [వారిని వెంటబెట్టుకొని నిష్క్రమిస్తాడు]

విజయ : గురుదేవా, మా సమాధానం విని బుద్ధి తెచ్చుకోడంటారా చొక్కనాథుడు?

శ్రీనివాస : ప్రస్తుతాని కిది సమయోచితంగా వుంది. కాని, మనం ఎప్పటి కైనా ఆ మధుర రాజ్యాన్ని కూడా కలుపుకుని మన వీర వైష్ణవాన్ని విస్తరింప జేస్తేనే కాని ఆ రాజ్యం పునీతం కాదు.

విజయ : మా అంతరంగంలోని కోరిక కూడా అదే. శ్రీ రాజగోపాల స్వామివారి కరుణాకటాక్షం ఒక్కటే ఇంక కోరదగినది.— నేటి కింక సభ చాలిద్దామా?

శ్రీనివాస : మంచిది, మహారాజా!

విజయరాఘవ నాయకుడు సింహాసనంనుంచి లేవడంతోనే సభలో వున్న వారందరు లేస్తారు.

(తెరపడుతుంది.)

రెండవ రంగం

తిరుచునాపల్లి కోట— మధురరాజు చొక్కనాథ నాయకుని మంత్రాంగ మందిరం—తంజావూరు నుంచి తిరిగి వచ్చిన రాయబారులతో మంతనాలాడుతూ వుంటాడు చొక్కనాథుడు.

చొక్క‌నాథుడు : ఈ విజయ రాఘవుడి కెంత కావరము !— ఏమని వద రాడు మీవద్ద ? మేము నీచకులజులమనా ?

రాయబారి : దీనికి తాతాచార్యులవారి ప్రోత్సాహం కూడా ముఖ్యకారణం, మహాప్రభూ—

చొక్క‌ : తాతా చార్యులవారా ? తంజాపుర రాజ్య నాశన ధూమకేతువై దాపురించాడు—ఇదీ ఒకందుకు మంచిదే. అవును, మరి వారి ప్రతాపము ముందు మన పరాక్రమం ఏం పనికి వస్తుంది ? ఎన్నేళ్ళు వచ్చి ఏమి లాభం ఈ విజయరాఘవుడికి ? నలభై సంవత్సరాలనించి రాజ్యం చేస్తున్నా, ఎప్పుడు యుద్ధం తట స్థించి బాహుబలం చూపవలసిన తరుణం వచ్చినా పిరికి పంద వలె పిక్కబలం చూపి అడవులలో తలదాచుకొనే అధమ జీవితం అతడిది. అతడికీ మాకూ సాటి ఎక్కడ ?

రాయబారి : అంతేకాదు, దేవరా ; మనం మైసూరు, రామనాథపుర రాజ్యా లతో యుద్ధంలో చిక్కుకున్న సమయం చూసుకుని వళ్ళం కోట మొదలైన స్థావరాలను స్వాధీనం చేసుకోవడం అంతా వారి ప్రతాపమే అని గర్విస్తున్నారు.

చొక్క‌ : గర్విస్తారు, పుట్టినన్నాళ్ళకి పురుషుడు యజ్ఞం చేశాడన్నట్టు ; మన సైన్యాలు లేని కోటను ఆక్రమించుకోవడం కూడా ఒక విజయమే అని సంతోషిస్తున్నారు కాబోలు. చూస్తాం ; ఈ విజయ మెన్నాళ్ళపాటిదోను -

రాయబారి : వారి సభాంతరాళం చూస్తే మాకు చాలా జ్యుగుప్సాకరంగా తోచింది, మహాప్రభూ.

చొక్క‌ : ఏల ?

రాయబారి : ఆస్థాన మండపంలో తాతాచార్యులవారు, రాజావారు తప్ప వేరొక్క మగపురుగైనా లేదని చెప్పవచ్చు దేవరా. అంతా సుందరాంగనలే వారిని పరివేష్టించి వున్నారు. సింహాసనానికి యిరు పార్శ్వాల యిద్దరు, చుట్టూ కవయిత్రులు, గాయనులు, నాట్యకత్తెలు ; ఒకటేమిటి, మేళతాళాలతో అదొక క్రీడా మందిరంలాగ వుంది గాని, రాజసభలాగ లేదు.

చొక్క : వట్టి భోగలాలసుడు ; యుద్ధ భీరువు : వీరు, మనకి పౌరుష పాఠాలూ, రాజనీతీ ఉపదేశించడం :

రాయబారి : నాయనింగారు సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణుడట ; అది కేవలం వైకుంఠమేనట—

చొక్క : సిగ్గు లేకపోతే సరి. వారు వైకుంఠానికి మొహంవాచి వున్నట్టున్నారు ; పంపిస్తాం త్వరలోనే.

రాయబారి : మహాప్రభూ, మే మక్కడ వుండగా డచ్చి రాయబారులు వచ్చి ఆ రాజావారి దర్శనం చేసి వెళ్ళారు.

చొక్క : డచ్చివారా ?

రాయబారి : చిత్తం. నాగపట్టణంలో వారి వర్తకవ్యాపారం సరిగ్గా సాగకుండా ఒత్తిడి కలిగిస్తున్నామని మనపై ఫిర్యాదు చేయడానికి వచ్చారట.

చొక్క : ఈయనగారి రాజనీతి అటువంటిది: విదేశీయులకు నాగపట్టణం దానమిచ్చి, వా రిచ్చే లంచాలకోసం ఆశపడి, వాళ్ళు మన దేశస్థులను పరదేశాలకు తీసుకుపోయి బానిసలుగా తెగ నమ్ముతూ వుంటే తెలిసీ చూస్తూ వూరుకుంటున్నాడు. ఆ

సర్వనాశనకరమైన బానిస వర్తకానికి మనం అభ్యంతర పెడితే అది ఫిర్యాదు కారణమైంది. ఇంకచాలు. మన పరిసర రాజ్యంలో ఇలాంటి అవినీతి, తుచ్ఛప్రవర్తనం జరుగుతూవుంటే మనం చూసి సహించలేము. అది మన రాజ్యక్షేమానికి నయితం ముప్పు.

రాయబారి : ఇంకొక్క విషయం, మహాప్రభూ—

చొక్క : ఏమిటది? ఈ దుష్టచరిత్రుని గురించి ఇంక ఎక్కువగా మాట్లాడడం వృథాకాలయాపనమే కాగలదు. దీనికి ఔషధం ఇదివరకే నిశ్చయించి వుంచాం. పోనీ సౌమ్యంగా దారిలోకి వస్తాడేమోనని ప్రయత్నించి చూశాం.

రాయబారి : ఆ రాజావారు ఏలినవారి రాయబారులకు బత్తెం, భరణం అయినా విచారించక తూలనాడి పరాభవించి పంపించారు, దేవరా—

చొక్క : ఏమీ, హితవు తీసుకు వచ్చిన రాయబారులపై కార్పణ్యమా? మా మీద ద్వేషం వుంటే అది. అమాయికులైన రాయబారుల మీదనా చూపడం? మిమ్మల్ని అవమానిస్తే అది మాకు కాదూ? అభిమానధనులైన మధురనాయక వంశీయులు అవమానము సహించలేరు. ఈ తుచ్ఛుడైన విజయరాఘవుడికి తగిన శాస్తి తక్షణం చేయిస్తాం. మీరు వెళ్ళండి. [రాయబారులు నమస్కరించి, నిష్క్రమించిన పిమ్మట] ఎవరురా అక్కడ? దళవాయి వెంకట కృష్ణప్ప నాయకుని సత్వరం ప్రవేశపెట్టు.

వెంకట కృష్ణప్ప నాయకుడు : [ప్రవేశించి నమస్కరిస్తూ] దేవరవారి ఆజ్ఞకై దళవాయి సిద్ధంగా వున్నాడు, మహాప్రభూ!

చొక్క : విన్నావయ్యా, వెంకటకృష్ణప్పనాయకా, ఈ తంజావూరి విజయరాఘవుడి ఆగడం ?

వెంకట : తెలుసుకున్నాను, దేవరా-

చొక్క : మేము కులహీనులమట-

వెంకట : హరి హరీ, ఆయన జిహ్వను రెండు చీలికలుగా కోసినా పాపం లేదు. మహాప్రభూ, ఇది క్షమించడానికి వీలులేనిదని మనవి.

చొక్క : అమాయికులైన మన రాయబారులను అవమానించి పంపించాడట.

వెంకట : ఆ అవమానం మనకే, మహాప్రభూ.

చొక్క : దీనిని మనం సహించి వూరుకోవలసిందేనా ?

వెంకట : ప్రతిహింసే కర్తవ్యం, మహాప్రభూ ; ఇంక ఉపేక్షించడం తగదు.

చొక్క : మన సేన సర్వం సిద్ధంగా వుంది కాదూ ?

వెంకట : చిత్తం.

చొక్క : ఇంకా ఎక్కువ సంఖ్యల ఏనుగులనూ, గుర్రాలనూ సేకరించాలంటే ఎంతకాలం పడుతుంది ?

వెంకట : తంజావూరును మర్దించడానికిప్పుడు మన వద్ద సిద్ధంగా వున్న సైన్యం ఎక్కువ, దేవరా. ఇంకా ఎక్కువగా కావాలంటే నాలుగు దినాలలో సేకరించి ముట్టడిలో కలుసుకునే ఏర్పాటు చేయించడానికీ అవకాశం వున్నది.

చొక్క : ఫిరంగులు, తుపాకులూ, మందూ——

వెంకట : సర్వం సిద్ధం, మహాప్రభూ.

చొక్క : మీ ప్రతాపం మే మెరుగనిదికాదు. ఈ యుద్ధం మీ శౌర్య చరిత్రకి వన్నె తీసుకు రావాలని ఆశిస్తున్నాం.

వెంకట : మహా ప్రసాదం.

చొక్క : మీరు, మన కోశాధిపతి చిన్నతంబి మెదలియారును సాయం తీసుకుని వెళ్ళి, తక్షణం తంజావూరు కోటను ముట్టడి వెయ్యండి. తంజావూరువారికి ఊపిరి సలపకుండా ఒక్కుమ్మడిని తుపానులాగ ముసురుకొని సంపూర్ణ విజయం సాధించి మరీ తిరిగి మా దర్శనానికి రండి.

వెంకట : ఇప్పుడే విజయయాత్రకి పయనమౌతాను. మహాప్రభూ.

చొక్క : విజయరాఘవ నాయకుని శిరస్సు తెచ్చి మీరు మాకు సమర్పించే దాకా ఈ పరిభవానలం చల్లారదు. ఇదిగో మా ఉత్తరువు—
[కాగితమును సేనానికి అందిస్తాడు]

వెంకట : [దానిని కళ్ళకు అద్దుకొని] మహాప్రసాదం. ఏలిన వారి ఆజ్ఞకు అడ్డులేదు. సెలవు తీసుకుంటున్నాను.

చొక్క : ఇంక మీరు వెళ్ళి యుద్ధభేరీ వేయించండి; విజయులై తిరిగి రండి-ఇక మధుర మహానాయకుల రాజ్యంలో ఐక్యమవుతుంది తంజావూరు.

వెంకట : చిత్తం, మహాప్రభూ! [నిష్క్రమిస్తాడు]

చొక్కనాథుడు ఆలోచనలో మగ్నుడై వుంటాడు.

(తెర పడుతుంది)

మూడవ రంగం

తంజావూరు_ విజయరాఘవనాయకుని అంతఃపురంలో, పట్టమహిషి రాజగోపాలకాంచికాదేవి, రాకుమార్తె ఇందిరాదేవి_

రాజగోపాలకాంచికాదేవి : ఏం తల్లీ, ఈ ఉదయం అలాగ విన్నబోయినట్టు కనబడుతున్నావు ? నీ మనస్సు ఏదో ఆందోళన పడుతోన్నట్టుంది ?

ఇందిర : మీ దర్శనానికే వస్తున్నాను.

రాజ : ఏమిటి విశేషం ?

ఇందిర : ఈ వార్త విన్నారా ? మధురనాయకుడు నిన్న నాయనగారి సముఖానికి దూతలను పంపించాడట.

రాజ : అవును, విన్నాం. ఈ చొక్కనాథనాయకుడు రాజ్యానికి వచ్చినప్పటినుంచీ మన తంజావూరు మీద కక్ష కట్టాడేమిటమ్మా : కొన్నాళ్ళయినా సుఖంగా కాలక్షేపం చేయడానికి స్థిమితం లేకుండా చేస్తున్నాడు. పోనీ, మనతో సఖ్యంగా వుంటే ఏమి పోయిందో ?

ఇందిర : అసలు రాయబారం ఏమిటో విన్నారా ?

రాజ : విన్నాం : నిన్ను తనకిచ్చి వివాహం చెయ్యాలనిట. సిగ్గు లేక పోతేసరి. వాని అంతరం ఏమిటి, మన అంతరం ఏమిటి ?

ఇందిర : నాయనగారు రాయబారులకు బుద్ధి చెప్పి పంపించారుట. కాని, దీని పర్యవసానం ఎలాగ పరిణమిస్తుందో యోచించారా ?

రాజ : యోచన కేమున్నది ? ఇదొక సాకుగా పెట్టుకుని మన మీదికి యుద్ధానికి వస్తాడు : వచ్చాడో, మన వీరుల చేతిలో ఓడి బుద్ది

తెచ్చుకుని మసలుతాడు. మొన్నను ఆ మధ్యనే కాదూ, మన వళ్ళంకోటను తిరిగి స్వాధీనం చేసుకొని మళ్ళీ ఈ వైపు రాకుండా దూరంగా తరిమి వేశారు మనవారు? ఇంతకీ ఇప్పుడు నీవు దిగులుగా కనబడడానికి కారణం ఏమిటి, తల్లీ?

ఇందిర : దిగులు నా కెన్నడూ లేదు. కాని, ఆలోచించగా ఇప్పుడు మధుర తంజాపురాలకి జరగనున్న యుద్ధానికి కారణం నే నవుతున్నాను.

రాజ : దానికి నువ్వేం చేస్తావమ్మా?

ఇందిర : నేను కారణంగా ఒక ఘోరమైన యుద్ధం జరిగి, అందులో అనేకులైన అమాయిక ప్రజలు మరణిస్తారంటే నా మనస్సు కెంతో కష్టంగా తోస్తోంది.

రాజ : అదేమిటి, తల్లీ, ఈ వంశగౌరవహాని తెచ్చే వివాహానికి అంగీకరించమంటావా, ఏమిటి?

ఇందిర : ఛీ; నాయనగారు, కులగురువులు తాతాచార్యులవారూ కూడ దని త్రోసిపుచ్చిన కులహీనుణ్ణి నే నెందుకు వరిస్తాను? నాకూ ఆత్మగౌరవమూ, అభిజాత్యమూ వున్నాయి——

రాజ : మరి?

ఇందిర : నా ఒక్కతె ఉనికి కారణంగా ఇంతమంది స్వామిభక్తులైన పౌరుల అసువులు యుద్ధకీలలకు బలి చేయడం కంటే, నేనే ప్రాణత్యాగం చేస్తే ఈ యుద్ధమే లేకుండా పోతుంది కాదూ? అనేక వేలమంది జీవితాలు రక్షించబడతాయి. కనుక, మీరు నాయనగారితో ఈ విషయం మనవి చేసి——

రాజ : వెర్రి తల్లీ, ఎంత పిచ్చి ఊహమ్మా నీది ? నయమే. మధుర నాయకుడు ఎప్పటికైనా మనతో యుద్ధం చేయ్యాలని కయ్యానికి కాలు త్రవ్వుతూ ఏదో సాకు కోసం చూస్తూనే వున్నాడు. మనం ఎలాగా అంగీకరించమని తెలిసే ప్రస్తుతానికి ఈ వివాహమనే మిష కల్పించాడు. ఏమిటి నీ అమాయికత్వం ? నీవు ప్రాణత్యాగం చేసినంత మాత్రాన ఈ రెండు రాజ్యాలకీ యుద్ధం తప్పదు, తల్లీ. ఇవాళ ఈ కారణం తప్పితే రేపు మరొకటి అవుతుంది. కనుక, ఇలాంటి పిచ్చి ఊహలు మనస్సులో పెట్టుకుని ఆందోళన పడకు. ప్రజల జీవితాలంటే నీ కున్న విశేషమైన ఆదరాభిమానాలకి నాకు చాలా సంతోషంగావుంది.

ఇందిర : అయితే, నా దంతా పిచ్చి ఊహే అంటారా ?

రాజ : సందేహ మేమిటి ? చూడు, బంగారు తల్లిలాగ చక్కగా ఏదైనా గ్రంథరచన ప్రారంభించు ; అది నీ యీడుకీ, నీ విద్యకీ తగిన కాలక్షేపం.

ఇందిర : అయినా, ఈ యుద్ధం తప్పదని నా మనస్సు కెందుకో తటుతోంది——

రాజ : తప్పక పోతే చెప్పనే చెప్పానుగా ఫలితం ? మన కిప్పు డున్న అధికమైన సేనలతో నాయనగారు నాయకుణ్ణి ఎలాగా దాసోహం అనిపించి పంపుతారు. ధీమంతులు తాతాచార్యుల వా రున్నారు కర్తవ్య బోధనకు ; ఆ పైన మన యిలువేల్పు రాజగోపాలదేవు డున్నాడు. మనకు ఇంకేమి భయం? [బయట ఫిరంగులు మ్రోగిన ధ్వని వినిపిస్తుంది] అదేమిటి, ఫిరంగుల మ్రోతలాగుందే ?

ఇందిర : ఇంకే ముంది ? శత్రువులు మన తంజనగరం కోటను ముట్టడించి నట్టున్నారు.

రాజ : భయంలేదు ; చూడు తల్లీ. నీవు నిశ్చింతగా నీ చెలులతో వెళ్ళి వినోదించు. నాయనగారు పూజలో నిమగ్నులై వున్నట్టున్నారు. నేను వెళ్ళి వారి దర్శనం చేసి యిప్పుడే వస్తాను.

(తెర పడుతుంది)

నాలుగవ రంగం

తంజావూరు — విజయరాఘవనాయకుని నగరులో అభ్యంతర మందిరం ముందు —

కావలి భటుడు : అయ్యవార్లంగారికి దాసుడు దాణ్ణాలు, స్వామీ-

శ్రీనివాస తాతాచార్యులు : [ప్రవేశించి] మహారాజులుంగారు ఏం చేయిస్తున్నారురా ?

భటుడు : నేను చూసేటప్పటికి ముఖాన శ్రీచూర్ణతిలకం దిద్దుకుంటున్నారు, స్వామీ. అప్పుడే పూజకి కూర్చుంటున్నారు.

శ్రీనివాస : మధుర సైన్యాలు మన కోటని ముట్టడి వేశాయని మనవి చేశావా ?

భటుడు : ఇప్పుడు లోపలికి వెళ్ళడానికి ఆజ్ఞలేదు, స్వామీ.

శ్రీనివాస : ఈపాటికి అర్చన పూర్తి అయివుంటుంది. అయ్యవార్లంగారు వేంచేశారని మనవి చెయ్యి—

భటుడు : చిత్తం. [నిష్క్రమించి, ఒక్క క్షణంలో తిరిగి వచ్చి] దయ చెయ్యండి, స్వామీ.

శ్రీనివాస : మంచిది-

తెర ఎత్తే సరికి విజయరాఘవుడు పూజ పూర్తి చేసుకుని, చిత్రాసనంపై కూర్చుని వుంటాడు.

శ్రీనివాస : జయము జయము శ్రీ రాజా విజయరాఘవ నాయక మహా రాజులుంగారికి !

విజయ : [లేచి] నమస్కారం, స్వామీ ; అలా దయచేయించండి—

శ్రీనివాస : [ఉచితాసనంపై కూర్చుని] మధుర సైన్యాలు మన తంజ నగరం కోటని ముట్టడించి బహిః ప్రాకారాన్ని చుట్టుముట్టి వేశాయి, మహారాజా.

విజయ : భయంలేదు ; రానివ్వండి. ప్రాకార ద్వారా లన్నింటిని మూయిం చమని ఆజ్ఞాపించాం. బురుజుల మీద ఇరవై వేలమంది తుపాకి పేతగాళ్ళని కాపు వుంచాం. మన తక్కిన సైన్యం యావత్తు లోపల సిద్ధంగా వుంది-

శ్రీనివాస : మన సైన్యం శత్రువుల ధాటికి ఆగలేక పోతున్నదని విన్నాం ; వారి ఫిరంగుల ధాటికి—

విజయ : ఏమన్నారు ?—ఎవరురా అక్కడ ?

భటుడు : మహాప్రభూ ?

విజయ : వేయించమను మన విజయరాఘవ ఫిరంగులను !

భటుడు : చిత్తం, దేవరా ! [నిష్క్రమిస్తాడు]

శ్రీనివాస : ఈసారి శత్రువుల ఉద్ధృతం కొంత తగ్గుతుంది.

విజయ : స్వామీ, శత్రువుల మీద మనకి అఖండవిజయం కలగాలని ఆలయా లన్నింటిలోను ప్రార్థనలు జరిపించారా ?

శ్రీనివాస : నిన్న సాయంకాలం మొదలు కోటలోవున్న ఆలయా లన్నిం టిలోను ప్రార్థనలకి, అభిషేక భోగాలకీ ఎక్కడా తెరపిలేదు, మహాప్రభూ!

ఒక్కపెట్టున ఫిరంగి గర్జనలు వినిపిస్తాయి.

విజయ : బాగుంది. [భటుడు ప్రవేశించగా చూసి] ఏమిరా?

భటుడు : మధురవారి సేనాపతి వద్దనుంచి దూత వచ్చాడు, ఏలికా-

విజయ : ఇంకా రాయబారా లేమిటి, సిగ్గులేక? ఏమంటాడు?

భటుడు : 'జరిగిందేమో జరిగినప్పటికీ, విజయరాఘవనాయనింగారు ప్రతిష్ఠావంతులైన గొప్ప మహారాజులు; కన్య నివ్వడానికి నిరాకరించినందుమూలాన ఇంతవరకు వచ్చింది. ఇప్పుడైనా మించిపోయిం దేమీ లేదు. మా రాజావారికి మీ రాకొమార్తె గారి నిచ్చి వివాహానికి అంగీకరిస్తే మేము యుద్ధం విరమించు కుంటున్నాం' అని, మహాప్రభూ.

విజయ : [మండిపడుతూ] ఏమి, వీరి పొగరు? మా సేనానివహాన్ని చూసిన తరవాతనైనా వీరి పద్ధతి మారలేదూ? వివాహం పొసగని మాట. పౌరుషం వుంటే వీరులలాగ యుద్ధం చెయ్య మన్నామని జవాబు పంపించు.

భటుడు : చిత్తం, ఏలికా—వారు అప్పుడే కోట పైప్రాకారాలు దాటు కుని ఏలినవారి నగరు సమీపిస్తున్నారని వార్త, మహాప్రభూ—

విజయ : గురుదేవా, తమరు జపం చేసి మంత్రింపించిన జలం శత్రు సేనలమీద చల్లింపించారా?

శ్రీనివాస : మన సేనలు బురుజుల మీదనుంచి శత్రువులపై తుపాకులు

కాల్చడం ప్రారంభించడానికి ముందు చేసిన పని అదే, మహారాజా.

విజయ : అయినా వీళ్ళ నాశనం కాలేదేమి ఇంకాను ?

భటుడు : మహాప్రభూ—

విజయ : నువ్వు తక్షణం మన దళవాయి రంగప్ప నాయకుణ్ణి, తిమ్మ, చొక్కనాథ, చినరాజ, అక్కరాజుల నైదుగుర్నీ మా సమక్షానికి పంపు.

శ్రీనివాస : మహారాజా, ఈ విషయంలో మా దొక కోరిక—

విజయ : ఏమిటి, స్వామీ, అది ?

శ్రీనివాస : ఉదయం తమతో మనవి చెయ్యమని దళవాయి రంగప్ప నాయకుడు తెలియజేశాడు ఎంకుతూ—

విజయ : జంకెందుకు ?

శ్రీనివాస : తమ అంగరక్షకు లైదుగురు మహారథులే అయినా ఈ సమయంలో తమరు యువరాజు మన్నారుదేవులను క్షమించి వారిని చిరకాల కారాగార వాసం నుంచి విముక్తుని చేయింపించాలని ప్రార్థన.

విజయ : ఏమన్నారు ? యువరాజు చెర విముక్తికి ఆజ్ఞ యిప్పించమనా ? [ఒక్క క్షణం ఆలోచించి] నిజమే సుమండీ, బాగా సెలవిచ్చారు. కుమారుడు మన్నారుదేవుడు యీ సమయంలో మా చెంత వుండడం సముచితం— ఎవరక్కడ ?

భటుడు : ఆజ్ఞ, మహాప్రభూ ?

విజయ : యువరాజు మన్నారు స్వామివారిని తక్షణం చెరసాలనుంచి విముక్తుణ్ణి చేయించి మా సన్నిధికి తీసుకొనిరా—

భటుడు : చిత్తం, దేవరా- [నిష్క్రమిస్తాడు]

విజయ : స్వామీ, ఇంక వీరోచిత వేషం ధరిస్తున్నాం. [మరొక భటుడు సిద్ధంగా యుద్ధపు దుస్తులను తెచ్చి అందిస్తాడు. వేరొకడు వాటిని ఆయనచే ధరింపజేస్తాడు]

శ్రీనివాస : శుభం!— ఆహా, వాలిపోతున్న ఆ కనుబొమ్మలను బంగారు తీగెలతో పైకెత్తి కట్టించి, నవరత్నాలతో మెరిసే ఆ అమూల్య వస్త్రాభరణాలు ధరించగా—

విజయ : [భటునితో] ఏవిరా, మా మణిస్థగిత ఖడ్గాలు రెండూనూ- [భటుడు ఖడ్గాలను అందిస్తాడు]

శ్రీనివాస : ఆహా! సాక్షాత్తు వీరనారాయణావతారం వలె శోభిస్తున్నారు, మహారాజా!

విజయ : తమ ఆశీర్వాద ప్రభావం, గురుదేవా.

భటుడు : [ప్రవేశించి] శ్రీ యువరాజావారు మన్నారుదేవులు విజయం చేస్తున్నారు, మహాప్రభూ—

మన్నారుదేవుడు : [ప్రవేశించి]

మణి క్రిందు పరచి జలనిధి
తృణమున్ పైనుంచె నతనిదే కొదువసుమీ,
మణి మణియె, తృణము తృణమే—
రణవిజయదిలీప! విజయరాఘవ భూపా!

తండ్రిగారికి యువరాజు మన్నారుస్వామి భక్తితో నమస్కరిస్తున్నాడు!— అయ్యవార్లంగారికి నమస్కారము! [ఇద్దరికీ నమస్కరిస్తాడు]

శ్రీనివాస : కుమారా, విజయీభవ!

విజయ : నాయనా, మేము నీకు చాలా అన్యాయం చేశామయ్యా. ఏదీ ఒక్కసారి కౌగిలించుకోని— [యువరాజును కౌగిలించుకుంటాడు]

మన్నారు : ధన్యుడను, నాయనగారూ!

విజయ : ఇప్పుడింక ప్రేమప్రదర్శనానికి సమయంకాదు. హృదయాన్ని వజ్రం చేసుకోవలసి వున్నది.—స్వామీ, తమరు స్వయంగా మన రాజగోపాల స్వామివారికి ప్రార్థనలు జరిపించాలని మా కోరిక—

శ్రీనివాస : అవశ్యం, మహారాజా- సెలవు. [నిష్క్రమిస్తాడు]

విజయ : [యువరాజుతో] చూడు, నాయనా, అంతా మించిపోయిందిప్పుడు. మనం కొంతసేపు పౌరుషంగా రణం చేసినా చివరికి ఎలాగా వైకుంఠం చేరుకోవలసిన వారమే— మహలులో మీ తల్లి రాజగోపాలకాంచికాదేవి, నీ సోదరి ఇందిరాదేవి, ఇతర రాణులు, పిల్లలూ అందరూ గుమిగూడి మా ఆజ్ఞకై ఎదురు చూస్తూవుంటారు. మనం వైకుంఠం పొందిన పిమ్మట మధురవారు ఎట్లాగూ మన రాకుమార్తెను తోడ్కొని పోయి వివాహం చేసుకుని మన వంశానికి తీరని కళంకం ఆపాదించి పగ సాధించుకుంటారు. కనుక, మనమే మన స్త్రీ జనానికి వైకుంఠప్రాప్తి కలిగించడం ఉచితం. ఏమంటావు?

మన్నారు : తమ ఆజ్ఞకు అన్యథా వుంటుందా, తండ్రీ ?

విజయ : వారి మాన రక్షణ క్రమమంతా ఇదివరకే ఏర్పాటు చేయించాం. వారున్న ఆవరణ చుట్టూ మట్టి కుండలలో తుపాకి మందు కూరించి వుంపించాం. ప్రాణ హరణానికి వారి పాణి పల్లవాలలో కృపాణాలు వుంపించాం. నీవు వెళ్ళి వారికి మా ఆజ్ఞ తెలియజేసి, ఆ మందు కుండలకు అగ్గి పెట్టించి సత్వరం రావయ్యా, నాయనా—

మన్నారు : మహాప్రసాదం ! వెళ్ళివస్తాను, నాయనగారూ, మహాలులోకి-

విజయ : అక్కడ అణుమాత్రం అనుకంపకు తావియ్యరాదు సుమా.

మన్నారు : పితృవాక్యం శిరసావహించి, పరిపాలించి వస్తాను, నాయనగారూ-

విజయ : నీవు శ్రీరామ సముడవయ్యా. పోయి వెంటనే రా- మనం కంఠంలో ప్రాణాలు వున్నంత వరకు శత్రువులను ఎదిరించి పోరాడుదాం—

(తెర పడుతుంది)

ఐదవ రంగం

తంజావూరు-అంతఃపుర ప్రాంగణంలో- మహారాణి రాజగోపాల కాంచికాదేవి దాసి లక్ష్మితో సంభాషిస్తూ వుంటుంది.

మహారాణి : లక్ష్మి, నీవే మాకు నమ్మిన దాసివి. [కొంత ధనంతో కూడిన సంచిని ఆమె కిచ్చి] ఇదుగో, ఈ ధనం తీసుకుని నీవు పురుష వేషం ధరించి మా యువరాజుకు ఏకైక కుమారుడైన చెంగమలదాసుడిని రహస్యంగా నాగపట్టణానికి గొనిపోయి- అక్కడ మహారాజులుంగారి మిత్రుడైన వర్తక శ్రేష్ఠుడు

న్నాడు-ఆయన గృహంలో అతణ్ణి భద్రంగా పెంచి పెద్దవాణ్ణి చెయ్యి. పసివాడు చెంగమలదాసు తన గదిలో నిద్రపోతు న్నాడు. ఆ చిట్టి నాయన పెద్దవాడయాక నిన్ను మహారాజై పోషిస్తాడు- ఇంక మారు మాట చెప్పకు [లక్ష్మి దుఃఖిస్తూ ఏదో చెప్పబోగా ఆమెను వారించి] అలాగ కంటనీరు పెట్టు కోకూడదు. మేమంతా ఎక్కడికి పోతున్నాం ? వైకుంఠానికి ! సంతోషించు. యువరాజకుమారుని ప్రాణం భద్రం సుమా : తంజావూరు సింహాసనానికి ఆయనే ఉత్తరాధికారి. ఇంక వెళ్ళు. [లక్ష్మి మహారాణికి నమస్కరించి కళ్ళు తుడుచు కుంటూ నిష్క్రమించిన పిమ్మట, తక్కిన రాజవనిత లందరను ఉద్దేశించి] కాంతామణులారా ! అందరి హస్తాలలోనూ విచ్చు కత్తులు సిద్ధంగా వున్నాయి కాదూ ?

ఇందిర : [ప్రవేశించి] అమ్మా, నేను మనవి చేస్తే విన్నారు కారు. నా ఒక్కతె ప్రాణం కోసం ఇందరి ప్రాణాలు....

మహారాణి : తల్లీ, నువ్వు లేకపోతే మా కీ తనువు లెందుకు చెప్పు ? నువ్వు మా కళ్ళ వెలుగువు. నీ అన్న యువరాజు మన్నారు స్వామి అన్యాయంగా రాజాగ్రహానికి గురి అయి జ్ఞానం వచ్చి నప్పటినుంచీ కూడా కఠోర కారాగారంలోనే వాసం చేస్తున్నాడు కదా ?

ఇందిర : అమ్మా, అలాగ చూడండి, ఆ వచ్చేవాడు—

మహారాణి : రాజాజ్ఞను గొనితెస్తున్న భటుడు కాబోలు ; మహారాజావారు క్షేమమేకద ? [తేరిపార చూచి సంభ్రమంగా] ఆఁ, ఎవరు ? ఇది నిజమేనా !

యువరాజు మన్నారుస్వామి : [ప్రవేశించి] తల్లిగారికి యువరాజు మన్నారు స్వామి నమస్కరిస్తున్నాడు. [నమస్కరిస్తాడు]

మహారాణి : నాయనా, ఎన్నాళ్ళకి నాకు కన్నులవిందు చేశావయ్యా ! [ఆనందంతో కంట తడి పెట్టుకుంటూ దగ్గరకు తీసుకొంటుంది]

ఇందిర : అన్నా ! [ఆనందాతిరేకంతో అతని చేయి పట్టుకుంటుంది.]

మన్నారు : [ప్రేమతో ఆమె రెండు చేతులూ పట్టుకుని] చెల్లీ !

మహారాణి : అయితే ఇప్పుడు నీకు విముక్తి కలిగిందా, నా తండ్రీ— ఎంత కష్టం అనుభవించావో కదా ఆ చెరసాలలో-

మన్నారు : ఆ చెరసాల ద్వారాలు తెరిచారు ; వైకుంఠ ద్వారాలు కూడా తెరిచే వుంచారు మన అందరికోసం—

మహారాణి : ఏమిటి, మహారాజాజ్ఞ అయినదా ?

మన్నారు : [కొంచెం గద్గదంగా] అవును, తల్లీ—

మహారాణి : [దగ్గుత్తికతో] నాయనా—

మన్నారు : అమ్మగారూ, చెల్లీ, సెలవు మరి. ఇప్పుడింక జాలికీ, ప్రేమకీ తావూ, వ్యవధీ లేవు. శత్రువులు అప్పుడే శ్రీ రాజగోపాల స్వామివారి ఆలయ ప్రాంగణం సమీపించేశారు. తండ్రిగారు నా కోసం ఎదురు చూస్తూ వుంటారు. మళ్ళీ ఆ వైకుంఠంలో సుఖంగా కలుసుకుందాం—

మహారాణి : నాయనా, మహారాజావారికి నా నమస్కారములు చెప్పు. [ఇందిర వైపు తిరిగి] తల్లీ—

ఇందిర : [మన్నారు స్వామితో] అన్నా ! [రుద్ధకంఠంతో] నాయన గారికీ, నీకూ నా నమస్కారములు- సెలవు.

మన్నారు : నా హృదయం ఇప్పు డొక పెద్ద పాషాణం!

మహారాణి : ఇంక ఆలస్య మెందుకు? వీరకాంతామణులారా! మీ విధి నిర్వర్తించండి—

మన్నారు : [అక్కడనుంచి గిర్రున తిరిగి వెడుతూ] ముట్టించరా, మందు కుండలకి అగ్గి [భటులను ఆజ్ఞాపిస్తాడు]

రాజవనితల హాహాకారాలు— రంగస్థలం ఒక్కమారుగా చీకటిమయ మౌతుంది. మందుగుండు ప్రేలిన భయంకర ధ్వనులు వినిపిస్తాయి.

(తెర పడుతుంది)

ఆరవ రంగం

తంజావూరు కోటలో, రాజప్రాసాదంముందు — యుద్ధ వేషంలో మహారాజు విజయరాఘవుడు, యువరాజు మన్నారుస్వామి ప్రవేశిస్తారు.

విజయ : నాయనా, మన్నారు స్వామీ—విన్నాం మందు గనుల ప్రేలుడు ధ్వనులు. [ఒక ఖడ్గాన్ని యువరాజుకు అందిస్తూ] ఇక యీ కరవాలం తీసుకుని ముందుకు శత్రువులపైకి దుముకు— అరుగో— [యుద్ధ కలకలం వినబడుతుంది]

మన్నారు : మహాప్రసాదం, నాయనగారూ! జయ, శ్రీ రాజగోపాల స్వామికీజై! నాయనగారూ, నమస్కారం! [యుద్ధభూమిలోకి ఉరుకుతాడు]

విజయ : ఏడీ, దళవాయి రగప్పనాయకుడు?

దళవాయి : [ప్రవేశించి] చిత్తం, మహాప్రభూ—

విజయ : నీవు నా కుడిప్రక్క వుండు [తక్కిన సైనికులను ఉద్దేశించి]

వీర శిఖామణులారా! ఇంక పదండి. [దళవాయితో కలిసి నిష్క్రమిస్తాడు]

నేపథ్యంలో—“జయ, శ్రీ వీరవిజయ రాఘవనాయక మహారాజులుం గారికి జై” అని జయ జయధ్వానాలు

భటుడు : [ప్రవేశించి, యుద్ధభూమివైపు ఆసక్తితో చూస్తూ] ఆహా! వీర విజయ రాఘవనాయనింగారి! ప్రతాపం వారి ఎనభైయేళ్ళ జీవితంలోను ఇదే తొలి యుద్ధమూ, తుది యుద్ధమూను!

రెం-భటుడు : [ప్రవేసించి] అయితేనో, ఏం పరాక్రమం!.... అరే ఒక్క వ్రేటుతో అయిదుగురు శత్రుయోధులు తుత్తునియలై పోయారే!

మొ-భటుడు : యువరాజు మన్నారుదేవులు మాత్రం?.... అటుచూడు-అరరే! దుర్మార్గుడు మధుర దళవాయి, అలసి పడిపోయిన మహారాజు, యువరాజుల ఉభయుల శిరస్సులను ఖండించి.... హరి, హరీ! ....ఇంక మన మిక్కడ నిలువకూడదు; పద—

[ఇద్దరూ భయసంభ్రమాలతో పరుగెడుతూ నిష్క్రమిస్తారు]

(తెర పడుతుంది)

శాప విమోచనం

పా త్ర లు :

గౌతముడు

విశ్వామిత్రుడు

శ్రీరాముడు

లక్ష్మణుడు

ఇంద్రుడు

అహల్య

వాసంతిక

శాపవిమోచనం

——:o:——

[నాంది]

ఆ. వె. ఇంద్రుగూడి తనకు నెగ్గుసేయ నహల్య
గౌతముండు రాయి గా శపించె ;
నామె జాలి ననఘురాలి గావించి క-
ల్యాణ రామచంద్రు డాదరించె !

—

మిథిలాపుర పరిసర ప్రాంతంలో గౌతమ మహర్షి ఆశ్రమం- ఒక నాటి ప్రాతఃకాలమున విశ్వామిత్ర మహాముని శ్రీరామ లక్ష్మణులను వెంటబెట్టుకొని ప్రవేశిస్తాడు

విశ్వామిత్రుడు : బిడ్డలారా ! మిమ్ము వేకువ జామున లేపి చాల దూరము నడిపించితిని : మీ లేత పాదములు కందలేదుగద ?

లక్ష్మణుడు : ఎంతమాట ! గురుదేవా, మీరు చెప్పు అద్భుత కథలను వినుచుండ నింకను ఎంతదూరమైన అవలీలగ నడువగలము.

రాముడు : ఆర్యా ! ఈ తపోవన మెవరిదో ఇచ్చట చల్లగా నున్నది ; కొంచెముసేపు విశ్రమింతమా ?

విశ్వా : శ్రీరామా, తప్పక అట్లే కావింతము— ఏమయ్యా, గండకీ నదీ తీరమును దాటినప్పటినుండియు నీ వేదో దీర్ఘముగ నాలోచించు చున్నట్లే అగపడుచున్నావు ?

లక్ష్మ : అడు దానిని హత్య చేసితినే అను కించ అన్నగారి నింకను బాధించుచున్న దనుకొందును-

రాము : అప్పే, ఏమియు లేదు ; క్షమింపుడు-

విశ్వా : కుమారా, ఇటు చూడుము : అడుదైన నేమి, మగవాడైన నేమి- దుష్టులను శిక్షించుట, శిష్టులను రక్షించుట రాజైన వానికి ధర్మము. తాటక స్త్రీ యైనను పుణ్య యజ్ఞముల బూది పాలు చేయుచుండిన రాక్షసి. ఒక్కదానవిని వధించి పెక్కురు మునులకు నీవు మేలు చేసినావు ; వారందరు ఇందుకు నీ కెల్లప్పుడు కృతజ్ఞులు—— ఏమందువు ?

రాము : అవును: ధర్మపరిపాలనమునందు రాజుకు దయదాక్షిణ్యములతో నిమిత్తములేదు ; దుష్టచరిత్రులను దండించితీర వలయును.

లక్ష్మ : ఆహా ! ఈ జలయంత్రము ప్రక్క నున్న ఈ శిలా విగ్రహ మెంత రమణీయముగ నున్నది !

రాము : గురుదేవా, ఈ సుందర స్త్రీ మూర్తి ఏమహాసుధాపురాలిదో కదా ? మునులు లేక జనసూన్యమయ్యును అపూర్వ శోభతో నలరారు నీ పుణ్యాశ్రమ మే ఋషి పుంగవునిదై యుండును ? [ఆ విగ్రహమును స్పృశించబోవును]

విశ్వా : రామచంద్రా, ఆగుము ; ఆ శిలాప్రతిమ నింకను ముట్టు కొనకుము.

రాము : చిత్తము : తాకను, పరవనిత గదా.

విశ్వా : [నవ్వి] చూచితివా శిల్పచాతుర్యము ? రాతిబొమ్మ చైతన్య యుక్తమగు భామినివలె భ్రమగొల్పుచున్నది. అయినను, నీవు దీనిని స్పృశింపవలసిన ప్రయోజన మున్నది కూడను.

రాము : [ఆశ్చర్యముతో] అదియేమి ?

లక్ష్మ : చిత్రముగ నున్నదే !

విశ్వా : ఈ యాశ్రమమునందు పూర్వ మొక యద్భుతమైన విషాద గాథ జరిగినది.

లక్ష్మ : విషాధ గాథయా ?

రాము : ఏమి, పవిత్రమైన మున్యాశ్రమమునందు విషాదమా ? దీనిని ఏ ఋషిసత్తముడు నిర్మించినాడు ?

విశ్వా : రండు ; ఈ శిలావేదికపై గూర్చుండుడు— [రంగస్థలముపై ఎడమ ప్రక్కను గల శిలావేదిక కడకు వారిని తోడ్కొని పోయికూర్చుండజేసి] ఈ యాశ్రమమును గౌతముడను మహర్షి నిర్మించి చిరకాల మిచట తపస్సు చేసినాడు. ఆయన మహా మహి మాన్వితుడు.

లక్ష్మ : మహర్షి కదా !

విశ్వా : వినుడు : ఆయన—

ఏటి లోతుల దోగి రానేగు నపుడు
నాటిపోయిన నివరి ధాన్యంబు, మగుడి
వచ్చునంతకు బండిన, వాని వండి
భోజనము సేయునట్టి తపోధనుండు !

రాము : ఆహా !

విశ్వా : లోక సంగ్రహము నపేక్షించి ధర్మశాస్త్రమును రచించిన కర్మయోగి ఆయన.

లక్ష్మ : అయిన నీమె ఎవరు ?

విశ్వా : ఉండవోయి : ఈమె ఆయనకు భార్య ; బ్రహ్మమానస పుత్రిక యగు అహల్యాదేవి.

లక్ష్మ : ఇందు విషాద కారణ మేమున్నది ?

రాము : లక్ష్మణా, కథను పూర్తిగ జెప్పనీయక అంతరాయమును గలిగింతువేమి ?

లక్ష్మ : క్షమింపుడు.

విశ్వా : లక్ష్మణ కుమారునకు దొందర ఎక్కువ, అంతయు చెప్పెదను.— చూచితిరి కదా, అహల్యాదేవి చాల అందగత్తె. ఈమె మొదటి నుండియు దేవేంద్రుని వలచినది. కాని, బ్రహ్మదేవుడు భూప్రదక్షిణము చేసి అందరికంటె ముందుగా వచ్చిన వానికి తన కూతురునిచ్చి పెండ్లి సేతునని స్వయంవరము చాటింపించినాడు—

లక్ష్మ : ఏమి- దేవేంద్రుడు రాలేకపోయినాడా ?

విశ్వా : వచ్చినాడు. కాని—

రాము : స్వయంవరము జరుగలేదు కాబోలును—

విశ్వా : కాదు, గౌతముడు సకలశాస్త్రకోవిదుడు గదా : గోప్రదక్షిణము చేసిన భూప్రదక్షిణము చేసిన ఫలము కలుగునని తెలిసిన వాడైనందున, వెంటనే తన యావుచుట్టును తిరిగి బ్రహ్మ వద్దకు వెళ్ళి తనకు కన్య నిమ్మని కోరినాడు.

లక్ష్మ : ఆఁ, ఎంత మోసము !

రాము : తమ్ముడూ ! [వారించును]

విశ్వా : మోసము కాదు, నాయనా. అది ధర్మశాస్త్రము ! అదికాక, గౌతముడు ప్రణయ దేవతకు పూజారి ; సృష్టి యందలి

సౌందర్యమును ఆయన ఉపాసించువాడు. అందువలన అపూర్వ లావణ్య వతియగు అహల్యాదేవిని ప్రేమించి ఆమె ప్రాణి గ్రహణము చేసినాడు. నిజముగా విమానముపై భూమిని చుట్టి వచ్చిన వారిలో ఇంద్రుడే ప్రప్రథముడు.

రామ : యుక్తికి, శక్తికి చైతన్యమునకు జడమునకు గల తారతమ్యమును గ్రహించితివా, తమ్ముడూ?

లక్ష్మ : గ్రహించుచున్నాను.

విశ్వా : పుణ్య దంపతులైన అహల్యా గౌతములు ఈ పావనాశ్రమము నందు చాలా కాలమువరకు గాపురము చేసిరి. ఒకనాటి ప్రాతఃకాలమునందు గౌతమముని స్నానమునకై ఏటి కేగుచు —అటు చూడుడు: మీకు దివ్యదృష్టిని ప్రసాదించు చున్నాను—

శ్రీరామలక్ష్మణులు పార్శ్వ రంగము నుంచి విశ్వామిత్రుడు చూపిన వైపు తదేకధ్యానముగ తిలకించుచుందురు. ఇంతలో గౌతముడు రంగముపై ప్రవేశించును.

రాము : తమ్ముడూ, పూజ్యులు గౌతములవారికి నమస్కరింపుము— [తాను నమస్కరించును.]

లక్ష్మ : [నమస్కరింపుచు] అరుగో, ఏమీ యద్భుతము! ఇంద్రజాలమువలె ఈ కథయంతయు కన్నులకు కట్టినట్టు జరుగుచున్నదేమి!

విశ్వా : బిడ్డలారా, అటు చూడుడు: గౌతముడు—

(కోడి కూయును)

గౌతముడు : [మధ్య రంగమునకు పరిక్రమించి]—

పరమ సౌందర్యవర్ష్యనా పారదాహ
తాపశాంతి కహల్యాలతామృతాంగి,
ధర్మశాస్త్రార్థ సూత్ర బద్ధయగు పత్ని
కలిగియును మనశ్శాంతి కలుగనైతి :

ఇక ఈ జీవితమున కింతే కాబోలును—ఎవరు వారు ?

వాసంతిక : [ప్రవేశించి] కులపతి గౌతమమహర్షులవారికి అంతేవాసిని వాసంతిక నమస్కరించుచున్నది—

గౌత : కుమారీ, కల్యాణమస్తు ! [ప్రక్కనే చెట్టుకొమ్మలకు వ్రేలాడదీయబడియున్న పంజరములోని గోరువంక "ఎవరు వారు ?" అనును. చిలుక "పీటవెయ్యి, పీటవెయ్యి" అనును]— పాపము, ఈ శారికా కీరములకు కలత నిద్దురయైనది. ఈ పిట్టలను బట్టి పంజరములలో బంధించిన వారెవరు ?

వాసం : క్షమింపుడు. బంధించినది అహల్యాదేవి ; పెద్ద లేతేర మరియాద మాటలు పలుక నేర్పినది నేను.

గౌత : అయ్యో, భూమ్యాకాశముల మధ్య స్వేచ్ఛగా తిరుగు పక్షులను కొయ్య గోడల మధ్య నిర్బంధించుట పాపమమ్మా. వీనిని నిప్పుడు నేను విడిచిపెట్టినచో నీకు కోపము రాదు కదా ?

వాసం : అమ్మ ఏమనునో—

గౌత : పోనిమ్మా, ఉదయ మామెతో చెప్పి వీనిని విడిచి పుచ్చుము ; ఏమి ?

వాసం : చిత్తము.

లక్ష్మ : [పార్శ్వ రంగమున, అపవారించి] ఆమె మనస్సు తనపై లగ్నము కాలేదని తెలిసియు నీయన అహల్యాదేవి నేల బంధించినాడు ? ఆమెకు మాత్రము స్వేచ్ఛ వలదా ?

రాము : లక్ష్మణా ! [వారించును]

విశ్వా : మనుష్యులకు, మృగ పక్ష్యాదులకు ఒకటే మంత్రము పనికి రాదయ్యా : "నస్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి !" అదికాక, గౌతముడు ఎప్పటికైనను ఆమె మనస్సు మారక పోవునా అనుకున్నాడు.

గౌత : [పూర్వరంగమున, వాసంతికతో] నేను ఏటికి స్నానమున కేగుచున్నాను— ఈ చలిగాలిలో నీవింత పెందలకడ నేల లేచితివమ్మా ?

వాసం : అమ్మకు సాయము—

గౌత : ఏమి, ఆమె కూడా అప్పుడే నిద్ర లేచినదా ?

వాసం : అసలు నిద్ర పోనేలేదు.

గౌత : [ఆశ్చర్యముతో] ఆఁ!

నేపథ్యమున అహల్య పాట వినిపించును

వాసం : అదుగో. అమ్మ ఏమో పాడుచున్నది—అదేమి పాపమో కాని, ఆమె కూడ తమ వలెనే ఎప్పుడు నేదియో ఆలోచించుచునే యుండును ; పలుకరించిన మనసిచ్చి మాటాడదు.

గౌత : అదియే నేనును ఆలోచించుచున్నాను. నీవు మాత్రము ఆమెకు ఆనందము కలుగునట్లు మసలుము. నేనింక పోయి వచ్చెదను. వచ్చు సరికి పూవులు కోసి, పూజాద్రవ్యముల నాయత్తము చేసి యుంచుడు. [నిష్క్రమించును]

లక్ష్మి : [పార్శ్వరంగమున, అపవారించి] గౌతములు నివరి ధాన్యమును నాటి పోలేదేమి ?

విశ్వా : మనోవ్యాకులతచే మరచి యుండును.

వాసం : [మధ్య రంగమున] అమ్మా, అహల్యాదేవీ : అహల్యాదేవీ : [పిలుచును ముందుకు బోవును]

అహల్య : [పాడుచు ప్రవేశించును]

"ఎన్నాళ్ళని, ఎన్నాళ్ళని యీ జీవితయాత్ర ?
ఎండిపోవకుండునె యెలప్రాయపు మధుపాత్ర ?

వలపు పెదవులకు కరువై,
తలపు తొందరల బరువై,
పరువిడ తెలియని తెరువై,
పరిమళ మెరుగని విరియై :.... ఎన్నాళ్ళని ?—

మంటికి మింటికి నొకటై
మధువు ధనువు మెరయ కున్న,
మండిపోవు నెండమావు
వంటి యాస వదలకున్న .... ఎన్నాళ్ళని ?—

మదనతాపమున కెరయై,
మరపురాని దెదో కొరయై :.... ఎన్నాళ్ళని ?—"

వాసం : [అహల్యకు వెనుక వైపునుంచి వచ్చి] అహల్యా : [సలుకరించును]

అహల్య : [పాట నాపి] అబ్బ, ఉలికి పడినానే : కులపతి యను కొన్నాను.

వాసం : కులపతి స్నానమున కేగినారు.— అవునుగాని, నీ మనస్సు లోని దిగులేదో నాతో చెప్పరాదా ?

అహల్య : దిగు లేమున్నది? చెప్పిన ప్రయోజనము మాత్ర మేమున్నది?

వాసం : కొంత బరువు తగ్గును కాదా ?

అహల్య : వాసంతికా, ఎన్నడు పెండ్లి చేసికొనవని నీవు నా దగ్గర ఒట్టు పెట్టుకొనుము.

వాసం : ఇది నీకు న్యాయమా ? అయినను—

అహల్య : నా వివాహమై పండ్రెండేండ్లయియుండునందువా ?

వాసం : ఆ, నేటికో, రేపటికో— అయిన ?

అహల్య : ఏమియు లేదు— అబ్బ, వాసంతికా, నా కెందుకో మరణింప వలెనని కోరిక కలుగుచున్నదే ! ఇంక బ్రతుకలేను—

వాసం : ఛీ, ఇట్టి అమంగళవాక్యము లాడకమ్మా మరి.

అహల్య : కాదు కాని, సఖీ, నిజముగ భూమిచుట్టును ప్రదక్షిణము చేసి వచ్చినచో ఎంత కాలము పట్టునందువు ?

వాసం : శీఘ్రగతినైనచో పండ్రెండేండ్లు పట్టు నందురు : అది యెందు కిప్పుడు ?

అహల్య : ఏమియులేదు. ఊరకే అడిగితిని.

వాసం : నేను గ్రహించితి నమ్మా : దేవేంద్రు డెప్పటికైన భూప్రద క్షిణము పూర్తి చేసుకొనివచ్చి ని న్ననుగ్రహించునని కదా నీ యాలోచనము ?

అహల్య : వాసంతికా, నాది నికృష్ట జీవితమే. నామీద జాలిపడకుము.

వాసం : వెఱ్ఱితల్లీ ! కులపతి బహు యోగ్యుడమ్మా. నీ పూర్వపుణ్య వశమున నీకు భర్తయైనాడు.

అహల్య : నా తండ్రిగారి దగ్గర కుయుక్తి చేసి నన్ను వంచించి పాణిగ్రహణము చేసినాడు.

వాసం : అమ్మా, అయినదేమో అయినది : ఇప్పుడు కులపతి నీకు భర్త. నీవు నిష్కళంకముగ పత్నీత్వము నిల్పుకొనవలయును ; వారి కపటాలను తలపెట్టరాదు సుమా.

అహల్య : సఖీ, నీవు చెప్పినదే నిజము [నిట్టూర్చును]

వాసం : అదియును గాక, దేవేంద్రుడు తుమ్మెద వలె నీచుడు——

అహల్య : [కోపముగా] వాసంతికా, ఒడలు దగ్గర పెట్టుకొని సరి మాట్లాడు చుంటివా? నీ చనవు మితిమీరు చున్నది.—— [కొంచెము తాళి.] వాసంతికా, [చేయి పట్టుకొని, జాలిగా] క్షమింపుము, చెలీ ; ఒడలు తెలియకేమో యంటిని.

వాసం : కాదమ్మా. అతని కొక్కటెను నమ్మి కూర్చుండుటకు వీలేదు : బహుపత్నీవ్రతుడు.

అహల్య : అదియే నాఆశాలతిక నింకను మాడిపోకుండ చిగురింప జేయు చున్నది. కాని, మరచిపోవుటకు ప్రయత్నించెదను.

వాసం : అది సరియైన మాట. నేడో, రేపో అత డిచ్చటికి రావచ్చును. అప్పుడు నీవు చాల జాగరూకతో మెలగవలయును సుమా.

అహల్య : ఏమోనే, ఆయన తీరావచ్చి నా కెదురుగ నిలిచినచో నన్ను నేనే నమ్మలేను. నీవు మాత్రము నన్ను విడిచిపెట్టకుండ నీడవలె చూచుకొనవలయునుసుమా.

వాసం : నాకు చెప్పవలయునా ? అన్నట్టు, ఏటి కేగుచు కులపతి మన పంజరములలోని శారికా కీరములను విడిచివెట్టవలయునని ఆజ్ఞాపించినారు.

అహల్య : నిజమే ! అవును వాని నైనను స్వేచ్ఛావాయువుల బీల్చుచు హాయిగా బ్రతుకనిమ్ము.

వాసం : సఖీ ! ఇప్పు డింక బెంగ తీరిపోయినది కద ? ఈ దృఢ సంకల్పమును క్షత్రియం దుంచుకొనుము. — మరి, పూజా ద్రవ్యములను సేకరించుటకు పోయి వత్తమా ?

అహల్య : పద. [వాసంతికతో కలిసి నిష్క్రమించును.]

(నేపథ్యమున బృందగానము)

ఉదయరాగములలో హృదయవేగమున
వెదకు నారామదేవిని గాంచినావె ?
మరియాదగా దెంత మందమతివమ్మ,
పదవేమె, ప్రియసఖీ, బాగుండ దింక !

హేమశామంతికా ధామమ్ము నుండి,
శ్యామల తమాలతరుశాఖికల నిండి,
పూవుతీవెల నల్లు త్రోవలై,
గాలిపై తేలేటి నావలై,
తుమ్మెదల ఝుంకారతూర్యారావములతో....ఉదయ-

తరుణ సహకారాశ్రితలతావళులతోడ,
తలిరు శృంగారతోరణ ధోరణులతోడ,
సారె సారెకు మనోహర వేషముల చిత్ర-
సీమమై, సుమనోభి

రామమై, నవకుసుమ
దామమై,—వాసించి .... ఉదయ-

క్రోవ లన్నియు హంసతూలికలుగా, లేత
పాదాలకై పూల పానుపులుగా,
తావులై- అందాల కోవలై,
పులుగులై- వింతవె లుగులై -పులకించి.... ఉదయ-

వెదకి పూజాసుమమ్ములు చిదిమి యరుగు-
దేరవేబోక వే బోక తీరదు కద ?
భర్త గౌతముడు, మఘవుపైన మనసు—
ధర్మశాస్త్రము : పతిసేవ తప్పదు కద ?

అహల్య పూల సజ్జ చేత గైకొని ప్రవేశించి, ఒక పారిజాత తరువు వంక తదేకధ్యానముగ చూచుచు నిలచి వుండును.

వాసం : [వెదకు కొనుచు, వచ్చి ఆయాసముతో] ఏమమ్మా. ఇంకను ఇచ్చటనే నిలిచిపోయినావు ?

అహల్య : వాసంతికా, ఈ పారిజాత తరువు ఒడలంత కన్నులు చేసికొని చూచుచున్నట్లు ఎట్లు చిత్రుక పూచినదో చూడు ! పూజకై నను చూచి చూచి, నా చేతితో దీని కన్నుల నెట్లు పొడువగలను చెప్పుము ?

వాసం : ఇటు చూడుము, సఖీ ! నా చేమంతి మడి ఎట్లు మొగ్గలు విరియుచున్నదో ! పూలకు ఊపిరి సలుపనీయని గాలి కౌగిళ్లలో నలగి రేపు ఈ పాటికి వాసనలు వాడి ఇదినశించును గదా !

అహల్య : ఏ యథాగ్యపతిప్రేమ యేర్చ వెకలి
యురగ దంష్ట్రల నెత్తుట లోలికె నిచట ?
ఒదవునే కాక యింత రక్తోజ్జ్వలంపు
గాంతు లిచటి మందారలతాంతములకు ?

వాసం : ఉండు, చెలీ : ఆకాశమున ఆ ఘంటా నాదము లేమై యుండు నందువు ? విమాన మొకటి ఎచ్చటనో మనకంటి కందకుండ తిరుగుచుండవలయును. కులపతి దేవగణము నీ వేళ ఆహ్వానించినట్లు లేదే ?

అహల్య : [విమానధ్వనిని శ్రద్ధగా ఆలకించుచు సాలోచనముగా] సఖీ అతడేమోనే !

వాసం : అత డెవరు ?—దేవేంద్రుడా ? సఖీ, నీకు మతి పోవుచున్నట్లున్నది— అరుగో, కులపతి గౌతములు వచ్చుచున్నారు : నేను దూరముగ బోయెదను. [నిష్క్రమించును]

అహల్య : సఖీ ! వాసంతికా ! [పిలుచును]

ఇంద్రుడు : [గౌతముని వేషంలో ప్రవేశించి] దేవీ ! ఎన్నాళ్ళకు !

అహల్య : అదేమి, అట్లు మాట్లాడుచున్నారు ? [సాశ్చర్యముగా] అంతయు నిప్పుడే కదా, మీరు ఏటికి స్నానమున కేగితిరని వాసంతిక చెప్పినది ?

ఇంద్రుడు : వాసంతికా ?— ఏ వాసంతిక ? ఆమె ఇచ్చటి కేల వచ్చినది ?

అహల్య : ఏమి విపరీతము ! ఇంకే వాసంతిక ? మన వాసంతికనే యెరుగరా ?

ఇంద్రుడు : [మోహవికారము ముప్పిరిగొన] అహల్యా ! లావణ్యమయీ, నిన్ను మరల దర్శించినంతనే నా హృదయము అనిర్వచనీ

యానందముతో పరవశ మగుచున్నది— ఆఁ- ఇక్కడ ఇంక
మరెవ్వరును లేరు కదా ?

అహల్య : లేరు, వాసంతికను పిలువమందురా ?

ఇంద్రుడు : వలదు, వలదు. ఇంత దాపరిక మెందులకు ? ఈ మాలతీనికుం
జము ఎంత మనోహరముగా నున్నది !

అహల్య : ఇన్నేండ్లు గడిచి మీ కిప్పు డీ శృంగార విహార మేల కలుగు
చున్నది ? మనము చేసిన సంసారము చాలదా ?

ఇంద్రుడు : దేవీ, నీ హృదయమును సరిగ గ్రహింపలేక నన్ను క్షమింతు
వనుకొంటిని : న న్నింకను నీవు అనవాలు పట్టనేలేదా ?

అహల్య : ఏమి, మీ యాకారమున మార్పేమి యున్నది ? ఇదేమి
యవతారము !

ఇంద్రుడు : దేవీ, ఈ మూడు లోకములను ఏకచ్ఛత్రముగ పాలించు
దేవేంద్రునిగూర్చి నీవు వినియుండలేదా ?

అహల్య : ఆ మాట ఇప్పు డేల ? న న్నింకను ఏల ఏడ్పించెదరు ?
నా కిది యొక పరీక్ష కాబోలును—

ఇంద్రుడు : అదికాదు, దేవీ ; నేనే ఆ నిర్భాగ్యుడను, దేవేంద్రుడను !

అహల్య : [ససంభ్రమముగా] ఆఁ ! [నమ్మజాలక] నా మీద మీకు జాలి
లేదా ? నా హృదయమును నిర్దయులై ఏల కాల్చెదరు ?

ఇంద్రుడు : నీ కింకను సందేహమైన ఇటు చూడుము- [గడ్డమును, జడ
లను, కాషాయ దుప్పటమును తీసివైచి] ఇది నా స్వస్వరూ
పము. కామ రూపంబున ఒరులు నన్ను గుర్తు పట్టకుండ
గౌతమవేషినై వచ్చినాను !

అహల్య : [విస్మయముతో] ఆఁ!....ఆఁ!— [అక్కడనుండి పారి పోవు టకు ప్రయత్నించును]

ఇంద్రుడు : [ఆమె చేయి పట్టుకొని] అయ్యో, అట్లు పారిపోయెదవేమి? ఉండుము—

అహల్య : నన్ను దయచేసి వదలుడు. [భయముతో వణకుతూ] వారి కప చారము చేసిన శపించివైచెదరు.

ఇంద్రుడు : దేవీ, భయములేదు.

అహల్య : క్షమింపుడు, [అతని చేతినుంచి విడిపించుకొనుచు] నన్ను పోవనిండు. వారు వచ్చు సమయము కూడనైనది. నా హృద య మేలనో పంజర కీరమువలె రెప రెప కొట్టుకొనుచున్నది-

ఇంద్రుడు : ఏదీ, ఈలాగున నన్ను అనుకొనుము. [ఆమెను తనకు దగ్గరగ తీసుకొనును]

అహల్య : [ఆవేగముతో] నేను అభాగినిని. మిమ్ము చూచుచున్నంత సేపు నన్ను నేనే నమ్మలేను—

ఇంద్రుడు : పోనిమ్ము, నన్ను నమ్ముము. దేవీ, ఎరుంగుదుము గదా నా హృదయము నీవును, నీ హృదయము నేనును. ఈ శోభన లతానికుంజమున—ఇంకను దిగు లెందులకు. పద--

రంగస్థలము కొంచెము సేపు చీకటి మయ మగును. పిమ్మట సూర్యోద యారుణ కాంతులతో నది కాంతిమంత మగును.

గౌత : [ప్రవేశించి] వాసంతికా, వాసంతికా! [పిలుచును]

వాసం : [ప్రవేశించి] నమస్కారము—

గౌత : అహల్య ఏదీ?

వాసం : ఏమో. ఇప్పటివరకు మీతోడనే యుండెను గదా ?

గౌత : [సాశ్చర్యముగా] నాతోడనా ? [దివ్య దృష్టితో చూచి] ఓహో, నే ననుకొని నంతయు నైపోయినది—

వాసం : [విస్మితురాలై] అదేమి ?

గౌత చూచెదవుగాక [ఆగ్రహావేశంతో]—అహల్యా ! ... అహల్యా ! [పిలుచును] ఛీ, ఈ దుశ్చరిత్ర నామమింక యుచ్ఛరింప కూడదు.

వాసం : స్వామీ, స్వామీ ! మీభీషణాకారము జూడ నాకు భయమగు చున్నది—

గౌత : అదుగో వరమ దుష్టుడు ! కపట వేషమున నే నింటలేని సమయము కాచికొని దానిని వంచించి పారిపోవు చున్నాడు. [క్రోధ పూరిత స్వరముతో] ఓరీ, దేవేంద్రా, దురాత్మా ! నీకు తగిన శాస్తి చేసెదను—

చూడ కనులుకుట్టి వీడు నా యిల్లాలి
కాపురంబు వల్లకాడుచేసి
పోవజూచినాడు కావున వీనికి
నొడలినిండ కన్ను లౌదవుగాక !

అహల్య : [పరుగున వచ్చి పతి పాదములపై వ్రాలి దుఃఖించుచు] నాథా ! ఈ అహల్యా నమాంగల్యను క్షమించుడు. అనాలోచితముగ నపచార మొనరించిన మహా పాతకురాలిని.

గౌత : ఓసీ, పతితురాలా ! నా పాదములు తాకి నన్ను గూడ నపవిత్రుని గావింపకుము. చిరకాల సహవాసమునైన మది నెంచర

నా కే ద్రోహము నూహించిన నీవు, వాయు భక్షణవు, నిరాహారవు, భస్మ శాయినివియునై పాషాణమవై యిచట బడి యుండెదవు గాక ! [శాప జలము జల్లును]

వాసం : [వలవల యేడ్చుచు] అయ్యయ్యో, శాపజలములుచేయి జారినవి: కుసుమ కోమల గాత్రియగు నా సఖి అప్పుడే కఠిన పాషాణ రూపమును దాల్చినది. ఇంక నే నెట్టు జీవింతును ?

గౌత : కుమారీ ! వాసంతికా ! దుఃఖింపకుము. వలపు కోరిక తీరక కలగి యలజడి చెందిన యీమె చిన్ని హృదయ మిప్పుడు ప్రశాంతిని జెందినది. ఇంతకాలము నాతో సంసారము చేసిన యీమెపై నా కిప్పుడు జాలి కలుగుచున్నది.

వాసం : అంతయు మించి పోయినది.

: లేదు, వాసంతికా ! ఈ అలోక సౌందర్య రాశిని, ఈ ప్రణయాధి దేవత నొక నికృష్ట శిలగా జేయుటకంటె ఒక దివ్య సుందర శిలా విగ్రహముగా రూపొంద జేయుచున్నాను.

చూచు చుండగనే గౌతమ మంత్రమహిమచే అహల్య ఒక సుందర పాషాణ విగ్రహముగా మారిపోవును.

వాసం : ఇందువల్ల ప్రయోజనమేమున్నది ? నాకు మా అమ్మ ఇంక తిరిగి రాదుగదా ? [వెక్కి వెక్కి ఏడ్చును.]

గౌత : వాసంతికా, వినుము : ఎప్పు డీ వనమునకు శ్రీ రామచంద్రుడు వచ్చి ఈ చతుర శిల్పమును స్పృశించునో అప్పు డీమె శాపవిముక్తయై ముద మందగలదు.

వాసం : నే నంతవరకు తల్లి చావు పిల్లనై తిరుగు చుందును— తమరో ?

గౌత : నా మాటలేమి! నా మనస్సు విరక్తి నొందినది. నేను వింధ్యాద్రిని దాటి దక్షిణా పథమున అస్త్రగిరియందు ఉదయించుచున్న గోదావరి యను నదిని బట్టి అది సముద్రమును చేరు వరకు యాత్రచేయ నెంచితిని. రఘు రామచంద్రు డిచటికి వచ్చు కాలమునకు దిరిగి వత్తును, ఏమి? ఇంక పోయి వచ్చెదను. [నిష్క్రమించును]

వాసం : [కాతర స్వరముతో] అంతయు నింత యైనది; పవిత్రాశ్రమము పాప భూయిష్ఠమైనది. ఇంక నే నెచ్చటికి బోవలయును? [శూన్యముగ జూచుచు నిష్క్రమించును.]

లక్ష్మ : [పార్శ్వ రంగమున] అబ్బ. నా మనస్సంతయు గలగి పోయినది! ఎంత విపరీతమైన గాథ!

రాము : [కన్నులు తుడుచుకొని] దివ్యదృష్టి మహిమచే ఇప్పుడిప్పుడే జరిగినట్లు కనులకు తోచిన ఈ విషాదాంత కథను జూచి నా హృదయమ్ము జాలితో ఆర్ద్రమై పోవుచున్నది. ఆర్యా! ఇంక నాలసింపనేల? నా వలన నగునేని ఆమెనుద్ధరించు పద్ధతి సెలవిండు.

వాసంతిక నిష్క్రమణంతో చీకటి మయమై పోయిన రంగస్థలము తిరిగి వెలుగొందును.

విశ్వా : [శ్రీరామ లక్ష్మణులను విగ్రహము కడకు తోడ్కొనిపోయి, శ్రీరామునితో] వత్సా, రఘు రామచంద్రా! చూచితివి కదా. ఇంక చెప్పుట కేమున్నది? నీ శిలా విగ్రహమును స్పృశించి సజీవముగ నొనరింపుము.

శ్రీరాముడు ఒక్క త్రుటిసేపు ధ్యానముచేసి, శిలా విగ్రహమును స్పృశించినంతనే అది అహల్యగా మారి పోవును.

రాము : అమ్మా, నమస్కారము !

అహల్య : [మోకరించి తలవంచు కొని]—

"రామ ! శమాభిరామ ! రఘు
రామ ! యశోధనకామ ! దోర్బలో-
ద్దామ ! యనేకనామ ! నృప
తారకసోమ ! నవాంబుదోజ్జ్వల
శ్యామ ! ప్రతాపధామ ! విమ
లాకృతి నిర్జితకామ ! సద్గుణ
స్తోమ ! మహాత్మ ! నన్ను గృప
జూచితె : ధన్యత నొంది తిమ్మెయిన్ !—"

నాయనా ! కృతార్థురాలను ; కృతజ్ఞురాలను !

లక్ష్మ : [ఎదురుగా చూచుచు, ఆశ్చర్యముతో] వీ రెవరు ?

విశ్వా : అడుగో, అన్నమాట తప్పకుండ గౌతమమునిచంద్రుడు గూడ సమయమున కేతెంచినాడు.

రాము :
లక్ష్మ : } [గౌతముడు వచ్చి అహల్యచెంత నిలబడగానే] పూజ్యులు గౌతమముని దంపతులకు రఘుకుమారులు నమస్కరించుచున్నారు : [తలలు వంచి నమస్కరింతురు]

గౌత : తండ్రులారా ! మా కుటుంబమును ధన్య మొనరించిన పావన మూర్తులు మీరు : మీకు కల్యాణమస్తు !

విశ్వా : తథాస్తు !

గౌత : [అహల్య చేతిని బట్టుకొని సాదరముగా లేవదీసి] అహల్యా, అనుగ్రహింపబడితిమి. మన మింక సెలవు తీసికొని హిమాలయ పర్వత ప్రాంతముల సుఖముగ తప మాచరించెదము గాక!— నాయనలారా! విశ్వామిత్ర మునీ! మరి మాకు సెలవా?

విశ్వా : ఆర్యా, ఈ మిథిలానగర ప్రభువు జనక మహారాజు తన తనయ సీతాదేవికి స్వయంవరము ప్రకటించినాడు: ఈ కుమారుల నచటికే గొంపోవు చుంటిని. మీ రుభయులు గూడ ఆ మంగళ కార్యమును దర్శించి మరి పోయిన ఎంతబాగుండును!

గౌత : అంతకంటె వాంఛనీయ మేమున్నది? మా వాసంతిక కూడ రాజపురోహితుడగు కుమారుడు శతానందుని వద్ద నున్నదని విందును.

అహల్య : ఎంతటి పుణ్యము!

విశ్వా : మాపటికే మనము రాజధానిని జేరవలయును. రేపు శ్రీరామచంద్రుడు జనకు నింట హరధనుస్సును పరీక్ష చేయును. ఆ పిమ్మట—

గౌత : అవశ్యము—

రాము : తమ్ముడూ, పెద్దల వాత్సల్యము మహాప్రసాదము గదా!

లక్ష్మ : కల్యాణ కారణము!

విశ్వా :
గౌత : } [ఏక కంఠముతో] తథాస్తు!
అహల్య :

(తెర పడును)

నిలువ నీడ

పాత్రలు :

గవరమ్మ

కొడుకు

శర్మ

డాక్టరు

పూజారి

ముష్టివాడు

నిలువ నీడ

——:o:——

ఒకటవ రంగం

ఊరి వెలుపల ఒక శిథిలమైన గుడిసెలో— చీకటి పడుతూ వుంటుంది. కూలితల్లి గవరమ్మ (వయస్సు 30 ఏళ్ళు) ఒక మూల నుక్కి మంచంలో జ్వరంతో మూలుగుతున్న తన అయిదేళ్ళ పిల్లవాణ్ణి సముదాయిస్తూ, కళ్ళ నీళ్ళు పెట్టుకుంటూ వుంటుంది. ఇంకో మూల ఒక బుడ్డి దీపం కొడికట్టి కునుకుతూ, దోమో, ఏదో పడినప్పుడల్లా పెద్దగా మండుతూ వుంటుంది. గుడిసెలో ఏవేవో వికృతాకారాలతో నీడలు అటూ, ఇటూ ఊగులుతున్నాయి. బయట ఆకాశంలో కారుమేఘం పట్టి కళ్ళు జిగేలుమనేలాగ మెరుస్తోంది. సాయంకాలం నించి ఒకటే ఈదురుగాలి.

గవరమ్మ : బాబా, పిలచావా ?- ఏం కావాలి ?

పిల్లవాడు : అమ్మా, చలే, కప్పు—ఉహుహూహూ.

గవ : ఏం చెయ్యనురా, బాబా- నీ కిప్పుడు కప్పడానికి దుప్పట్లెక్కడనించి తేను ? నా దగ్గరగా జరుగు—అదీ, నా కొంగు కప్పుకో. ఏదో తినడానికి తిండి దొరికినా దొరక్కపోయినా ఎలాగో రోజులు వెళ్ళపుచ్చుతున్నా మనుకుంటూంటే నీకు వ్యాష్ణంకూడా ఇప్పుడే రావాలా, నా తండ్రీ ?- అబ్బ, ఏమిటివాళ, నాకే ఇంత చలేస్తోంది !

పిల్ల : అమ్మా !

గవ : బాబు ?

పిల్ల : బా వొచ్చాడా ?

గవ : వస్తారు, బాబూ ; కళ్ళు మూసుకు పడుకో.

పిల్ల : ఎక్కడి కెళ్ళాడు ?

గవ : పొరుగూళ్ళో ఏదో పని దొరుకుతుందని వెళ్ళారు.

పిల్ల : ఇంకా రాడేం మరి ?

గవ : వస్తారు మరి....

పిల్ల : అమ్మా....!

గవ : ఆఁ ?

పిల్ల : అదేమిటి, అంత వెలుతు రొచ్చింది ?

గవ : ఆకాశం మెరుస్తోంది, బాబూ, మేఘం పట్టింది.

పిల్ల : వా నొస్తుందా ?

గవ : మన కొంపకి సాయం ఇప్పుడు వానకూడా వస్తే అడగక్కర్లేదు. అసలే సూర్యుడూ, చంద్రుడూ మన కెప్పుడూ ఇంట్లో సాయం. అదుగో, నే భయపడినంతా అయింది. చినుకులూ, గాలీ మొదలెట్టాయి. ఓరి దేవుడా, మబ్బు దట్టంగా పట్టేసింది.

పిల్ల : ఈ వానలో బా బెలా వస్తాడే, అమ్మా ? తడిసిపోతాడేమోనే ?

గవ : భయంలేదు, బాబూ, నువ్వు పడుకో.

పిల్ల : అమ్మా, బాబు నాకు మందు తెస్తాడు కాదూ ?

గవ : తెస్తారు, బాబూ.

పిల్ల : నా కీ జ్వరం ఎప్పుడు తగ్గుతుంది ?

గవ : తెల్లవారే సరికి తగ్గిపోదూ ?

పిల్ల : అమ్మా, నీ కెప్పుడైనా యిలా జ్వరం వచ్చిందా ?

గవ : ఈ జ్వరం నా కొచ్చినా తీరిపోనురా, బాబూ!

పిల్ల : బాబుకో?

గవ : కళ్ళు మూసుకు పడుకోవు, తండ్రీ?

పిల్ల : అబ్బ, ఆ తలుపేసెయ్యవే, చలిగా లేస్తోంది.

గవ : తలుపు వేసే వుంది. వెలిసెల్లోం చూస్తోంది గాలి. ఏం, చలెక్కువగా వుందా? [పిల్లవాడి వొంటిమీద చెయ్యివేసి చూసి] అబ్బ, వీడి వొళ్ళు చుర్రుమని ఎలా కాగుతోందో!

పిల్ల : దీపం!.... దీపం!

దీపం రెప రెప కొట్టుకుని ఆరిపోతుంది.

గవ : సరి, అది కాస్తా కొండెక్కిందా?

పిల్ల : [భయంతో] అమ్మా, అమ్మా, ఎక్కడున్నావు?

గవ : నీ పక్కనే వున్నానుకాదు, బాబూ?

పిల్ల : నాకు భయం వేస్తోం దెందుకు?

గవ : అబ్బే, భయంలేదు; నే నుండగానే నీ దగ్గర?

పిల్ల : [చలితో] ఉహూహుహూ- నా మీద అలా నీళ్ళు చల్లుతున్నా వెందుకు? అబ్బ, చలే, కప్పు; కప్పు మరీ....

గవ : అయ్యయ్యో, ఇంకేం చెయ్యను? ఇల్లు కురుస్తోంది కూడాను- ఉండు బాబూ, నీ మంచం కాస్త ఇలా జరపనీ. [మంచం ఈడుస్తుంది] ఏం చలి ఇది! ఎలాగ?

ఒక పెద్ద మెరపు మెరసి, పిడుగు పడుతుంది.

పిల్ల : అమ్మా ... అమ్మా!

గవ : బాబు?

పిల్ల : దేవుడొచ్చినట్టున్నాడు చూడు- అదుగో, ఏం వెల్తురు!

గవ : అయ్యో, నా తండ్రీ! వీడికి తెలివి తప్పినట్టుంది. గుడిసం కూడా కూలాల్నా. ఆ భగవంతుడెక్కడున్నాడో? ఏ డబ్బున్న మహారాజుల ఇంట్లోనో పుట్టక వీడు....

పిడుగులతో వర్షం, గాలీ, హెచ్చిపోతాయి. గుడిసె కూలిపోతూ వుంటుంది.

గవ : [బిగ్గరగా] అయ్యో, అయ్యో, ఇంకేముంది? ఈ కొంప కాస్తా కూలిపోతోంది- బాబా, నా బాబా!

పిల్ల : అమ్మా, అమ్మా! ఏమిటా చప్పుడు? ఎక్కడున్నావు?

గవ : ఇక్కడరా, బాబా! అయ్యో, ఈ వాసాలు విరిగి నెత్తిమీద పడిపోతున్నాయి. ఎవరైనా పుణ్యాత్ములు కాపాడండి. బాబూ, రక్షించండి. ఎలాగ బయట పడటం? నా బాబు నెత్తుకుని....

పిల్ల : అమ్మా! అమ్మా!

గవ : [స్తంభం విరిగి పడుతుంది] అయ్యయ్యో; చచ్చాను!

(తెర పడుతుంది)

రెండవ రంగం

విరిగిన స్తంభం కూలిపడి కాలు విరిగిన గవరమ్మ, స్పృహ తప్పిన తన పిల్లగాణ్ణి బుజంమీద వేసుకొని, ఎలాగో ఈడ్చుకుంటూ ఆ హోరుగాలిలో, వానలోపడి తడిసి ముద్దఅయి ఊళ్ళోకి వచ్చి, శర్మ అనే ఒక గృహస్థు అరుగుమీద చేరి ఒక నిట్టూర్పు విడుస్తుంది. పిల్లవాడు మూలుగుతూవుంటాడు.

శర్మ : [కిటికీ తెరిచి] ఎవరక్కడ, వీధిలో అరుగుమీద?

గవ : నే నండి, బాబూ-

శర్మ : నేనంటే ?

గవ : నా పేరు గవరమ్మండి.

శర్మ : గవరమ్మంటే ?

గవ : కూలి చేసుకుండేదాన్నండి, బాబూ.

శర్మ : కూలి చేసుకునేదానవా ? పెద్ద గవర్నరులాగ వచ్చి తలుపు కొట్టావు అర్ధరాత్రివేళ ; ఏం కావాలి నీకు ?

గవ : తమరు రక్షిస్తేనేగాని వీల్లేదండి.

శర్మ : వీల్లేదా ? ఇంత వర్షంలో ఇంట్లో పడి వుండక ఇలా ఎందుకు వచ్చావసలు ?

గవ : బాబుగారు, ఈ గాలివానకి నా యిల్లు కూలిపోయిందండి.

శర్మ : అయితే అందుకు నన్నేం చెయ్యమంటావు ? భగవంతుణ్ణను ; ఇదో వంక యీ రోజుల్లో : కాస్త వర్షం కురిస్తే సరి, మీ కేమో ఇళ్ళు కూలిపోతాయి. మే మేమో రక్షిస్తేనేగాని వీల్లేదు— వెళ్ళు వెళ్ళు.

గవ : నిజమేనండి, బాబుగారు.

శర్మ : ఇదుగో, రేపు మీ యిళ్ళు కూలిపోయిన వాళ్ళకోసం చందాలు వేయిస్తారు. వాళ్ళ దగ్గరకి వెళ్ళు. ఛీ, నిద్దరంతా పాడయి పోయింది.

గవ : నే నడుక్కోడానికి రాలేదండి. కాస్త తెల్లవారినదాకా ఇక్కడ తల దాచుకోనిస్తే చాలు నండి. తమ రిం కేమీ ఇవ్వ నక్కర్లేదు.

శర్మ : అయ్యో, మీ తలలు దాచుకోడానికే మరి మేము ఇంత డబ్బు పోసి యిళ్ళు కట్టించుకుంటం. ఇంకా ఆ తడిగుడ్డలతో, చక్కగా

ముగ్గుపెట్టిన అరుగంతా తొక్కి తగలేసింది కాకుండా—
నడు, నడు.

గవ : కొంచెం కనికరించండి, బాబుగారు— ఏమీ నా కొడుకండి-

శర్మ : [వీధి తలుపు తీసి, గద్దిస్తూ] ఇంకా వెళ్ళలేదూ? నీ కెంతమంది సంతానం అని నిన్నిప్పుడేం కుశలప్రశ్న వెయ్యలేదు; నీకొక్కడూ చెపుతూంటే?

గవ : బాబూ, నా మనవి ఆలకించండి. ఈ కుర్రాడికి జ్వరమండి. కొంపకూలిపోయిందండి. స్తంభంపడి నా కాలు విరిగిపోయిందండి. వీ డ్డెలాగో యీడ్చుకొచ్చి యిక్కడ పడ్డానండి. ఈ హోరువానలో, యీ చలిబాధలో ఇం కెక్కడికీ కదలలేను, బాబుగారూ- అబ్బ....చలి....పళ్ళు వొణుకుపోతున్నాయి- కాలు....పిల్లాడు........జ్వరం....

శర్మ : నీకుసాయం ఒక జబ్బుకుర్రాడుకూడానా? చూడు, ఇక్కడికి దగ్గరగానే ఆసుపత్రివుంటుంది. అక్కడికి వెళ్ళు— మా అరుగు మీద లే.

గవ : కదలలేనండి, బాబూ, ఇంక....చలి.

శర్మ : ఏమిటి, కదలలేవూ? మంచి మొండిఎత్తే: నువ్వేమంటు మా అరుగుమీదనించి లేస్తావా, లేదా?

గవ : లోపలికి రానండి, బాబూ— దొంగదాన్నికాదు, కాస్త కాపాడండి. తెల్లారేదాకా యిక్కడే పడుకోనివ్వండి.

శర్మ : లేకపోతే, లోపలికికూడా ప్రవేశిద్దామనుకున్నావు కాబోలు— దొంగదికాదుట! లే- లేచి,పోనీ ఆ ప్రక్కయింటిఅరుగుమీద పడుకో—పో.

గవ : ఆరూ తమరిలాగే.... పిల్లగాడు తడిసిపోతాడు, బాబుగారూ.

శర్మ : అంత జాలీ. భయమూ వున్నదానవు, ఇప్పటిదాకా ఎందుకు తడిపావు వాణ్ణి? ఇదో వేషం; ముందు నువ్వక్కణ్ణించి లేస్తావా, లేదా? ఇదేంగోల ఇవాళరాత్రి మాకు? ఇలాగ కాదు—ఒరే వెంకన్నా.... వెంకన్నా.... ఇదెవరో దీన్ని మన అరుగుమీదనించి లేవగొట్టు.

గవ : అయ్యోబాబూ! .... పోనీలెండి, పోతాను. మీరు సుఖంగా వుండండి—బాబా! అబ్బా.... చలి....

(తెర పడుతుంది)

మూడవ రంగం

ఊసూరుమంటూ గవరమ్మ మళ్ళీ తన పిల్లవాణ్ణి బుజంమీద వేసుకుని తడుస్తూ, బురదలో పడుతూ లేస్తూ దగ్గరగానే వున్న ఒక డాక్టరుగారి యిల్లు చేరి తలుపుకొట్టి, మెట్లమీద చతికిల బడుతుంది.

డాక్టరు : [తలుపు తీసి] ఎవరు నువ్వు?

గవ : [నీరసంగా] బాబూ, నేను కూలిదాన్నండి; తమరు వైద్యులు-

డాక్టరు : అదేమిటి, ఆ రెండు వృత్తులకి ఏం సంబంధం వుంది?

గవ : వీడు నా కొడుకండి.

డాక్టరు : అయితే?

పిల్ల : అమ్మా.... [నీరసంగా] మంచినీళ్ళు.

గవ : అయ్యో నాయనా, ఇంత వాన కురుస్తూంటే నీకు గుక్కెడు మంచినీళ్ళివ్వలేక పోయానురా, తండ్రీ.

డాక్టరు : ఇంత వర్షంలో ఆ కుర్రాణ్ణెందుకు అలా తడుపుతున్నావు?

గవ : బాబూ, యీ గాలివానకి మా ఇల్లు కూలిపోయిందండి.... అబ్బా.... చలి.

డాక్టరు : నీకేనాయ, అందరికీ చలి వేస్తోంది. త్వరగా చెప్పు.

గవ : వీడికి జ్వరమండి, బాబుగారు : స్తంభం విరిగిపడి నా కాలు పోయిందండి. కాస్త ఏదైనా మందిప్పించి పుణ్యంకట్టుకోండి, బాబు....

డాక్టరు : నువ్వు కూలిపనివాడూ, చేస్తానన్నావు ?

గవ : చిత్తం.

పిల్ల : అమ్మా.... [మూలుగుతాడు]

గవ : నా బాబు !

డాక్టరు : చూడు, నాదగ్గర మందులేమీ లేవిప్పుడు. కాంపౌండరుకూడా లేడు.

గవ : అయ్యబాబు, నాకు ప్రాణాలుపోతున్నాయండి. బాబు, యీ చలితోటి...., అబ్బా.... తమకి తరవాత నాకు చేతనయింది ముట్టచెప్పుకుంటానండి, బాబయ్యగారు. నా పిల్లవాణ్ణెలాగైనా బ్రతికించి....

డాక్టరు : నువ్వెక్కడ ఇచ్చుకోగలవులే, నాకు ఫీజు—

గవ : రక్షించండి. బాబు, దిక్కుమాలినదాన్ని. వీడికి కప్పడానికి కాస్త గుడ్డముక్కఅయినా లేని పేదదాన్ని—ఉన్న బట్ట ముక్క ఒక్కటీ తడిసిపోయింది. చలి. చలి.... తమపేరు చెప్పుకుని బతుకుతామండి....

డాక్టరు : వాట్లన్నింటికీ ఏంలే....

గవ : అయ్యో, పిడి వొళ్ళంతా చల్లపడిపోతోందండి, బాబయ్యా.

డాక్టరు : అందుకనే, ఎలాగో అలాగ వీణ్ణింక ఆలస్యం చెయ్యకుండా, చూడు, పెద్ద ఆసుపత్రి వుంది, అక్కడికి తీసుకెళ్ళు. అక్కడ చూస్తారు వీణ్ణి— వెళ్ళు.

గవ : నేను కదిలే స్థితిలోలేను, బాబయ్యగారు. చలికి వొళ్ళు కొయ్య బారి పోయింది. ఈ కాలు—

డాక్టరు : ఇంక నీ యిష్టం ; నువ్వీ అరుగుమీద మాత్రం పడుకోకూడదు. నలుగురు పెద్దమనుష్యులూ వచ్చేపోయే యిళ్ళు.

గవ : తెల్లారేదాకానేనండి, బాబు. ఆ తరవాత....

డాక్టరు : ఓహోహో, నీకు నెమ్మదిగా చెపితే నచ్చటంలేదు. ఇక్కడ పడుకోకూడదని చెప్పానుకాదూ ? ఇంక వెళ్ళుమరి.

గవ : మీ పాదాలమీద పడి మొక్కుకుంటున్నాను, బాబూ.

డాక్టరు : నువ్వింకా ఆలస్యం చేస్తే ఇంకా మించిపోతుంది. వెంటనే వెళ్ళు పెద్ద ఆసుపత్రికి.

గవ : పోనీ, ఒక పాతగుడ్డ ముక్కైనా దయచేయించండి. నే నిది పరకెన్నడూ అడుక్కున్న దాన్ని కాదండి. ఏదో కష్టపడి కూలి చేసుకుని బ్రతుకుతున్నాను. ఇవాళ నాగతి యిలాగ....

డాక్టరు : పాతగుడ్డముక్క లెక్కణ్ణించి తెమ్మన్నావు ? కొత్తగుడ్డలకే కరువై పోతే పాతగుడ్డ లెలా వస్తాయి ? ఉంటే, ఇందాకనే ఇచ్చేవాణ్ణి. ఇంక పద.

గవ : అయ్యో బాబయ్యా....! బాబా.... అయ్యో భగవంతుడా ! ఏం రాత రాసిపెట్టావురా నాకు ?.... చలేస్తోందా, బాబా ?.... [పిల్లవాణ్ణి తీసి కుని నెమ్మదిగా బయలుదేరుతుంది ఆ వర్షంలో]

డాక్టరు : [తలుపులు వేసి] వదిలింది పని : అమ్మయ్య!.... ఇంత ప్రయాసం లోనూవచ్చి తలుపు కొడితే ఏదో ప్రాణికేసేదో అనుకున్నాను. ఛా ; ఇలాంటి వాళ్ళకి ఉచితంగా మందు ఇవ్వడానికే కాబోలు మేము ఇంత చదువ్వా, తగలేసి డిగ్రీలు కట్టుకుంటం!

(తెర పడుతుంది)

నాలుగవ రంగం

మనుష్యమాత్రు లెవరూ తనికి ఆశ్రయ మివ్వరని గ్రహించుకున్న గవరమ్మ కొయ్యబారిన పిల్లగాణ్ణి ఎత్తుకొని హృదయభారంతో, కాలు నొప్పితో ఆ గాఢాంధకారంలో, బురదసందులలో పడి ఎలాగైతేనేం తిన్నగా గ్రామం చివర వున్న శిథిలాలయం చేరుతుంది. అక్కడనుంచి దేవుడు తనుని బయటికి పొమ్మనడు గదా అని ధైర్యం తెచ్చుకుంటుంది. పిల్లగాణ్ణి మండపం లో పడుకోబెట్టి, తడిసిపోయిన తన చింకికొంగు పిండి మంచుగడ్డలాగ వున్న వాడి వొళ్ళు తుడుస్తూవుంటుంది, కాపెట్టం కోసని. తుదకు తనకే నీరసం వచ్చి మూలగడం మొదలు పెడుతుంది.

అర్చన పూర్తి చేసుకొని పూజారి గుడి తలుపు తాళంవేసి ఆ దారినే ఇంటికిపోతూ అనుమానంవచ్చి ఒకసారి ఆగుతాడు.

గవ : అబ్బా, చలి, చలి.... ఏంచలి!.... ఊహుహుహూ.... నా బాబు కప్పుడే వొళ్ళు చల్లబడిపోతోంది. బాబా.... బాబా.... నిద్దరో: హాయిగా నిద్దరో.... దిక్కులేని వాళ్ళకి దేవుడే దిక్కంటారు. ఈ దేవుడు గుళ్ళో అయినా మమ్మల్నెవరూ కదపకుండా తెల్లారేదాకా తలదాచుకోనిస్తే — ఊహుహుహూ.

ఒక పెద్ద మెరుపు మెరుస్తుంది.

పూజారి : అమ్మయ్య, అర్చన పూర్తి అయిందెలాగైతేనేం— అబ్బ, ఏం చలి. ఏంవర్షం [గవరమ్మను చూసి] ఏయ్, ఎవరా మండపంలో పడుకుని మూలుగుతున్నారు ?.... ఏం, మాట్లాడవు ? ఎవరు నువ్వు ?

గవ : నే నొక దిక్కుమాలిన పక్షిని, స్వామీ ?

పూజారి : ఏం, ఇక్కడ పడుకున్నావేం ? ఇక్కడి కెలా వచ్చావు నువ్వు అసలు ?

గవ : తమరు పూజారులనుకుంటాను ?

పూజారి : అయితే ?....నువ్వెవరు ?

గవ : బాబూ, ఈ వర్షంలో నా కొంప కూలిపోయింది. పేదదాన్ని, జ్వరంతోవున్న నా కొడుకుని చంకపెట్టుకుని ఎవరి అరుగుమీద అయినా కాస్త తలదాచుకుందామని బయలుదేరాను.

పూజారి : ఇక్కడ కెందు కొచ్చావు ?

గవ : ఎవరి అరుగుమీదికి వెళ్ళినా అందరు మారాజులు నన్ను దొంగ దాన్ని తరిమినట్టు తరిమేశారు. స్వామీ, నా కొడుకుకి స్పృహ లేదు. జ్వరంతో యీ వానలో తడిసిపోయాడు. కప్పుకోడానికి గుడ్డ ముక్కైనా లేదు. నేనూ, చచ్చిపోడానికి సిద్ధంగా వున్నాను, ఈ చలిలో....రామా....రామా !.... ఆఖరికి ఈ స్వామిదగ్గర యింత నీడ దొరుకుతుందని వచ్చి యిక్కడ వొరిగాను.... అబ్బా !

పూజారి : ఏయ్. అలా పడుకోకు మళ్ళీని. ఇదేం సత్తరు వనుకున్నావేమిటి ? ఇక్కడ ఎవరూ పడుకోకూడదు, తెలిసిందా ? అందులోనూ పవిత్రంగా వుండవలసిన స్వామి కోవెలలో

ఇలా రోగిష్టి వాళ్ళవరూ వుండకూడదు. వెంటరావే; ఎక్కడికైనా వెళ్ళు, నీ కొడుకుని తీసుకుని-

గవ : దేవుడికీ యీ ఎక్కువ తక్కువలూ అవీ వుంటాయా, స్వామీ? మావంటి దిక్కులేని వాళ్ళకి ఆయనే కాదూ దిక్కు?

పూజారి : అబ్బో, యీ వేదాంతానికేంలే, లే ముందు ఇక్కడనించి-

గవ : నన్నిప్పుడు చంపినా నేను లేచే స్థితిలో లేను, స్వామీ— అబ్బా! బాధ.... చలి.... బాబా! ఏదీ నా బాబు?

పూజారి : ఏమిటి నీ మొండితనం? చెప్తోంటే వినబడటంలేదా నీకు?

గవ : క్రిందటి జన్మలో ఏం పాపం చేసుకున్నానో?- ఏమిటీ వెలుగు! అదుగో స్వామి! దర్శనం ఇస్తున్నాడు!

పూజారి : తలుపులు తాళాలు వేసినా దర్శనం ఇస్తున్నాడు వాడోయ్ స్వామి నీకు? ఈ పిచ్చి కూతలకేంలే.... లే.

గవ : అయ్యో, మొన్న ఈ గుడి ప్రహారీ గోడ పడిపోయినప్పుడు నేను కష్టపడి ఇటికలు మోసి స్వామివారికోసం ఆ గోడ కట్టాను, మండపానికి వెల్ల వేశాను. అది మరచిపోయాడంటారా అప్పుడే ఆయన?

పూజారి : ఓస్, నువ్వు శ్రమపడి కట్టేవేం ఈ గోడ? దానికి కూలి పుచ్చుకోలేదూ, పాపం? అందరి కూలీలలాగే నువ్వూను.

గవ : కూలి యిచ్చినా, యివ్వక పోయినా ఆయనేకాదూ మనల్ని అందర్నీ కాచి రక్షించేది? ఆ స్వామి అవతలకి పొమ్మంటే ఇంక మనకి గతి ఏముంటుంది?

పూజారి : బాగుంది. నువ్వు కూలి పుచ్చుకొని గోడలో రెండు ఇటికరాళ్ళు పేర్చావుకదా అని యీ కోవెలలో నీకు హక్కుందంటా వేమిటి ? నువ్వు కూలికి వెళ్ళి కట్టిన భవంతు లన్నింటిలోనూ, నీ కంత హక్కు వుంటే నువ్విప్పుడు యీ గుళ్ళోకి ఎందుకు వస్తావు ? ఇంకీ కబుర్లు కట్టిపెట్టి ముం దక్కడనుంచి లేచి వెళ్ళు. త్వరగా....

గప : అయ్యో, రామచంద్రా !

పూజారి : లేవవేం.... ఊఁ....

గప : ఇక్కడకూడా లేడూ ఆ భగవంతుడు ?....స్వామీ....

పూజారి : దేవుడు లోపల వున్నాడులే-నువ్వు ముందు....

గప : స్వామీ, కనికరించండి.... చచ్చిపోతున్నాను- బాబా !

పూజారి : నువ్విలా కదిలీలాగ లేవు—రామదాసూ !....రామదాసూ !....
[కావలివాణ్ణి పిలుస్తాడు]

గప : ఓరి, భగవంతుడా ! అయ్యో....బాధ....చలి....

పూజారి : మీ రిద్దరి దిక్కు దేదైనా అవుతే రేపు పొద్దున్న గుడి అంతా బాగు చేయించలేక చస్తాని మేము ఇదవడానికా ? ఇదేం దేవుడి గుడి అనుకున్నావా మరొకటి అనుకున్నావా ? మరీ వస్తోంది, రామదాసూ !.... రావేం ఇలాగ ?

గప : ఓహూం హూం హూం హూ...పోనీండి, బాబూ, వెడతాను- బాబా !

పూజారి : వెళ్ళు, వెళ్ళు- త్వరగా....

గప : గుమ్మం, గుమ్మం ఎక్కాను. ఒక్క మారాజూ కాస్త చోటివ్వ లేదు. పురుగును దులిపినట్టు తరిమేశారు.... మావంటి వాళ్ళం చస్తే ఎవడిక్కావాలి ?

పూజారి : ఇంకా ఏమిటలా గొణుగుతున్నావు ? లే-

గవ : బాబూ, కష్టాలు అందరికీ ఒకటేనండి.... దేవు మీ కొస్తే వున్నావాళ్ళ చూడొద్దండీ ?....

పూజారి : ఏమంటున్నావు ? ఏమిటి మాటలు ముదురు తున్నాయి ? శాపనా కారాలుకూడానా, నీ బ్రతుక్కిసాయం ? నా కొక్కడా రోగం రావాలా ? ఇంకా మాట్లాడావంటే, చూసుమరి—

గవ : అందరి మనస్సులూ రాళ్ళే ! .... పేదవాళ్ళ బ్రతు కింతే .... దేవుడి సంతానంట : మనుషు లంతా ఒకటే అంటారు మళ్ళీని....

పూజారి ; ఏమి టమ్మా, అక్కడికి నీ ప్రద్వేషం ? — ఈ గాయిగాడునా దేవైపోయాడు సమయానికి ? — ఏమిరా ? ....

గవ : దేవుడు వర మిచ్చినా పూజారి వర మివ్వ లేదుట.... చెబుతున్నాను, బాబయ్యగారూ .... కేక లెయ్యకండి .... ఊపి రున్నంత సేపూ యీ కుర్రవాణ్ణెత్తుకుని.... ఈ వానలో .... ఈ చలిలో.... అయ్యో !

[కుర్రవాణ్ణి భుజంమీద వేసుకుని మళ్ళీ బయలు దేరుతుంది.]

పూజారి : అమ్మయ్య, శని విరగ డయిం దిప్పటికి ! దిక్కుమాలిన పక్షులు ! ఎక్కడినుంచో వచ్చి ఇక్కడ దాపురించారు, సమయమే, సరిచింది. అందులో ధర్మమన్నా లెన్ని ? జాలి, అంతఃకరణ, అబ్బో !- ఒరేయ్, ఆ తలుపులు తాళాలువేసెయ్యి ఈ సారి — అబ్బ, ఏం చలి, ఏం చలి !

(తెర పడుతుంది)

ఐదవ రంగం

చీకటిలో, మెరుపులలో, వానలో, బురదలో, హోరుగాలిలో, చలిలో ఊరిచివరల ఒక చెట్టు క్రింద- పిల్లవాడిని ప్రక్కన వేసుకుని గౌరమ్మ పడివుంటుంది.

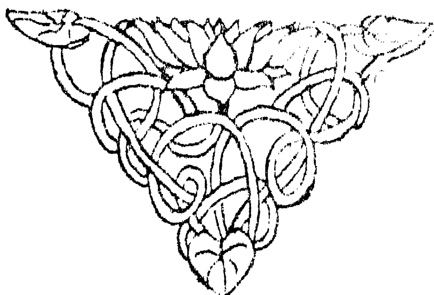
ముష్టివాడు : [చుట్ట నోట్లో పెట్టుకుని, వొణుకుతూ ప్రవేశించి] ఓహోహో, ఏం వాన! ఏం చలి! ఈవాళ తెల్లవారీలాగ లేదు. ఎముకలు సున్నమై పోతున్నాయి....ఉహూహూ! ఈ చలిలో యీ చుట్టపీక దొరకడం నా అదృష్టం, నిన్నటినుంచి తిండిలేక పోతేనేం....వాన వెలిసినట్టుంది. కాస్త యీ చెట్టు క్రిందచేరితే మంచిది. [ఏదో పని వున్నట్టు ఒక మోటారుకారు పెద్ద రాక్షసి వేగంతో ఆ దారినే జోరుగా వెళ్ళిపోతుంది.] ఏవరో అదృష్టవంతుడు: ఈ చలిలో వెచ్చగా కారులో షికారు చేస్తున్నాడు.— అరే, యీ చెట్టుక్రింద ఎవరో పడివున్నారు! ప్రక్కనో పిల్లాడు కూడా వున్నాడే! పాపం, యింత చలిలో ఎవరో నాలాగే అడుక్కునే వాళ్ళే అయి వుంటారు.—ఎవరు వారు ఆ చెట్టు క్రింద? .... మాట్లాడరేం? అరెరే. కొయ్యయి పోయారు కాబోలు పాపం! ....ఎక్కడా ఊపిరి వున్నట్టు లేదే: .... [సమీపించి] ఎవరమ్మా నువ్వు?

గౌ : [పలవరింతగా] ఎవరు వారు?... భగవంతుడా? ఈ కష్టాలు నా కొద్దు... నీదగ్గరకే వస్తున్నాను. రక్షించు!... బాబా!

ముష్టి : భయంలేదమ్మా, ఇలా చూడు-[అగ్గిపుల్ల వెలిగించి చూసి] అయ్యో ఇంకేముంది. కళ్ళు మూసేసిందా? ఇంత ప్రపంచకంలో ఈవిడ కెక్కడా నీడ దొరకలేదు కాబోలు! మావంటి బీదవాళ్ళ

బ్రతుకంతే చలి ...[illegible] విప్పులే చలి, చలి. [illegible] వెచ్చ
లేదింక; నా కంటె అదృష్టవంతులు! అప్పుడే [illegible] వాళ్ళిద్దరూ
వెళ్ళిపోయారు హాయిగా! పాడులోకం!...అబ్బ. చలి. ఏం
చలి.... ఏం చలి!

([illegible])

ఈ రచయితవే పునర్ముద్రణలో వున్న ఇతర గ్రంథములు

సావిత్రమ్మగారి సంధ్యారాగం

[కథానికల సంపుటి]

పిచ్చివాండ్ల పంచాయతి

[నాటికల సంపుటి]

పుస్తకాలు దొరకుచోటు :

ఆంధ్ర మహిళా ప్రెస్

మైలాపూరు, :: మద్రాసు 4.

లేదా

బి. నాగరాజు,

5, కర్పగాంబాల్ నగర్,

మైలాపూరు, :: మద్రాసు 4.